

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Cahier 2014-14

Naar Nationale Veiligheidsindices

S.J. Vergouw
R.P.W. Jennissen
G. Weijters
P.R. Smit

Cahier

De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het WODC is verricht.

Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Veiligheid en Justitie weergeeft.

Inhoud

Samenvatting 5

1 Inleiding 15

- 1.1 Sociale veiligheid 16
- 1.2 Het meten van criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving 17
 - 1.2.1 Brongebruik 17
 - 1.2.2 Validiteit en betrouwbaarheid voor het meten van trends 19
- 1.3 Bestaande veiligheidsindices 21
- 1.4 Opbouw van het rapport 25

2 Criminaliteitsontwikkeling 27

- 2.1 Moord en doodslag 28
- 2.2 Gewelddelicten 30
- 2.3 Zedendelicten 32
- 2.4 Vermogensdelicten met een geweldscomponent 33
- 2.5 Diefstal (zonder geweld) 34
- 2.6 Inbraken (zonder geweld) 35
- 2.7 Vernielingen en delicten tegen de openbare orde 36
- 2.8 Verkeersmisdrijven 37
- 2.9 Fraude en bedrog 40
- 2.10 Drugsmisdrijven 41
- 2.11 Wapenmisdrijven 42
- 2.12 Weging criminaliteitsindices 44
 - 2.12.1 Weging naar omvang 45
 - 2.12.2 Weging naar ernst 46
- 2.13 De criminaliteitsindex 48

3 Overlastontwikkeling 53

- 3.1 Achtergrond 53
- 3.2 Overlast in bestaande instrumenten 54
- 3.3 Overlastmeting 54
 - 3.3.1 Weging in de overlastindex 56
 - 3.3.2 Opstellen van de overlastindex 56
 - 3.3.3 IJkjaar van de overlastindex 56
- 3.4 De overlastindex 56

4 Ontwikkeling van onveiligheidsbeleving 59

- 4.1 Achtergrond 59
- 4.2 Meting onveiligheidsgevoelens, onveiligheidsperceptie en vermijdingsgedrag 60
 - 4.2.1 Opstellen indices onveiligheidsbeleving 61
 - 4.2.2 IJkjaar indices onveiligheidsbeleving 61
- 4.3 De indices voor onveiligheidsgevoelens, onveiligheidsperceptie en vermijdingsgedrag 61

5 Slotbeschouwing 63

- 5.1 Beperkingen 63
- 5.2 De indices 65
- 5.3 Regionalisering 66
- 5.4 Tot slot 67

Summary 69

Literatuur 79

Bijlagen

- 1 Samenstelling begeleidingscommissie 83
- 2 Modelschattingen 84
- 3 Factoranalyse onveiligheidsgevoelens 91
- 4 De relatie ve omvang van delicttypen 93
- 5 Gewichten celdagequivalententabel 99

Samenvatting

In dit onderzoek wordt een methode beschreven om zo betrouwbaar mogelijk ontwikkelingen in criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving in Nederland te beschrijven. Dit onderzoek komt voort uit een verzoek van het Strategisch Beraad Veiligheid (SBV), een overlegorgaan tussen het ministerie van Veiligheid en Justitie en de Vereniging van Nederlandse gemeenten (VNG). Het SBV heeft de vraag gesteld of het mogelijk is een instrument te ontwikkelen waarmee de ontwikkeling in sociale veiligheid in Nederland in kaart kan worden gebracht. Het is de wens om een index te ontwikkelen waarbij zowel slachtofferenquêtes als politiecijfers worden gebruikt om trends in sociale veiligheid op landelijk, maar ook op regionaal niveau te beschrijven. Met regionaal kan in dit geval gemeenteniveau, maar ook het niveau van regionale eenheden, politiedistricten of basisteams worden bedoeld. Onder sociale veiligheid verstaan we criminaliteit, door burgers ervaren overlast en de onveiligheidsbeleving van burgers.

Door het ontwikkelen van aparte indices voor criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving wordt getracht om de ontwikkeling van de sociale veiligheid in Nederland zo betrouwbaar mogelijk te beschrijven. Daarnaast is gevraagd om de indices te ontwikkelen op een wijze waarop het mogelijk is om deze indices ook voor verschillende gemeenten en/of regionale eenheden van de politie te berekenen.

Het vernieuwende van de gehanteerde aanpak is vooral van toepassing op de criminaliteitsindex. Zo wordt criminaliteit onderverdeeld in verschillende delicttypen en wordt voor elk delicttype onderzocht wat de beste bron is om de ontwikkeling van het betreffende delict te beschrijven. Daarnaast is onderzocht in hoeverre het mogelijk is om indices gebaseerd op verschillende bronnen op een verantwoorde wijze te wegen en samen te voegen tot één criminaliteitsindex. Ten slotte is er onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om voorspellingsmodellen te gebruiken om trends weer te geven in delicttypen waar geen betrouwbare bron voorhanden is. De centrale vraag die wij in dit onderzoek willen beantwoorden luidt: *Op welke manier kunnen ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving in Nederland het beste in kaart worden gebracht?*

Brongebruik

Naast het feit dat de ontwikkelingen in criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving zo betrouwbaar en valide mogelijk moeten worden gemeten, is er bij het kiezen van bronnen rekening gehouden met de mogelijkheid tot regionaliseren van de indices in vervolgonderzoek. Nadat er in eerste instantie breed is gezocht naar mogelijke bronnen, bleek het aantal verschillende bronnen beperkt. De ideale bron is zowel landelijk als regionaal beschikbaar, geeft de ontwikkeling in het te meten concept op een betrouwbare en valide manier weer en wordt bij voorkeur structureel jaarlijks bijgewerkt.

Met de bovengenoemde voorwaarden in het achterhoofd, zijn de voornaamste bronnen de politieregistratie (in de vorm van de door de politie geregistreerde misdrijven) en de slachtofferenquêtes (in de vorm van de Veiligheidsmonitor) gebleken. Bij beide instrumenten kunnen echter kanttekeningen worden geplaatst waardoor bevindingen voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd. Naast de door de politie geregistreerde misdrijven en de Veiligheidsmonitor worden de doodsoorzakenstatistiek en onderzoek naar rijden onder invloed van Water, Verkeer en Leefomgeving (WVL) van Rijkswaterstaat als bronnen gebruikt.

Criminaliteitsindex

Om trends in criminaliteit te meten, is een aantal criteria aangehouden om te bepalen wat we tot criminaliteit rekenen. Zo worden gedragingen meegenomen die bij wet verboden zijn en als misdrijf zijn gecategoriseerd. Overtredingen zijn hierbij buiten beschouwing gelaten. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat sommige gedragingen die volgens de wet verboden zijn, maar waartegen door de politie in de praktijk niet wordt opgetreden of die door burgers niet als zodanig worden gezien, door ons niet als criminaliteit worden gekenmerkt.

Criminaliteit is door ons onderverdeeld in elf delicttypen, te weten: moord en doodslag, geweldsdelicten, zedendelicten, vermogensdelicten met een geweldscomponent, diefstal (zonder geweld), inbraak (zonder geweld), vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde, verkeersmisdrijven, bedrog, drugs misdrijven en wapenmisdrijven. Bij het maken van het onderscheid in deze elf typen is rekening gehouden met welke delicten inhoudelijk onderscheiden moeten worden en met welke bronnen de verschillende delicttypen gemeten kunnen worden.

Brongebruik per delicttype

Moord en doodslag is gebaseerd op de doodsoorzakenstatistiek. Dit delicttype is niet onder de noemer geweldsdelicten geplaatst, omdat er een duidelijk verschil in ernst ten opzichte van andere geweldsdelicten is. In de door de politie geregistreerde misdrijven is geen onderscheid gemaakt in pogingen en voltooide delicten.

Om geweldsdelicten te meten wordt gebruikgemaakt van de Veiligheidsmonitor, waarin ook lichte vormen van mishandeling terug te vinden zijn. Van dergelijke delicten wordt relatief weinig aangifte gedaan. Dit delicttype bestaat uit de delicten: mishandeling, bedreiging en impliciet ook pogingen tot moord en doodslag.

Het delicttype zedendelicten is gebaseerd op de door de politie geregistreerde misdrijven en bestaat uit de delicten: aanranding, verkrachting, schennis van de eerbearheid, ontucht met minderjarige, kinderpornografie, ontucht met misbruik van gezag en overige zedendelicten (art. 243-245, 247-248 en 250 Sr). Omdat zedendelicten in de Veiligheidsmonitor erg beperkt worden bevraagd, zijn de door de politie geregistreerde misdrijven de enige bruikbare en beschikbare bron om zedendelicten op te baseren.

Vermogensdelicten met geweld zijn gemeten aan de hand van de door de politie geregistreerde misdrijven. Deze bron is wat betreft vermogensdelicten namelijk completer dan de Veiligheidsmonitor. Het delicttype bestaat uit de delicten: diefstal met geweld, inbraak met geweld, afpersing en afdreiging.

Het delicttype diefstal zonder geweld is gebaseerd op de door de politie geregistreerde misdrijven. Het delicttype bestaat uit alle diefstallen zonder geweld, exclusief inbraken.

Het delicttype inbraak zonder geweld is van diefstal afgesplitst, omdat we vinden dat dit delict maatschappelijk gezien belangrijk genoeg is om apart nader te kunnen beschouwen. Door deze trend apart weer te geven, kan er gemakkelijker specifiek beleid op het tegengaan van inbraken worden ontwikkeld. Voor inbraak zonder geweld wordt de door de politie geregistreerde misdrijven als bron gebruikt. De Veiligheidsmonitor maakt namelijk geen onderscheid tussen inbraak met en zonder geweld.

Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde vormen een delicttype dat gemeten is met de door de politie geregistreerde misdrijven. In de door de politie geregistreerde misdrijven wordt een vollediger beeld van dit delicttype gegeven dan in de Veiligheidsmonitor. Dit delicttype bestaat uit vernielingen en beschadigingen, delicten tegen de openbare orde, delicten tegen het openbaar gezag en brandstichting.

Het delicttype verkeersmisdrijven wijkt qua brongebruik af van de eerdere delicttypen, omdat zowel de Veiligheidsmonitor als de door de politie geregistreerde misdrijven niet voldoende betrouwbaar zijn om alle verkeersmisdrijven op te baseren. Omdat verkeersmisdrijven veelal slachtofferloze delicten zijn, kan de Veiligheidsmonitor niet worden gebruikt. De door de politie geregistreerde misdrijven is voor veel verkeersmisdrijven ook geen optie, omdat de registratie erg afhankelijk is van lopende politieacties. Er is daarom voor gekozen om de trend in dit delicttype te meten aan de hand van de twee meest voorkomende verkeersmisdrijven: doorrijden na een ongeval en rijden onder invloed van alcohol. Om deze delicten te meten is gebruikgemaakt van een tweetal bronnen. Onderzoek van WVL van Rijkswaterstaat naar rijden onder invloed van alcohol wordt gebruikt om het delict rijden onder invloed te meten. Daarnaast is het delict doorrijden na een ongeval gebaseerd op de door de politie geregistreerde misdrijven. Dit delict is minder afhankelijk van lopende politieacties dan de andere verkeersmisdrijven en dus beter meetbaar met de door de politie geregistreerde misdrijven. De delicten vormen twee indices voor verkeersmisdrijven. Het bleek niet mogelijk om deze delicten samen te voegen tot één indexcijfer.

Voor de overige drie delicttypen fraude en bedrog, drugsmisdrijven en wapenmisdrijven zijn geen bronnen beschikbaar die voldoende valide en betrouwbaar zijn om de ontwikkeling te beschrijven. Omdat deze delicttypen wel een belangrijk deel binnen de criminaliteit vormen, worden de cijfers uit de door de politie geregistreerde misdrijven als indicator naast de criminaliteitsindex vermeld.

In tabel S1 is een overzicht gegeven van de verschillende delicttypen en de door ons gebruikte bronnen.

Tabel S1 Bronnen per delicttype

Delicttype	Gebruikte bron
Moord en doodslag	Doodsoorzakenstatistiek
Gewelddelicten	Veiligheidsmonitor
Zedendelicten	Door de politie geregistreerde misdrijven
Vermogensdelicten met geweld	Door de politie geregistreerde misdrijven
Diefstal (zonder geweld)	Door de politie geregistreerde misdrijven
Inbraken (zonder geweld)	Door de politie geregistreerde misdrijven
Vernielingen en delicten tegen openbare orde	Door de politie geregistreerde misdrijven
Verkeersmisdrijven	Door de politie geregistreerde misdrijven en onderzoek WVL
Fraude/bedrog	Geen betrouwbare bron
Drugs misdrijven	Geen betrouwbare bron
Wapenmisdrijven	Geen betrouwbare bron

Om tot één criminaliteitsindex te komen, worden de indices gewogen naar ernst en relatieve omvang van het delicttype. Dit is mogelijk gebleken, maar alleen voor de volgende delicttypen: gewelddelicten, zedendelicten, vermogen met geweld, vernielingen en delicten tegen de openbare orde, diefstal zonder geweld en inbraken zonder geweld. Voor deze delicttypen zijn correctiefactoren berekend, zodat de delicttypen kunnen worden samengevoegd.

De relatieve omvang van de delicttypen is bepaald door per delicttype te analyseren of door de politie geregistreerde slachtoffers het delict melden in de VM, hoeveel van de geregistreerde slachtoffers responderen, en in welke mate respondenten die zeggen aangifte te hebben gedaan van een delict ook daadwerkelijk geregistreerd zijn met dat delict.

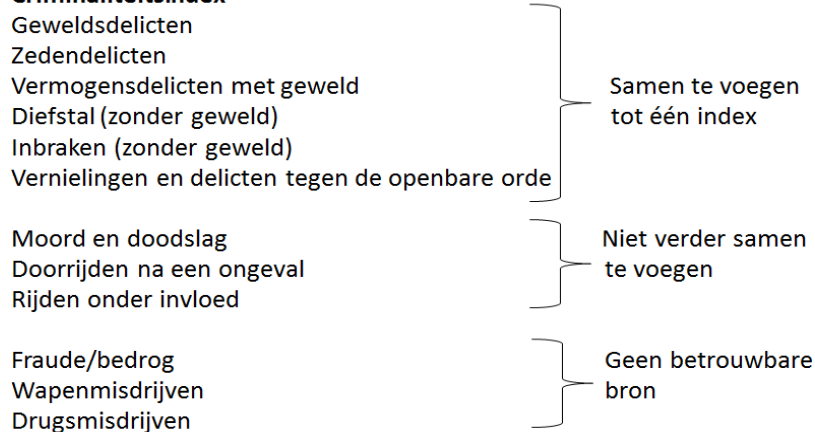
De ernst van de delicttypen wordt bepaald aan de hand van de celdagequivalententabel. Dit is een tabel van het OM waarin verschillende soorten straffen per wetsartikel worden omgerekend naar dagen celstraf die zijn opgelegd.

Door van deze zes delicttypen het aantal delicten per 100 inwoners van de bevolking te nemen en te vermenigvuldigen met de weegfactoren voor ernst en relatieve omvang, kunnen de aantallen delicten van de verschillende delicttypen binnen een jaar bij elkaar worden opgeteld. Zo wordt voor ieder jaar een samengevoegd aantal delicten per 100 inwoners berekend. Op dit aantal delicten wordt vervolgens geïndexeerd.

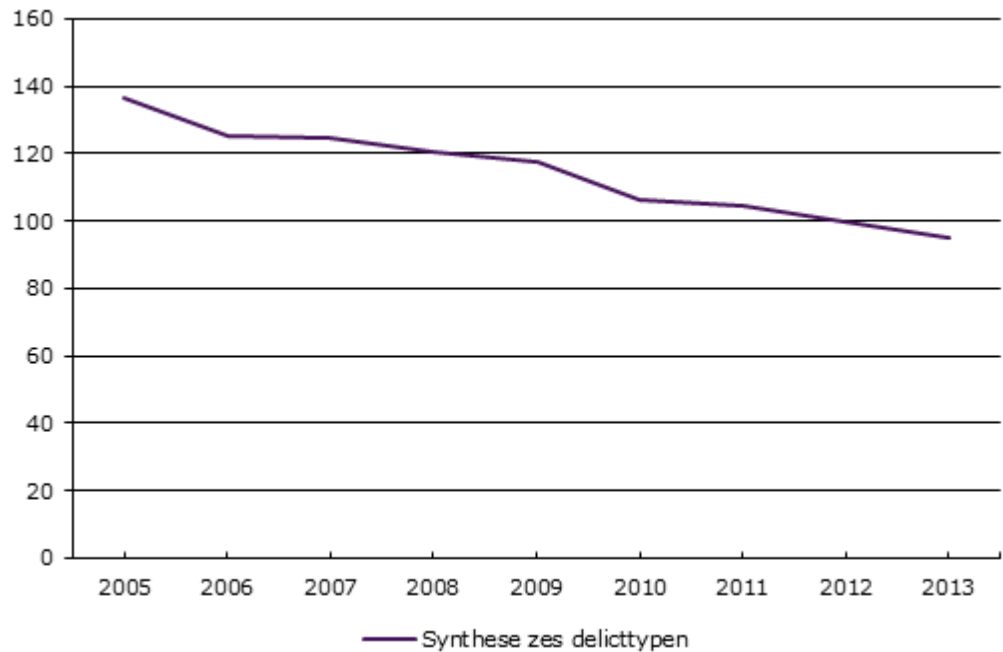
Concluderend wordt de ontwikkeling van criminaliteit uitgesplitst in vier indices, die vier trends weergeven. Ten eerste een samengestelde trend bestaande uit geweldsdelicten, zedendelicten, vermogen met geweld, vernielingen en delicten tegen de openbare orde, diefstal zonder geweld en inbraken zonder geweld. Deze trend beslaat 80% van de totale door de politie geregistreerde criminaliteit. Daarnaast worden een trend in moord en doodslag, een trend in rijden onder invloed en een trend in doorrijden na een ongeval onderscheiden. Ten slotte wordt de ontwikkeling in fraude en bedrog, wapenmisdrijven en drugsmisdrijven los gepresenteerd. Voor deze delicten hebben we geen bron kunnen vinden om de ontwikkeling in deze misdrijven op een betrouwbare manier te beschrijven. Om toch een beeld te geven van de ontwikkeling van deze delicten wordt gebruikgemaakt van door de politie geregistreerde misdrijven. Het ijkjaar van de verschillende indices wordt op 2012 gesteld. In figuur S1 is een schematisch overzicht van de criminaliteitsindex weergegeven. In de figuren S2, S3 en S4 zijn de uiteindelijke trends van de criminaliteitsindices weergegeven.

Figuur S1 Schematisch overzicht criminaliteitsindex

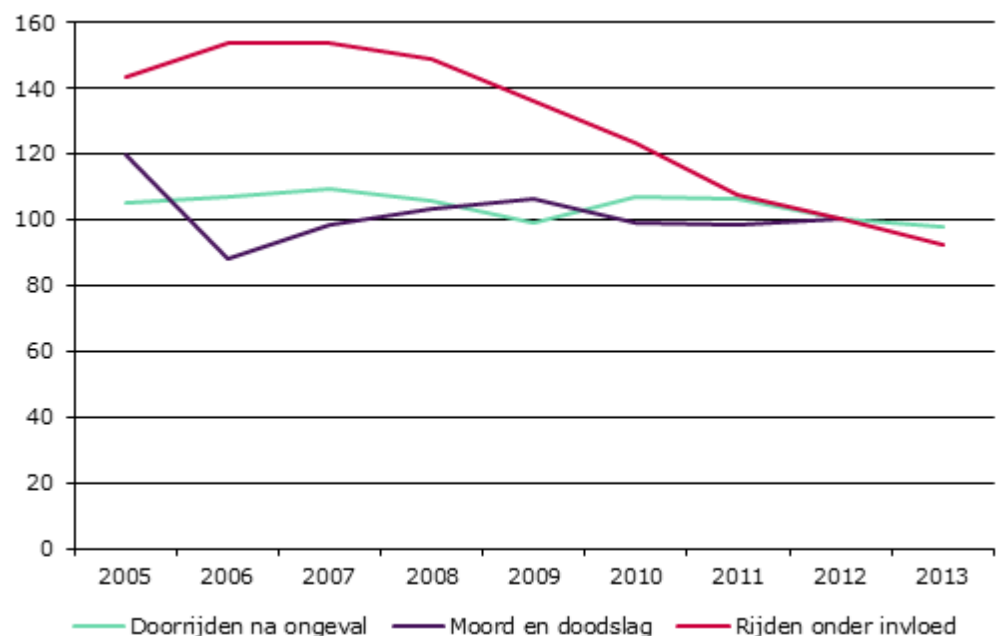
Criminaliteitsindex

Figuur S2 Samengevoegde criminaliteitstrend (2012=100)

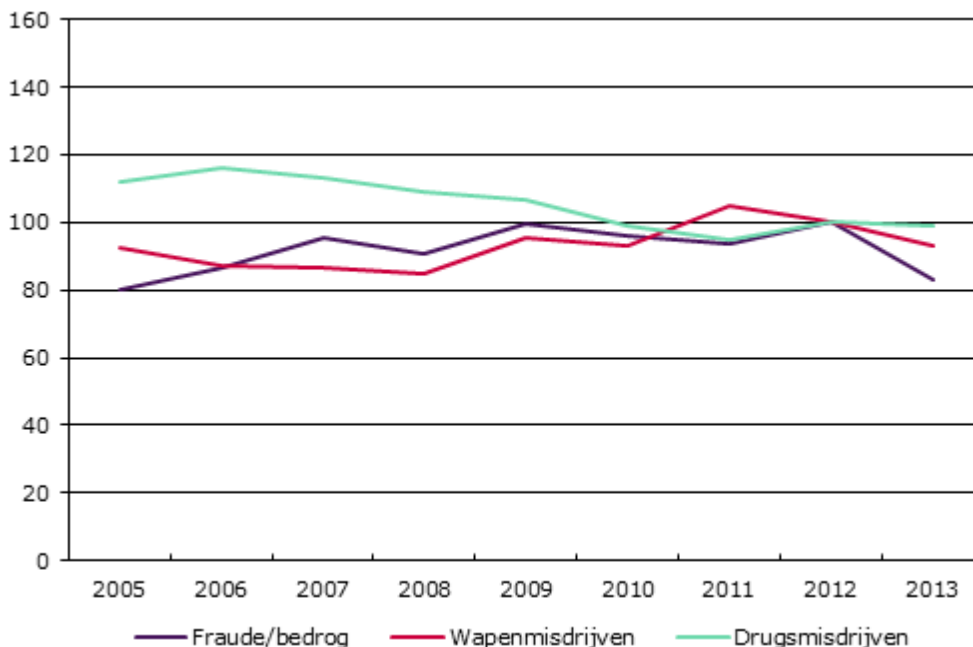

Figuur S3 Indices moord en doodslag, rijden onder invloed en doorrijden na een ongeval (2012=100)^a

^a Ten tijde van deze rapportage is de codering van de doodsoorzakenstatistiek veranderd, waardoor er voor 2013 nog geen onderliggende cijfers van moord en doodslag beschikbaar zijn.

Figuur S4 Indices voor drugsmisdrijven, wapenmisdrijven en fraude/bedrog (2012=100)

Overlastindex

Bij het opstellen van de overlastindex hebben wij ons gebaseerd op zowel de beschikbare literatuur, als de mogelijkheden en beperkingen van reeds bestaande bronnen. Binnen dit onderzoek wordt overlast gedefinieerd als het geheel van door burgers ervaren incidenten en verschijnselen die niet direct als delicten volgens het strafrecht te categoriseren zijn. Door deze definitie te hanteren, is overlast afhankelijk gemaakt van ervaringen van burgers. Uit de literatuur blijken drie soorten overlast te worden onderscheiden: sociale overlast, verkeersoverlast en overlast van fysieke verloedering.

Mede omdat burgers lichte vormen van overlast waarschijnlijk niet aan de politie zullen melden, maar wel zullen noemen in een slachtofferenquête, is er voor gekozen om de Veiligheidsmonitor als bron te gebruiken bij het opstellen van de overlastindex. Daarnaast bestaat de Veiligheidsmonitor in verschillende hoedanigheden al vele jaren en is er veel kennis opgedaan omtrent het meten van overlast. Niet alle bestaande vormen van overlast worden in de index meegenomen. We beperken ons tot de in de Veiligheidsmonitor bevroegde vormen van overlast.

De items vernield straatmeubilair, bekladding, hondenpoep en rommel op straat meten samen de fysieke verloedering. Agressief verkeersgedrag, te hard rijden en parkeeroverlast vormen samen verkeersoverlast. De items dronken mensen op straat, drugsgebruik en -handel, rondhangende jongeren en mensen die op straat worden lastiggevallen, vormen sociale overlast. De items overlast door buurtbewoners en hinder van horecagelegenheden passen methodologisch gezien niet onder een van de drie vormen van overlast maar worden wel in de totaalindex opgenomen.

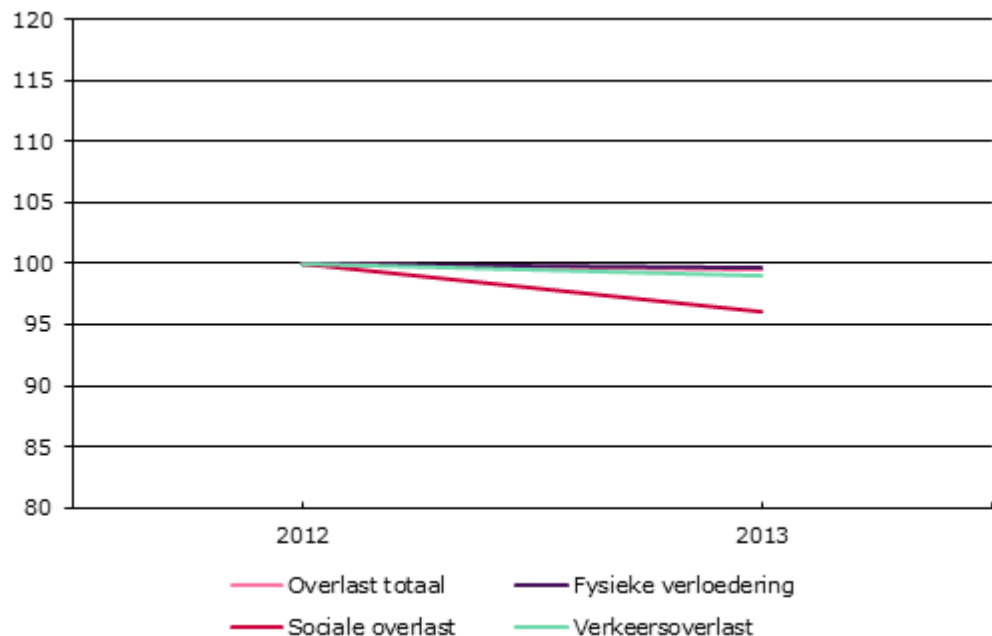
Op basis van het bovenstaande bestaat de overlastindex uit drie deelindices; een index voor sociale overlast, een voor fysieke verloedering en een voor verkeersoverlast. Alle items van de drie deelindices samen, plus de items overlast door

buurtbewoners en hinder van horecagelegenheden, vormen de totale overlastindex. De trends in de overlastindex worden berekend door voor ieder jaar het percentage respondenten te nemen dat in de Veiligheidsmonitor heeft aangegeven veel overlast van een bepaald item te ondervinden. Er wordt geïndexeerd op de schaalscores voor overlast waarbij 2012 het ijkjaar is. Dit omdat de percentages op basis van de Veiligheidsmonitor door een veranderde vraagstelling niet te vergelijken zijn met de voorgangers van de Veiligheidsmonitor. Omdat er geen objectieve basis voor weging is gevonden, tellen alle items even zwaar mee. In figuur S5 is een schematisch overzicht van de overlastindex weergegeven. In figuur S6 is de uiteindelijke trend van de overlastindex weergegeven. Deze trend is door de veranderde vraagstelling in de VM alleen over 2012 en 2013 weer te geven. Door de moeilijk waarneembare veranderingen in dit ene jaar, heeft figuur S6 een andere schaal dan de andere figuren in dit rapport.

Figuur S5 Schematisch overzicht overlastindex

Figuur S6 Overlastindices (2012=100)

Onveiligheidsbeleving

Net als de overlastindex, is de index voor onveiligheidsbeleving ontwikkeld op basis van de beschikbare literatuur en gebaseerd op de meting die jaarlijks in het kader van de Veiligheidsmonitor wordt uitgevoerd. Uit de literatuur blijkt dat onveiligheidsgevoelens, onveiligheidsperceptie en vermijdingsgedrag drie belangrijke indicatoren van het bredere onderliggende concept onveiligheidsbeleving vormen. Deze drie

concepten zijn inhoudelijk zo verschillend dat het niet verantwoord is om het concept onveiligheidsbeleving in één trend uit te drukken. Daarom is er voor gekozen om de trends in onveiligheidsgevoelens, vermijdingsgedrag en onveiligheidsperceptie alleen apart te tonen.

De onveiligheidsgevoelensindex is totstandgekomen door te indexeren op het percentage respondenten uit de Veiligheidsmonitor dat zich in het algemeen wel eens onveilig voelt, het percentage respondenten dat zich in de buurt wel eens onveilig voelt, het percentage respondenten dat zich 's avonds thuis vaak onveilig voelt en het percentage respondenten dat zich 's avonds vaak onveilig voelt op straat. Vermijdingsgedrag is gebaseerd op de samengenomen percentages respondenten die aangeven 's avonds vaak de deur niet open te doen en vaak in verband met ervaren onveiligheid zeggen om te lopen of te rijden.

Onveiligheidsperceptie is gebaseerd op het percentage respondenten dat denkt dat er veel criminaliteit in de buurt is. Voor alle drie de indices is 2012 als ijkjaar gebruikt en zijn de items ongewogen in de index opgenomen. In figuur 7 is een schematisch overzicht van de onveiligheidsbeleving terug te vinden. In figuur 8 zijn de uiteindelijke trends in onveiligheidsbeleving weergegeven.

Figuur S7 Schematisch overzicht onveiligheidsbeleving

Figuur S8 Indices voor onveiligheidsbeleving (2012=100)

Slotbeschouwing

In dit onderzoek is een nieuwe methode beschreven om de ontwikkeling in sociale veiligheid in Nederland zo betrouwbaar mogelijk te beschrijven. Sociale veiligheid is uitgesplitst in drie componenten: criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving. Op deze manier komt zowel de objectieve, als de subjectieve kant van sociale veiligheid aan bod.

Het vernieuwende van deze methode is ten eerste dat we er voor hebben gekozen criminaliteit per delicttype te meten en per delicttype op zoek te gaan naar de beste bron. Vervolgens is een manier ontwikkeld om deze verschillende samen te voegen tot één index, waarbij rekening is gehouden met de ernst en het voorkomen van de verschillende delicten. Het bleek echter niet mogelijk om alle delicten samen te nemen in een index. Dit is alleen gelukt voor zes veelvoorkomende delicten. De samengevoegde criminaliteitsindex beslaat 80% van de door de politie geregistreerde misdrijven.

Het is de bedoeling om de indices jaarlijks bij te werken. Jaarlijks zullen al de benodigde cijfers in de zomer beschikbaar zijn, waardoor een update van de NVI in het najaar gepubliceerd zou kunnen worden. Hierbij moet wel een slag om de arm gehouden worden, aangezien het nog niet duidelijk is of de doodsoorzakenstatistiek en de cijfers over rijden onder invloed elk jaar op tijd beschikbaar zijn.

Door de afhankelijkheid van beschikbare registraties, is het niet gelukt om alle bestaande vormen van criminaliteit op een betrouwbare en valide manier in de indices op te nemen. Voor het bepalen van de delicttypen die we onderscheiden, hebben we ons gebaseerd op de Standaardclassificatie Misdrijven (SCM) van het CBS. Delicten die niet in de criminaliteitsindex zijn opgenomen betreffen voornamelijk de in de SCM aangeduide categorie 'overige delicten'. Voorbeelden van overige delicten zijn militaire misdrijven en misdrijven zoals belediging en stroperij. Deze categorie delicten is een samenvoeging van kleine, niet veelvoorkomende delicten. Het is voor het meten van de trends in deze categorie lastig om een verantwoorde keuze voor de beste bron te maken. Daarnaast was het nog niet mogelijk om cybercrime op te nemen in de criminaliteitsindex. Er is namelijk nog geen goede bron om de ontwikkeling van deze relatief nieuwe vorm van criminaliteit op een betrouwbare manier te beschrijven.

Het zoeken naar de beste bron betekent niet dat de beste bron geen beperkingen kent.

Aan zowel de Veiligheidsmonitor, als de door de politie geregistreerde misdrijven, zitten diverse beperkingen. Zo verandert de politie met enige regelmaat van registratiesysteem en verandert de vragenlijst van de Veiligheidsmonitor waardoor trendbreuken ontstaan die in sommige gevallen niet te herstellen zijn. Daarnaast kon de uiteindelijke keuze voor de beste bron niet in alle gevallen worden onderbouwd met wetenschappelijke literatuur. Behalve door de beschikbare literatuur is de keuze gemaakt door eigen onderbouwde verwachtingen. Verder was er in sommige gevallen slechts één bruikbare bron beschikbaar. Dit bemoeilijkt het doen van uitspraken over de ontwikkelingen van criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving.

In vervolgonderzoek wordt onderzocht op welke manier het mogelijk is de ontwikkelde indices toe te passen op regionaal niveau. Specifiek wordt dan gekeken naar de mogelijkheid om deze indices te berekenen voor verschillende gemeenten en voor verschillende politie-eenheden. Op voorhand zijn al een aantal discussiepunten aan te geven die bij deze vertaling een rol gaan spelen. Zo moet er worden uitgezocht welk niveau van regionalisering wenselijk en mogelijk is. Te denken valt aan regionalisering naar provincies, gemeenten, regionale eenheden van de politie of basiseenheden van de politie. Verder is het te kiezen ijkjaar van belang bij regionalisering. Er moet worden onderzocht wat de mogelijkheden zijn en waar eventuele

trendbreuken zich bevinden. Indien mogelijk blijft het ijkjaar 2012 om uniformiteit met de Nationale Veiligheidsindices te behouden.

Het is bovendien de vraag of alle indices uit de Nationale Veiligheidsindices wel moeten worden geregionaliseerd. Zo kunnen er kanttekeningen worden geplaatst bij de meerwaarde van het regionaliseren van delicttypen die weinig voorkomen. Een mogelijke oplossing die moet worden onderzocht, is het samennemen van verschillende gemeenten in een regio en wat betreft de weinig voorkomende delicten alleen uitspraken te doen over het samengenomen gebied.

Bij het regionaliseren van overlast en onveiligheidsbeleving, moet er rekening worden gehouden met de beperking van de Veiligheidsmonitor op regionaal niveau. De meeste gemeenten doen bijvoorbeeld niet structureel jaarlijks mee aan de Veiligheidsmonitor. Bovendien is het op dit moment niet goed mogelijk om betrouwbare uitspraken te doen over gemeenten met minder dan 70.000 inwoners. Ook dit zal in vervolgonderzoek moeten worden onderzocht.

1 Inleiding

In dit onderzoek wordt een methode beschreven om zo betrouwbaar mogelijk ontwikkelingen in criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving in Nederland te beschrijven. Oorsprong van dit onderzoek ligt bij het Strategisch Beraad Veiligheid, een overlegorgaan tussen het ministerie van Veiligheid en Justitie en de Vereniging van Nederlandse gemeenten (VNG), dat behoefte heeft aan het bezien van de mogelijkheden van een *nationale veiligheidsindex (NVI)* waarin gerapporteerd wordt over de ontwikkeling in de sociale veiligheid in Nederland. De wens was om een index te ontwikkelen waarbij zowel gebruikgemaakt wordt van politiecijfers, als van slachtofferenquêtes, en om een methode te ontwikkelen waarmee het ook mogelijk is om op eenduidige wijze de trends in sociale veiligheid op regionaal niveau te beschrijven. Criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving worden over het algemeen beschouwd als drie indicatoren die een goed beeld van sociale veiligheid geven (Van Noije & Wittebrood, 2008). Dit gegeven wordt dan ook als leidraad gebruikt voor het opstellen van de NVI. Dit levert drie indices op die de trends in sociale veiligheid zo valide en betrouwbaar mogelijk moeten beschrijven: een criminaliteitsindex, een overlastindex en een index voor onveiligheidsbeleving. In deze rapportage ligt de focus op het ontwikkelen van landelijke indices. De wens tot verbijzondering naar regionaal niveau wordt in vervolgonderzoek verder uitgewerkt. Met regionaal kan gemeenteniveau, maar ook het niveau van regionale eenheden, politiedistricten of basisteams worden bedoeld.

Het vernieuwende van dit onderzoek betreft de methode om de ontwikkeling in criminaliteit te beschrijven. Dit komt voort uit de voortdurende discussie die gevoerd wordt hoe criminaliteit het meest valide en betrouwbaar te meten is. Het voornaamste punt van kritiek op bestaand (criminologisch) onderzoek is dat er veelal slechts één bron wordt gebruikt om de trend in criminaliteit te beschrijven. In onderzoeken waar trends op basis van verschillende bronnen naast elkaar worden weergegeven, worden verschillen in trends veelal summier gedeut. Niet alleen de hoogte van de criminaliteit verschilt volgens deze bronnen, ook de ontwikkeling daarin. Daarbij bestaat er geen consensus over wat de beste bron is om de criminaliteitsontwikkeling te beschrijven¹.

Een argument tegen het gebruik van slachtofferenquêtes om trends in criminaliteit te beschrijven is dat slachtofferenquêtes niet toereikend zijn omdat alleen wordt gerapporteerd over delicten met een slachtoffer waardoor bepaalde delicten niet kunnen worden gemeten. Verder worden de resultaten onder andere beïnvloed doordat respondenten bepaalde gebeurtenissen in de verkeerde tijdsperiode plaatsen of zich deze niet meer kunnen herinneren. Tegen het gebruik van de misdrijvenregistratie van de politie wordt vaak het argument gebruikt dat de aangiftebereidheid niet constant hoeft te zijn in de tijd. Daarnaast wordt gesuggereerd dat een stijging van de door de politie geregistreerde criminaliteit veroorzaakt wordt doordat de politie steeds meer delicten is gaan registreren en dat er dus geen sprake is van een toename van de criminaliteit (Wittebrood en Nieuwebeerta, 2006). Zie voor een uitgebreide discussie over de voor- en nadelen van het gebruik van politiegegevens of slachtofferenquêtes voor het beschrijven van criminaliteitstrends: Wittebrood en Junger (1999), Van de Bunt en Bijleveld (2000), Rovers (2000) en De Keijser, Weerman en Huisman (2008).

¹ Zie *Criminaliteit en Rechtshandhaving 2012* (Kalidien & De Heer-de Lange, 2013) voor een uitgebreid overzicht van de voornaamste beschikbare informatiebronnen.

Onze bijdrage aan deze discussie is om bij het beschrijven van de ontwikkeling van criminaliteit, verschillende typen criminaliteit te onderscheiden en per type delict te kijken welke databron het meest geschikt is om de ontwikkeling in dit type delict zo betrouwbaar mogelijk weer te geven. Hierbij is het belangrijk dat men zich realiseert dat de focus ligt op het beschrijven van de *ontwikkeling* van de criminaliteit. In dit onderzoek zijn we niet op zoek naar de *omvang* van de criminaliteit.

Naast het zoeken naar de beste bron per delicttype is het tweede vernieuwende aspect van deze aanpak het onderzoeken van de mogelijkheid om voor bepaalde delicttypen modelschattingen² te gebruiken in plaats van gegevens uit bijvoorbeeld politieregistraties of slachtofferenquêtes. Voor delicten zoals wapen- en drugsdelicten is het denkbaar dat registraties, meer dan bij andere delicten, geen representatief tijdsbeeld weergeven omdat het registreren van dergelijke delicten grotendeels afhankelijk is van gerichte politieacties die worden uitgevoerd.

Daarnaast wordt in deze rapportage onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de delicttypen samen te voegen tot één criminaliteitsindex. Doordat verschillende delicttypen op verschillende bronnen worden gebaseerd, kunnen deze delicttypen niet zomaar samen worden genomen tot één cijfer. Wij beogen in dit onderzoek een methode te ontwikkelen die een correcte samenvoeging van de delicttypen wél mogelijk maakt. Dit is het derde vernieuwende aspect van deze aanpak.

De centrale vraag die we in dit onderzoek willen beantwoorden luidt dan ook: *Op welke manier kunnen ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in de criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving in Nederland het beste in kaart worden gebracht?*

1.1 Sociale veiligheid

Het doel van de NVI is om de trends in sociale veiligheid zo goed mogelijk weer te geven. Om te begrijpen wat onder sociale veiligheid wordt verstaan, is een korte uitweiding nodig over het concept veiligheid. Allereerst moet er onderscheid worden gemaakt tussen veiligheid in de zin van (*social*) *safety* en veiligheid in de zin van *security*. *Safety* heeft volgens de literatuur betrekking op de bescherming van personen tegen gevaren in het dagelijks leven. *Security* gaat daarentegen om de veiligheid van een collectief, bijvoorbeeld een land, tegen bedreigingen en/of aanvallen die het functioneren van de samenleving zelf raken (Buruma, 2005, p. 5-6; Schuilenburg, 2009). Sociale veiligheid zoals gebruikt in dit onderzoek valt binnen de definitie van (*social*) *safety*. Er wordt in dit onderzoek niet verder ingegaan op veiligheid in de zin van *security*.

Bruinsma et al. (2004, p. 1) definieert sociale (on)veiligheid als 'de bedreiging van veiligheid die niet van buiten komt (uit andere landen, uit de natuur, of van technologie) maar van binnen: misdrijven en overtredingen die tot conflicten leiden tussen (groepen) burgers onderling'. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen objectieve en subjectieve (sociale) onveiligheid. Deze definitie van sociale onveiligheid beperkt zich tot vormen van onveiligheid die aan criminaliteit gerelateerd zijn.

In Fijnaut en Zaat (2003) worden drie vormen van sociale (on)veiligheid onderscheiden. Namelijk de persoonsgerelateerde criminaliteit (vormen van criminaliteit die de persoon rechtstreeks raken), door burgers direct van anderen ervaren overlast op publieke plaatsen en de onveiligheidsgevoelens waarmee burgers te kampen hebben. Het begrip sociale (on)veiligheid is op een vergelijkbare manier gedefinieerd in

² Zie voor verdere uitleg bijlage 2. Deze modelschattingen zijn opgenomen in een bijlage en niet in de hoofdtekst omdat ze erg experimenteel van karakter zijn.

het beleidsprogramma 'Naar een veiliger samenleving' dat door het eerste kabinet-Balkenende in 2002 is opgesteld (TK 2002/2003a; Van Noije & Wittebrood, 2008). Deze definitie van sociale veiligheid houden wij in dit onderzoek ook aan: sociale (on)veiligheid wordt gevormd door criminaliteit, ondervonden overlast en onveiligheidsbeleving.

1.2 Het meten van criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving

Bij het meten van de trends in criminaliteit wordt een tweetal criteria aangehouden om te bepalen of een bepaalde gedraging tot criminaliteit wordt gerekend. In de eerste plaats wordt er bekeken of de gedraging bij wet verboden is en als misdrijf is gecategoriseerd. Er wordt in de eerste plaats dus uitgegaan van een positivistisch rechtsbegrip. Dit betekent dat iets als strafbaar wordt gezien wanneer het in de wet staat. De criminaliteitsindex kan dus in theorie ook variëren door eventuele wetswijzigingen in het strafrecht. Pas als een gedraging bij wet verboden is, wordt er naar het tweede criterium gekeken. Het tweede criterium waar een gedraging aan moet voldoen, wil er sprake zijn van criminaliteit, is dat er in de praktijk door de politie tegen de gedraging moet worden opgetreden.

De mate van ervaren overlast en gevoelens van onveiligheid hoeven in tegenstelling tot de omvang van de criminaliteit niet voort te komen uit waargenomen of als slachtoffer ervaren crimineel gedrag. De verschillende indices kunnen daarom niet zomaar samengenomen worden.

Daarnaast zijn criminaliteit en onveiligheidsbeleving niet samengenomen omdat dit twee verschillende factoren zijn die niet noodzakelijkerwijs positief hoeven samen te hangen. Zo is het niet altijd het geval dat een daling van de criminaliteit voor dalende onveiligheidsbeleving zorgt. Burgers kunnen zich nog even onveilig voelen als ze deden toen de daadwerkelijke criminaliteit hoger lag. Deze gevoelens worden niet altijd door de aanwezigheid van criminaliteit bepaald maar ook door onder andere de media en vrienden die ervaringen met criminaliteit delen. Volgens Ultee (2008) is er een bijzondere relatie tussen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens. Hij stelt dat onveiligheidsgevoelens de oorzaak kunnen zijn van vermijdingsgedrag. Door dit vermijdingsgedrag worden bepaalde plekken vermeden waardoor daar de criminaliteit omlaag gaat. Het samennemen van de verschillende indices zou dit verschil doen maskeren. De ontwikkeling van criminaliteit en de ontwikkeling van onveiligheidsbeleving worden daarom los van elkaar beschreven.

Overlast en gevoelens van onveiligheid zijn niet samengenomen omdat, in tegenstelling tot overlast, gevoelens van onveiligheid ook gebaseerd kunnen zijn op ervaringen van anderen waarvan de betreffende persoon via bijvoorbeeld vrienden, familie of de media kennis heeft genomen. Wanneer overlast en onveiligheidsbeleving in combinatie met elkaar zouden worden weergegeven, kan er op lokaal niveau een verkeerde weergave van de werkelijkheid ontstaan omdat men zich onveiliger kan gaan voelen door verhalen over criminaliteit die niet in de eigen woonomgeving/gemeente heeft plaatsgevonden. Trends in onveiligheidsbeleving kunnen namelijk worden beïnvloed door landelijke of zelfs internationale, al dan niet door de media verspreide, tendensen. Dit geldt minder voor trends in overlast.

1.2.1 Brongebruik

In eerste instantie is er breed gezocht naar mogelijke bronnen voor de indices. Deze bronnen moeten aan een aantal criteria voldoen om geschikt te zijn voor gebruik in de NVI. Voor het opstellen van de indices is het van belang dat er gebruik wordt

gemaakt van bronnen die landelijk beschikbaar zijn. Bronnen die zijn toegespitst op een stad of gemeente en geen landelijk equivalent hebben, kunnen dan ook niet binnen dit onderzoek worden gebruikt. Andersom zijn bronnen die uitsluitend op landelijk niveau beschikbaar zijn, ook niet onmiddellijk geschikt voor de indices. Het is immers de bedoeling dat de indices in vervolgonderzoek kunnen worden vertaald naar regionaal niveau.

De genoemde criteria beperken de bruikbaarheid van een groot aantal bronnen voor dit onderzoek. Het is echter mogelijk dat er in de toekomst betere bronnen beschikbaar komen voor het meten van trends. Hierbij valt te denken aan de ontwikkelingen op het gebied van *big data*, bijvoorbeeld afkomstig van diverse *social media*.

Bij het opstellen van de indices zal derhalve vooral gebruik worden gemaakt van landelijk beschikbare politieregistraties en slachtofferenquêtes. De misdrijvenregistraties van de verschillende regionale eenheden worden samengevoegd in een landelijke politieregistratie, de Basisvoorziening Handhaving (BVH). Hier kunnen incidenten (waaronder misdrijven) en aangiften worden geregistreerd. Deze registratie is zowel landelijk als regionaal beschikbaar en derhalve geschikt voor dit onderzoek.

De voornaamste slachtofferenquête is de Veiligheidsmonitor (VM). Dit bevolkingsonderzoek wordt door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) jaarlijks en op landelijke schaal afgenomen. In de VM wordt onder meer uitgebreid naar slachtofferschap van criminaliteit gevraagd, maar ook naar overlast en onveiligheidsbeleving. Gemeenten kunnen er zelf voor kiezen dit instrument op gemeentelijk niveau te gebruiken en zo bij te dragen aan de VM. De vragenlijst bevat naast de standaardvragenlijst ook vrije ruimte voor gemeenten. Het is sinds de VM 2012 mogelijk om betrouwbare uitspraken te doen over de gemeenten met meer dan 70.000 inwoners. In de praktijk zijn dit vijftig gemeenten, die tezamen 45% van de Nederlandse bevolking 'afdekken'.³ Omdat niet alle gemeenten de VM op gemeentelijk niveau uitvoeren, is er op dit moment niet voor elke gemeente een representatieve steekproef beschikbaar. De VM is echter wel een geschikt instrument om dit te kunnen bewerkstelligen. Daarnaast geeft de VM wel een representatief beeld op het niveau van politiedistricten en de meest robuuste basisteams.

Naast politieregistraties en slachtofferenquêtes, worden ook de doodsoorzakenstatistiek en onderzoek van de Rijkswaterstaat Water, Verkeer en Leefomgeving (WVL) gebruikt voor het opstellen van de indices. In de doodsoorzakenstatistiek worden de doodsoorzaken bijgehouden van iedereen die in een jaar komt te overlijden. De doodsoorzaak wordt door een arts vastgesteld en via de gemeente naar het CBS gestuurd. Hier is ook een overzicht van moord en doodslagen in opgenomen (CBS, 2014c).

WVL doet sinds 1999 onderzoek naar rijden onder invloed van alcohol. In 2009 is de onderzoeksopzet geëvalueerd waardoor er in dat jaar geen meting is gedaan. Vanaf 2010 is het onderzoek uitbesteed en weer uitgevoerd. De opdrachtgever van dit onderzoek is het directoraat-generaal Bereikbaarheid van het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Samen met de politie worden jaarlijks alcoholcontroles over alle politieregio's⁴ uitgevoerd. Er wordt een landelijke, aselechte steekproef uitgevoerd van minimaal 20.000 staande houdingen van automobilisten die op vrijdag- en zaterdagavond tussen 22.00 en 4.00 aan het verkeer deelnemen en waarbij een ademtest wordt afgenomen (WVL, 2014).

³ Het CBS onderzoekt tevens schattingstechnieken voor de kleinere gemeenten. Ten tijde van het schrijven van deze rapportage, was dit onderzoek nog niet afgerond.

⁴ Ten tijde van het meest recente onderzoek bestonden de nieuwe regionale eenheden nog niet.

1.2.2 Validiteit en betrouwbaarheid voor het meten van trends

Om de indices te meten, moeten de te gebruiken databronnen wel voldoende betrouwbaar en valide zijn. Onder validiteit wordt verstaan of het beoogde concept wordt gemeten. Bij betrouwbaarheid gaat het om de vraag of het concept ook nauwkeurig wordt gemeten, met andere woorden: volgen dezelfde uitkomsten als er herhaaldelijk op dezelfde manier wordt gemeten (Bijleveld, 2006).

De discussie over de mate van validiteit van politieregistraties om trends in kaart te brengen is decennia oud. Aebi en Linde (2012) geven een overzicht van deze discussie en maken een vergelijking tussen de door de politie geregistreerde misdrijven en veroordelingscijfers. Zij concluderen onder andere dat de politieregistratie in ieder geval meer valide is voor het weergeven van trends dan veroordelingscijfers. Hierbij definiëren ze de validiteit van een criminaliteitsmaat als de mogelijkheid om het onderliggende concept te meten. Dit komt volgens de auteurs overeen met wat Sellin al in de jaren dertig van de vorige eeuw stelde. De politieregistratie is voor het weergeven van trends meer valide dan veroordelingscijfers omdat deze registratie dicht bij het delict zelf staat. Hiermee wordt bedoeld dat veroordelingscijfers op een later moment in de strafrechtelijke keten worden verzameld, waardoor de validiteit door meer factoren wordt beïnvloed dan de validiteit van de politieregistratie. Trends in de neiging van de bevolking om aangifte te doen, de efficiëntie en prioritering van de politie en de manier waarop delicten worden geregistreerd, zijn de belangrijkste factoren die invloed hebben op de validiteit van de politieregistratie en veroordelingscijfers. Trends in veroordelingscijfers worden daarnaast echter ook beïnvloed door trends in de filtering van zaken door het Openbaar Ministerie (OM).

Skogan (1974) stelt dat de validiteit van de politieregistratie wordt beperkt doordat de cijfers geen een-op-een weergave van de realiteit zijn. Het aantal delicten dat bij de politie bekend is, is uiteraard niet hetzelfde als het aantal delicten dat daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Het gaat om een interactie tussen drie activiteiten: criminaliteit, de reactie van slachtoffers daarop en de moeite die de overheid doet om criminaliteit te meten. Het effect van elke afzonderlijke activiteit is onbekend. Ondanks dat de politieregistratie geen exact beeld geeft van het voorkomen van criminaliteit in een bepaald gebied, geeft zij volgens Skogan wel een redelijk nauwkeurig beeld van verschillen in criminaliteit tussen gebieden. Deze laatste constatering sterkt het vermoeden dat politieregistraties ook een goed beeld van verschillen in criminaliteit in de tijd kunnen verschaffen.

Wittebrood en Junger (1999) stellen dat de politieregistratie afhankelijk is van de verschillende actoren die van invloed zijn op trends in de uiteindelijke registratie. Zo is er variatie in de tijd in de mate waarin bepaalde misdrijven door getuigen of slachtoffers als misdrijf worden herkend en in de mate waarin van de herkende misdrijven aangifte wordt gedaan. Verder varieert ook de mate waarin aangiften in de politieregistratie worden geregistreerd. Dit heeft te maken met de mate van opsporing door de politie, het vervolgingsbeleid van het OM, wijzigingen in het strafrecht en administratie- en invoerfouten door automatisering (Wittebrood & Junger, 1999).

Wittebrood en Nieuwbeerta (2006) hebben de sterke criminaliteitstoename in de politieregistratie in de periode 1980 tot en met 2004 onderzocht. Zij stellen dat dit niet hoeft te betekenen dat de feitelijk gepleegde criminaliteit sterk is gestegen. Een grotere intolerantie voor criminaliteit in de samenleving, betere mogelijkheden voor burgers om aangifte te doen, automatisering bij de politie en een verhoogde productiviteit van de politie worden als mogelijke verklaringen gezien. De auteurs concluderen dat er voor diefstal, vernieling en geweldsdelicten nauwelijks een daadwerkelijke stijging van slachtofferschap is geweest over deze periode, maar dat de stijging

in de politieregistratie voornamelijk kan worden toegeschreven aan een gestegen kans dat burgers aangifte doen en een gestegen kans dat de politie een gemeld delict registreert.

In de jaren zestig werden slachtofferenquêtes als de oplossing gezien om het *dark number* bloot te leggen, maar al snel werd duidelijk dat er aan deze manier van meten eveneens nadelen kleven (Aebi & Linde, 2012; Skogan, 1974). Volgens Skogan (1974) is de gevoeligheid van de vraagstelling op het resultaat een belangrijke beperking van slachtofferenquêtes. In hetzelfde onderzoek kijkt Skogan naar de correlatie tussen slachtofferenquêtes en politieregistratie. Hij concludeert dat beide metingen in ieder geval voor autodiefstal een sterke samenhang vertonen.

Er zijn verschillende kanttekeningen te maken bij slachtofferenquêtes. Zo worden slachtofferloze delicten, waaronder wapen- en drugsdelicten en diverse verkeersdelicten niet gemeten maar ook moord en doodslag kunnen uiteraard niet worden meegenomen in de meting. Ook worden enkel mensen van 15 jaar en ouder benaderd. Verder ontbreken gegevens over delicten waar bedrijven het slachtoffer zijn, zoals fraudedelicten en winkeldiefstal. Er zijn wel speciale slachtofferenquêtes die onder bedrijven worden afgenomen. Deze slachtofferenquêtes worden echter niet structureel afgenomen.

Een andere beperking van slachtofferenquêtes is het feit dat er meerdere slachtoffers bij een delict kunnen zijn. Hierdoor is het mogelijk dat hetzelfde delict meerdere malen wordt gerapporteerd. Daarnaast is het zogenoemde *telescoping-effect* een beperking van slachtofferenquêtes. Dit houdt in dat de respondent van een slachtofferenquête aangeeft dat hij in een bepaalde periode slachtoffer is geworden van een bepaald delict terwijl hij in werkelijkheid buiten die periode slachtoffer van dat delict is geworden (Averdijk & Elffers, 2012).

In slachtofferenquêtes wordt geen gebruikgemaakt van een juridische delictomschrijving. De respondent geeft daarom mogelijk een ruimere interpretatie aan het slachtofferschap. Dit is voor het weergeven van de trend echter minder van belang, aangezien er niet naar de omvang maar naar de ontwikkeling van criminaliteit wordt gekeken.

Daarnaast kan een groeiende intolerantie voor criminaliteit in de samenleving er ook voor zorgen dat burgers in slachtofferenquêtes eerder melden dat zij slachtoffer van een bepaald delict zijn geworden. Uiteindelijk zijn dergelijke effecten er nooit helemaal uit te filteren. In de NVI worden deze effecten geminimaliseerd door per delicttype te onderzoeken welke bron het meest betrouwbaar en valide is. Op deze manier is het mogelijk om de bron met de minste negatieve effecten voor een bepaald delicttype te kiezen, aangezien de bovengenoemde effecten niet voor ieder soort delict in dezelfde mate te verwachten zijn.

Concluderend zijn politieregistraties en slachtofferenquêtes de voornaamste twee bronnen die zowel op landelijk als op regionaal niveau beschikbaar zijn, al enige tijd worden verzameld en gemakkelijk toegankelijk zijn. Bovendien zijn ze, ondanks de genoemde beperkingen, voldoende valide en betrouwbaar om de trends in sociale veiligheid te meten. Wel blijkt uit het voorgaande dat bevindingen uit beide bronnen voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd.

Om de drie indices en daarmee de trends in sociale veiligheid te meten is er voor gekozen om met name gebruik te maken van politieregistraties (in de vorm van de door de politie geregistreerde misdrijven) of slachtofferenquêtes (in de vorm van de VM). In dit onderzoek wordt het gebruik van de meest betrouwbare bron zo veel mogelijk onderbouwd. Deze onderbouwing bestaat idealiter uit (criminologische) theorieën en opvattingen die op het delicttype van toepassing zijn. Dergelijke op

literatuur gestoelde onderbouwingen zijn echter niet voor alle delicttypen voorhanden. In sommige gevallen is de meest betrouwbare bron tevens de enige beschikbare bron, hetgeen de keuze en daarmee een vergaande theoretische onderbouwing van het brongebruik beperkt. In deze gevallen is de keuze voor een bepaalde bron veelal praktisch van aard. In hoofdstuk twee wordt per deelindex beschreven welke bron het meest geschikt is, wat de voor- en nadelen van het gebruik zijn en hoe elke index er uiteindelijk uitziet.

1.3 Bestaande veiligheidsindices

In Nederland zijn diverse instrumenten beschikbaar die in verschillende gradaties raakvlakken met de Nationale Veiligheidsindices hebben. De belangrijkste hiervan zijn achtereenvolgens de AD misdaadmeter, de Gemeentelijke Veiligheidsindex, de Amsterdamse Veiligheidsindex en de Rotterdamse Veiligheidsindex. We benoemen in deze paragraaf kort hoe elk instrument er uit ziet, wat de nadelen zijn voor het doel van ons onderzoek en hoe we met de NVI deze nadelen proberen te voorkomen.

AD misdaadmeter

Het Algemeen Dagblad brengt sinds 2002 jaarlijks een overzicht uit van de criminaliteit in Nederland. Door gebruik te maken van de door de politie geregistreerde aangiften wordt getracht om tot op buurtniveau de omvang van criminaliteit weer te geven. Uit deze cijfers wordt een ranglijst opgesteld met de meest veilige en onveilige gemeenten. Hierbij wordt verondersteld dat de aangiftebereidheid door de jaren heen gelijk is gebleven, waardoor een vergelijking met voorgaande jaren mogelijk is. Delicten als fietsendiefstal, waar per gemeente wisselend aangifte voor wordt gedaan, zijn buiten beschouwing gelaten. Ook alle 'poging' delicten zijn buiten beschouwing gelaten.

Uiteindelijk wordt er in de misdaadmeter naar een tiental delicten gekeken om de criminaliteit per gemeente te meten: woninginbraak, bedreiging, straatroof, overval, mishandeling, vernieling, diefstal van een motorvoertuig, diefstal uit de auto, zakkenrollen en diefstal uit de garage/schuur. Dit zijn volgens de misdaadmeter tien delicten met een hoge impact op het veiligheidsgevoel van burgers. Deze delicten worden vergelijkbaar gemaakt door het aantal delicten af te zetten tegen het inwoneraantal per gemeente.

Niet ieder delict telt even zwaar bij het opstellen van de ranglijst van gemeenten. Delicten met een grotere impact op de slachtoffers, tellen zwaarder mee. Er wordt gesteld dat woninginbraak zwaarder meeweegt dan inbraak in een auto en mishandeling zwaarder dan vernieling. Omdat de score wordt gebaseerd op tien *high-impact* delicten, moet er voorzichtig worden omgegaan met de interpretatie van de score als een maat voor de totale criminaliteit in Nederland. Helaas ontbreekt in de handleiding op de website een duidelijke toelichting op hoe deze weging en de berekening van de misdaadscore per gemeente precies totstandkomt (AD, 2014).

Een ander kritiekpunt op de misdaadmeter is het feit dat cijfers betreffende de verschillende delicten worden opgeteld door naar rangscores te kijken. Voor ieder delict krijgen de gemeenten een rangscore. De gemeente waar een bepaald delict het meest voorkomt, krijgt rangscore 1. Zo wordt voor iedere gemeente per delict een rangscore samengesteld. De rangscores van alle tien delicten worden bij elkaar opgeteld om tot een totaalscore voor de gemeente te komen. Deze totaalscores geven de indeling naar meest (on)veilige gemeente weer. Het gebruik van rangscores impliceert dat deze methode niet geschikt is om temporele vergelijkingen te maken. Ook op de cross-sectionele vergelijking van de gemeenten valt het één

en ander op te merken. Zo wordt volledig voorbijgegaan aan de verschillen in het aantal delicten per inwoner. Als honderd gemeenten naar verhouding ongeveer hetzelfde aantal delicten per inwoner hebben, is het verschil in rangscore even groot als wanneer dit aantal delicten per inwoner heel ver uit elkaar ligt. Dit verschil blijft bij honderd gemeenten namelijk altijd honderd punten tussen de gemeente met de meeste en de gemeente met de minste delicten per 1.000 inwoners. Als in gemeente A bijvoorbeeld 1.000 delicten per 1.000 inwoners worden gepleegd, in gemeente B 500 en in gemeente C 50, levert dit dezelfde rangscores op als wanneer er in gemeente A 1.000 delicten per 1.000 inwoners worden gepleegd, in gemeente B 900 en in gemeente C 50. In de eerste situatie is echter te beargumenteren dat gemeente B twee keer zo veilig is als gemeente A terwijl beide gemeenten in de tweede situatie veel dichterbij elkaar liggen qua onveiligheid⁵.

De NVI onderscheidt zich in de eerste plaats van de AD misdaadmeter doordat in de NVI meer verschillende soorten delicten bij het berekenen van de criminaliteitsindex worden opgenomen. Verder wordt er in de AD misdaadmeter geen rekening gehouden met de onbetrouwbaarheid van bepaalde delicten die door de politie worden geregistreerd. In de NVI worden in dat geval alternatieve bronnen gebruikt. Daarnaast is de weging van verschillende delicten bij de NVI transparanter en objectiever door een koppeling met de strafmaat van het betreffende delict te maken. Het voorgaande maakt de criminaliteitsindex betrouwbaarder als een maat voor de criminaliteit in Nederland.

Gemeentelijke Veiligheidsindex

De Gemeentelijke Veiligheidsindex is een door Politie en Wetenschap ontwikkelde index die beoogt de 'objectieve criminaliteit en overlast' te meten met als doel om gemeenten te helpen bij het vormgeven en bijstellen van het lokale veiligheidsbeleid. Deze index is alleen in 2008 uitgebracht en bevat cijfers van 2007. In de index worden de clusters diefstal, (woning)inbraak, geweld en vernieling meegenomen. Hierbij worden geregistreerde aangiften als enige bron gebruikt. De criminaliteit wordt uitgedrukt in aantallen per 1.000 inwoners zodat de indexcijfers per gemeente vergelijkbaar zijn (Politie en Wetenschap, 2008).

Bij de categorie diefstal worden de delicten diefstal uit/vanaf motorvoertuigen, auto-diefstal en zakkenrollerij meegenomen in de index. De cluster geweld bevat bedreiging, mishandeling, straatroof, aanranding en verkrachting. De clusters vernieling en inbraak bestaan enkel uit de gelijknamige delicten. Delicten als winkeldiefstal en fietsendiefstal zijn buiten beschouwing gelaten omdat er aanzienlijke registratieverschillen in verschillende gemeenten kunnen zijn. Ook zware delicten als moord zijn niet meegenomen omdat de kans dat een burger hiermee te maken krijgt erg klein is.

Om de clusterscores te berekenen, wordt het gemiddelde van de genormaliseerde aantallen delicten uit het cluster genomen. Dit zorgt er voor dat aangiften die het meest voorkomen, het zwaarst meetellen. Om van deze clusterscores landelijke clusterscores te maken, worden de scores voor een cluster van alle gemeenten wederom gemiddeld. Deze landelijke clusterscores worden weer gemiddeld om tot een enkele score voor objectieve veiligheid in Nederland te komen. Er wordt verder geen weging toegepast (Politie en Wetenschap, 2008).

Door er voor te kiezen om alleen de clusters diefstal, inbraak, geweld en vernieling mee te nemen, wordt het beeld dat over de totale criminaliteit kan worden gegeven, beperkt. Weliswaar zijn de voornaamste delicttypen in de index opgenomen, maar

⁵ Zie voor meer kritiek op de AD Misdaadmeter bijvoorbeeld Eggen en Koeijers (2004).

het ontbreken van een delict met een grote impact als moord of een veelvoorkomend delict als winkeldiefstal vormen evenzeer aanzienlijke beperkingen van deze indeling. In de NVI wordt een completer beeld van de sociale veiligheid in Nederland gegeven door meer delicttypen op te nemen en naast trends in criminaliteit ook trends in overlast en trends in onveiligheidsbeleving in ogenschouw te nemen. Daarnaast wordt er in de Gemeentelijke Veiligheidsindex enkel gebruikgemaakt van geregistreerde aangiften. Het niet meenemen van gegevens uit slachtofferenquêtes is een beperking van de index omdat deze gegevens juist een aanvullende of vervangende rol kunnen spelen bij het zo betrouwbaar mogelijk meten van bepaalde delicten. Zo is het denkbaar dat iemand een licht geweldsdelict niet snel bij de politie meldt maar dit wel in een slachtofferenquête naar voren brengt. Een derde beperking van de Gemeentelijke Veiligheidsindex is de beperkte weging die wordt toegepast bij het opstellen van de index. Er wordt alleen gebruikgemaakt van middeling van de verschillende delicten en clusters waardoor de meest voorkomende delicten het zwaarst meetellen. Voor het geven van een zo nauwkeurig mogelijk beeld van criminaliteitstrends in Nederland is er bij de NVI niet voor gekozen om de meest voorkomende delicten het zwaarst mee te laten wegen, maar voor een weging waarbij de meest ernstige delicten op basis van de strafmaat het zwaarst meetellen. Bovendien wordt er bij de NVI rekening gehouden met het aantal keer dat een delict voorkomt.

Amsterdamse Veiligheidsindex

De Amsterdamse Veiligheidsindex is in 2003 ontwikkeld door de afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam en heeft als doel om de belangrijkste ontwikkelingen rond sociale veiligheid te volgen, zowel in de stad, als per stadsdeel en op buurtniveau. Voor de index worden zowel slachtofferenquêtes, als de door de politie geregistreerde aangiften en meldingen gebruikt.

De index is opgebouwd uit twee cijfers namelijk een objectief en een subjectief indexcijfer. De objectieve veiligheidsindex bestaat uit zeven elementen: inbraak, diefstal, geweld, overlast, vandalisme, verkeer en drugs. Deze elementen worden gemeten aan de hand van meerdere indicatoren. Deze indicatoren zijn gebaseerd op gegevens van de politie en slachtofferenquêtes. Voor drugs, overlast en verkeer geldt dat zij enkel door politieregistratie gemeten worden. De gegevens worden op twee manieren gewogen. Allereerst tellen politiegegevens zwaarder mee dan slachtofferenquêtes (twee derde tegenover een derde), omdat men veronderstelt dat politiegegevens objectiever zijn. Daarnaast tellen geweld, inbraak en diefstal zwaarder mee dan de overige elementen omdat de gevolgen voor de samenleving bij deze delicten groter zijn.

De subjectieve veiligheidsindex bestaat uit de elementen veiligheidsbeleving, vermijdingsgedrag en buurtproblematiek. Om de indicatoren van deze elementen te meten, worden uitsluitend gegevens uit slachtofferenquêtes gebruikt. Het gaat dan om vragen over vermijding van bepaalde plekken, (on)veiligheidsgevoelens en over de mate waarin volgens bewoners bepaalde problemen in hun buurt voorkomen. Beide indices worden naast elkaar gepresenteerd (Gemeente Amsterdam, 2006). De Amsterdamse Veiligheidsindex wordt ten tijde van het schrijven van deze rapportage herzien. Het is nog niet bekend hoe de vernieuwde index eruit zal gaan zien.

Het gebruik van zowel politiecijfers als slachtofferenquêtes om aparte delicttypen te meten, passen we niet toe bij de NVI. In de Amsterdamse Veiligheidsindex zijn beide bronnen gewogen opgenomen om langs die weg tot een indexcijfer te komen. Het toekennen van de juiste gewichten is echter een groot punt van discussie. Zo valt er te bediscussiëren of politiecijfers objectiever zijn en daarom zwaarder mee

moeten wegen. Hoeveel objectiever zijn die cijfers dan? En hoe is dit verantwoord in een gewicht uit te drukken? Daarnaast is er voor sommige delicttypen juist te bepleiten dat cijfers uit slachtofferenquêtes een grotere betrouwbaarheid hebben dan cijfers uit politieregistraties. Wederom is het toekennen van een exact gewicht een ingewikkelde zaak, want hoeveel groter is deze betrouwbaarheid dan precies en hoe verhoudt zich dat tot de weging? Om dit probleem te ondervangen, kiezen we er in de NVI voor om bij het meten van de criminaliteitstrends gebruik te maken van de meest betrouwbare bron per deelindex. Daarnaast wordt binnen de NVI gewogen op basis van de strafmaat van de delicten.

Rotterdamse Veiligheidsindex

Sinds 2002 wordt er in de gemeente Rotterdam gebruikgemaakt van de Rotterdamse Veiligheidsindex. Dit instrument geeft inzicht in de situatie van de sociale veiligheid op wijkniveau en dient als richtlijn voor het te voeren gemeentelijke beleid. Sinds 2014 is de index onderdeel van het Wijkprofiel Rotterdam, waar ook andere cijfers in zijn opgenomen.

De index is opgebouwd uit subjectieve gegevens, objectieve gegevens en contextgegevens. De subjectieve gegevens worden uit slachtofferenquêtes gehaald. Het gaat dan om de vraag wat men als ernstige problemen ervaart en of men slachtoffer van een delict is geworden. De objectieve gegevens zijn gebaseerd op politieregistratie, gegevens van de brandweer, gegevens van Roteb (het grootste reinigingsbedrijf van de gemeente Rotterdam) en gegevens van gemeentewerken waar overtredingen, misdrijven en incidenten worden geregistreerd. De contextgegevens zijn sociale, fysieke of economische wijkkenmerken en buurttevredenheid. Voorbeelden zijn de samenstelling van de bevolking en het percentage uitkeringsgerechtigden per wijk.

De index is onderverdeeld in acht veiligheidselementen: diefstal, drugsoverlast, geweld, inbraken, vandalisme, schoon en heel, overlast en verkeer. Deze keuze is gemaakt op basis van beleidsprioriteiten in de stad. De score op ieder veiligheidselement bestaat uit een objectieve score en een subjectieve score, waarbij de objectieve score is opgebouwd uit het gemiddelde van de absolute aantallen meldingen en aangiften en genormaliseerde aantallen meldingen en aangiften. De subjectieve score is opgedeeld in een score voor buurtproblemen en een score voor slachtofferschap. De totale veiligheidsscore per element is het gemiddelde van deze drie scores waarbij ze alle drie even zwaar meetellen. Omdat twee van de drie scores zijn gebaseerd op slachtofferenquêtes, speelt deze bron een grotere rol bij de totstandkoming van de totale veiligheidsscore per element.

Vervolgens krijgt iedere wijk een score voor omgevingskenmerken die uit de contextgegevens worden gehaald. Samenvattend is er op wijkniveau dan een score voor elk veiligheidselement en een score voor elk omgevingskenmerk. Al deze scores worden samengevoegd tot een score voor iedere wijk, die weer wordt omgezet in een indexscore. Hierbij worden de elementen gewogen op basis van de mate van invloed die ze hebben op het veiligheidsgevoel in de buurt (Gemeente Rotterdam, 2014).

Het voornaamste verschil tussen de Rotterdamse Veiligheidsindex en de NVI is dat in de Rotterdamse Veiligheidsindex om elk element te meten meerdere bronnen worden gebruikt. Hierbij gaat men ervan uit dat de verschillende bronnen betrouwbaar genoeg zijn om de onderscheiden elementen te meten. Bij de NVI bekijken we per delicttype wat de meeste betrouwbare bron is om dit delict te meten. Zoals we eerder al hebben laten zien, zijn er namelijk voor- en nadelen van het gebruik van politieregistraties en slachtofferenquêtes. Daarnaast maakt men in de Rotterdamse Veiligheidsindex gebruik van gegevens van Rotterdamse instanties (Roteb, gemeentewerken). Dit kan op een specifiek lokaal niveau zeer waardevol zijn. Het doel van de NVI is echter om een methode te ontwikkelen waarmee landelijk op een vergelijkbare manier trends in criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving zijn te meten. Daarom gebruiken we voor de NVI alleen gegevens die op landelijk én regionaal niveau beschikbaar zijn.

1.4 Opbouw van het rapport

In de volgende hoofdstukken van het rapport worden de mogelijkheden en beperkingen voor het opstellen van de verschillende indices onderzocht. Hoe de drie onderscheiden indices te meten, wordt in afzonderlijke hoofdstukken besproken. In hoofdstuk twee is beschreven hoe de criminaliteitsontwikkeling in de NVI wordt gemeten. In hoofdstuk drie is uitgelegd hoe de trend in overlast binnen de NVI wordt vastgesteld en in hoofdstuk vier komt de trend in onveiligheidsbeleving aan bod. Voor elk van deze indices zijn de voornaamste beschikbare bronnen weergegeven. Daarnaast zijn de voor- en nadelen van het gebruik van deze bronnen besproken en is er voor de drie afzonderlijke indices gekozen welke bronnen worden gebruikt.

2 Criminaliteitsontwikkeling

Om tot een index te komen die de criminaliteitsontwikkeling beschrijft, is er in eerste instantie een indeling in elf delicttypen gemaakt op basis van inhoudelijke en beleidsmatige redenen en op basis van de mogelijkheden die de bronnen ons bieden. De elf delicttypen die wij onderscheiden zijn: moord en doodslag, geweldsdelicten, zedendelicten, vermogensdelicten met een geweldscomponent, diefstal zonder geweld, inbraak, vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde, verkeersmisdrijven, bedrog, drugsmisdrijven en wapenmisdrijven. In dit hoofdstuk wordt beschreven welke bron het meest geschikt is om de verschillende delicttypen in de criminaliteitsindex te meten en hoe te komen tot één criminaliteitsindex. Zoals in het vorige hoofdstuk is besproken, kleven er zowel aan de door de politie geregistreerde misdrijven, als aan slachtofferenquêtes verschillende beperkingen. Voor elk van de onderscheiden delicttypen zijn in dit hoofdstuk de beschikbare bronnen beschreven om de ontwikkeling van dit delict weer te geven. Ook de voor- en nadelen van het gebruik van de verschillende bronnen worden beschreven. Op basis daarvan is per delicttype beoordeeld wat de beste bron is om de trend mee te beschrijven. De trend wordt per delicttype berekend door een index op te stellen die in het ijkjaar de waarde 100 heeft en waarbij voor ieder ander jaar geldt: $\text{indexcijfer jaar } x = (\text{Waarde jaar } x / \text{Waarde ijkjaar}) * 100$. Het jaar 2012 dient als ijkjaar.

Binnen de delicttypen worden aantallen delicten per 100 inwoners van Nederland voor de indices gebruikt. Dit is gedaan om de cijfers door de tijd heen vergelijkbaar te maken. Bij gebruik van de door de politie geregistreerde misdrijven als bron, heeft de keuze voor het aantal delicten per 100 inwoners bij regionalisering als kanttekening dat gemeenten met hoge bezoekersaantallen hoger uitkomen in de index. Een gemeente als Utrecht heeft bijvoorbeeld veel reizigers waar geen rekening mee wordt gehouden door het relateren aan inwoneraantallen.

Voor zover mogelijk is bij de indeling in delicttypen aangesloten op de Standaardclassificatie Misdrijven (Politie) 2010 van het CBS. Deze classificatie is een aanpassing van de Standaardclassificatie Misdrijven 1993 die beter dan de oude classificatie aansluit op de manier waarop criminaliteit door de politie wordt geregistreerd. De politie legt de aard van misdrijven namelijk vast in maatschappelijke klassen (CBS, 2014b). In de classificatie van dit onderzoek zijn de strafbare feiten voor het grootste deel volgens de indeling van de politie geënclassificeerd. Voor zover het niet mogelijk is om op de classificatie aan te sluiten, zijn de delicten op basis van wetsartikelen ingedeeld in een categorie.

Delicten die niet in de index zijn opgenomen betreffen voornamelijk de in de Standaardclassificatie Misdrijven (Politie) aangeduide categorie 'overige delicten'. Voorbeelden van overige delicten zijn militaire misdrijven en misdrijven zoals belediging en stroperij. Volgens de door de politie geregistreerde misdrijven bevat deze categorie delicten slechts 1,3% van alle geregistreerde misdrijven (CBS, 2014c). Deze categorie delicten is een samenvoeging van kleine, niet veelvoorkomende delicten. Bovendien is het voor het meten van de trends in deze categorie lastig om een verantwoorde keuze voor de beste bron te maken.

Naast het strafbare plegen van een misdrijf, wordt er in het Wetboek van Strafrecht onderscheid gemaakt tussen strafbare voorbereiding van een misdrijf, poging van een misdrijf en deelneming aan een misdrijf⁶.

Zowel voorbereiding van een misdrijf, poging van een misdrijf en deelneming aan een misdrijf zijn opgenomen in de indices die op de door de politie geregistreerde misdrijven zijn gebaseerd. De door de politie geregistreerde misdrijven zijn immers gebaseerd op geregistreerde aangiften van een bepaald delict. De strafrechtelijke kwalificatie wordt in een later stadium van de strafrechtelijke keten aan de gedragingen toegekend.

In de vragenlijst van de VM wordt in de vraagstelling specifiek gevraagd of iemand slachtoffer is geworden van een bepaald delict of een poging daartoe. Voorbereiding is niet uit deze bron te halen aangezien een slachtoffer hier veelal niet mee te maken krijgt en hier ook niet naar gevraagd wordt in de VM. Strafrechtelijke deelnemingsvormen zitten daarentegen wel in de VM. Het slachtoffer kan niet specifiek aangeven of hij bijvoorbeeld slachtoffer is geworden van een delict met meerdere daders, maar zal het delict *an sich* wel rapporteren.

2.1 Moord en doodslag

Het delicttype moord en doodslag wordt onderscheiden van de andere geweldsdelicten omdat we voor dit delict uiteraard geen gebruik kunnen maken slachtoffer-enquêtes, de bron die we gebruiken voor de andere geweldsdelicten. Bovendien worden deze delicten geduid als de meest ernstige delicten binnen de samenleving. Van Os, Nieuwbeerta en Ganpat (2010) hebben onderzoek gedaan naar moord en doodslag in Nederland. Zij beargumenteren dat statistische publicaties over moord en doodslag, waaronder die van het CBS, geen goed totaalbeeld van het aantal delicten geven. De focus ligt in deze publicaties enkel op of slachtoffers, of veroordeelde daders of moordzaken. Van Os en collega's prefereren een methode waarin gegevens over alle moordzaken, slachtoffers en daders worden gecombineerd.

Een bron die gebruikmaakt van gecombineerde gegevens is de monitor moord en doodslag. Deze monitor is ontstaan uit het ontbreken van actuele landelijke registraties van moord en doodslagen. Zowel het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC), als het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) hebben deze leegte eerst afzonderlijk van elkaar opgevuld (zie Smit et al., 2001 en Nieuwbeerta & Leistra, 2003) om vervolgens samen tot de monitor moord en doodslag te komen (Smit & Nieuwbeerta, 2007). Aan de hand van gecombineerde gegevens is de trend in moord en doodslag weergegeven (zie ook Liem et al., 2012; Nieuwbeerta & Leistra, 2007). Voor de NVI is deze bron minder geschikt aangezien de monitor niet structureel jaarlijks wordt uitgebracht.

⁶ Voorbereiding van een misdrijf waar een gevangenisstraf van acht jaar of meer op is gesteld is volgens de wet strafbaar wanneer de dader opzettelijk voorwerpen, stoffen, informatiedragers, ruimten of vervoermiddelen bestemd tot het begaan van dat misdrijf verwerft, vervaardigt, invoert, doorvoert, uitvoert of voorhanden heeft. Bij voorbereiding wordt de maximaal opgelegde hoofdstraf met de helft verminderd (art. 46 Sr). Poging tot een misdrijf is volgens de wet strafbaar wanneer het voornemen van de dader zich door een begin van uitvoering heeft geopenbaard. Wanneer iemand voor poging van een misdrijf wordt veroordeeld, wordt het maximum van de hoofdstraffen die op het misdrijf zijn gesteld met een derde verminderd (art. 45 Sr). Deelneming bestaat in verschillende vormen: doen plegen, medeplegen, uitlokken en medeplichtigheid. Deelneming aan een misdrijf wordt in de eerste drie vormen even zwaar bestraft als wanneer iemand de werkelijke dader van het misdrijf zou zijn geweest. In het geval van medeplichtigheid wordt het maximum van de hoofdstraffen met een derde verminderd (art. 47 en art. 49 Sr).

Ook in de door de politie geregistreerde misdrijven worden moorden en doodslagen geregistreerd. Een beperking van deze registratie is dat in sommige gevallen niet staat vermeld dat iemand uiteindelijk is overleden; het feit is als een poging geregistreerd terwijl het in feite een voltooide moord of doodslag betreft. Een andere kanttekening aan deze bron is dat deze delicten in de door de politie geregistreerde misdrijven onder de noemer 'levensmisdrijven' worden geregistreerd. Hier vallen tevens alle pogingen onder. De door de politie geregistreerde misdrijven geven daarmee een ander beeld van moord en doodslag dan dat we in de NVI weer willen geven.

Een bron waarin jaarlijks over moord en doodslag wordt gerapporteerd, is de doodsoorzakenstatistiek. Hierin worden de doodsoorzaken (waaronder de moord en doodslagen) geregistreerd van iedereen die in een jaar overlijdt. Het overlijden door euthanasie wordt in de statistiek als natuurlijke dood meegeteld (CBS, 2014c). Een beperking van de doodsoorzakenstatistiek is het feit dat de doodsoorzaken van buitenlanders die in Nederland sterven niet in de statistiek terug te vinden zijn als zij niet in de GBA staan geregistreerd. Doodsoorzaken van Nederlanders die in het buitenland sterven zijn wel in de statistiek opgenomen mits zij in het de GBA staan geregistreerd. Een andere beperking, die eigenlijk voor alle moord en doodslag data geldt, is dat het mogelijk is dat er niet zorgvuldig genoeg wordt nagegaan of de doodsoorzaak natuurlijk is. Daarnaast zijn er situaties denkbaar waarin de moord gewoonweg niet door de deskundige te achterhalen is en de dood als natuurlijk wordt bestempeld.

Alles overziend is de doodsoorzakenstatistiek het meest geschikt om de ontwikkeling in moord en doodslag in Nederland weer te geven. Ook voor de regionalisering van de index is de doodsoorzakenstatistiek te gebruiken, omdat de doodsoorzaken per gemeente worden doorgegeven. Gezien de kleine aantallen binnen dit delicttype is het echter de vraag of regionalisering wel gewenst is.

Ter vergelijking zijn de trends van de doodsoorzakenstatistiek en de monitor moord en doodslag tussen 1996 en 2012 naast elkaar gezet in figuur 1. Er kan worden geconcludeerd dat beide trends over het algemeen geen grote verschillen laten zien. Omdat de doodsoorzakenstatistiek ten tijde van het schrijven van deze rapportage nog niet was bijgewerkt, zijn de cijfers tot en met 2012 in de figuur weergegeven. De rode lijn betreft in alle figuren de uiteindelijk gekozen bron. Het ijkjaar betreft in alle figuren 2012, tenzij anders vermeld. Omdat er na 2009 geen cijfers voor de monitor moord en doodslag beschikbaar zijn, is er voor gekozen om 1996 in deze figuur als ijkjaar te nemen.

Figuur 1 Trends aantal moord en doodslagen op basis van de doodsoorzakenstatistiek en de monitor moord en doodslag (1996=100)*

* Ten tijde van deze rapportage is de codering van de doodsoorzakenstatistiek veranderd, waardoor er voor 2013 nog geen onderliggende cijfers van moord en doodslag beschikbaar zijn.

2.2 Gewelddelicten

Egelkamp (2002) concludeert in haar proefschrift dat er in de periode tussen 1986 en 1996 een steeds grotere gevoeligheid voor geweld in de maatschappij is ontstaan. Steeds meer gedragingen zijn als geweld gedefinieerd en gedragingen die vroeger nog als lichte vormen van geweld werden gezien, zijn later ernstigere gewelddelicten geworden. Het gevolg hiervan is dat burgers vaker aangifte van geweldsmisdrijven zijn gaan doen en dat de politie hier vaker een proces-verbaal (pv) van is gaan opmaken. Egelkamp spreekt dan ook van een 'inflatie van geweld'. Deze inflatie vertekent het beeld van de gewelddelicten als er wordt gekeken naar de door de politie geregistreerde misdrijven. Deze verklaring voor het stijgen van gewelddelicten wordt onderschreven in onderzoek van Blumstein, Tonry en Van Ness (2005).

Aebi en Linde (2012) daarentegen vinden na het bestuderen van slachtoffer-enquêtecijfers uit het International Crime Victims Survey geen empirisch bewijs voor deze hypothese. Zij erkennen wel dat de perceptie van criminaliteit is veranderd sinds de jaren zeventig en vinden het denkbaar dat er van sommige gewelddelicten eerder aangifte wordt gedaan door deze veranderde perceptie. Het is goed denkbaar dat bovengenoemde perceptieveranderingen zich in de toekomst voortzetten.

Een andere mogelijke bron voor gewelddelicten zijn cijfers van slachtofferhulp. Deze cijfers zijn echter niet beschikbaar op regionaal niveau. Daarnaast vallen de mensen die wel slachtoffer van een gewelddelict zijn geworden maar om welke reden dan ook geen hulp hebben gezocht, buiten deze statistiek. De vraag daarbij is of de mate van het zoeken van hulp door het slachtoffer stabiel is in de tijd; een voorwaarde voor het gebruik van een bron voor het beschrijven van een trend. Deze

redenen maken deze bron voor het weergeven van de ontwikkeling in geweldsdelicten dan ook moeilijk bruikbaar.

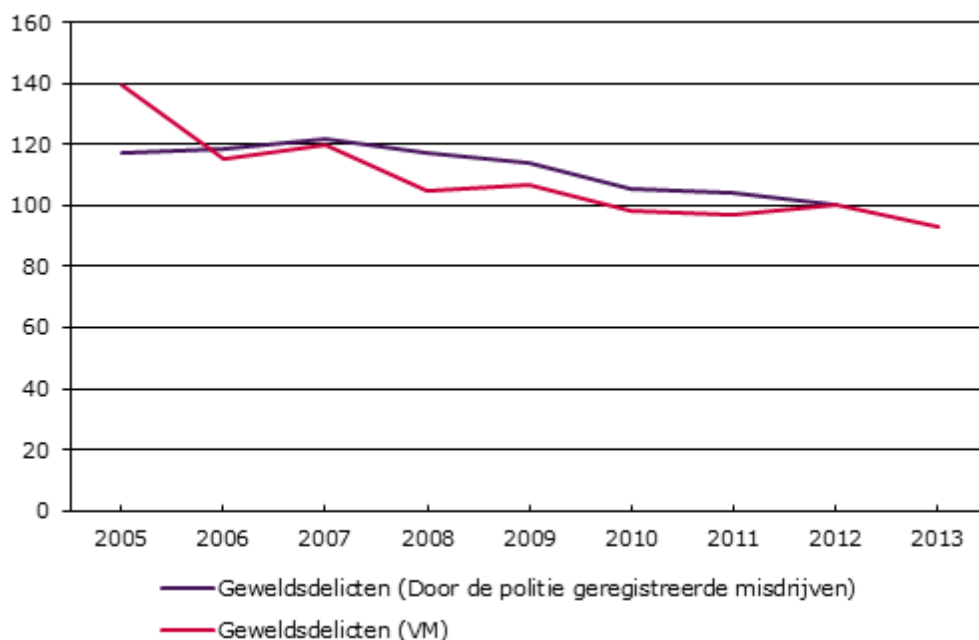
Gegevens over geweldsdelicten worden zowel in de door de politie geregistreerde misdrijven als in de VM geregistreerd. Als de gevoeligheid voor geweld is toegenomen en men sneller aangifte is gaan doen, vermindert dit de betrouwbaarheid van zowel de door de politie geregistreerde misdrijven als de VM. Toenemende gevoeligheid voor geweld kan er namelijk ook voor zorgen dat burgers in de VM eerder melding maken van incidenten. De betrouwbaarheid van de door de politie geregistreerde misdrijven wordt in het geval van toenemende gevoeligheid voor geweld echter ook beperkt doordat de politie gevoeliger wordt voor geweld en dus vaker een pv van geweldsdelicten gaat opmaken. De cijfers van de VM zijn niet afhankelijk van de aangiftedebereidheid en zijn waarschijnlijk het meest geschikt voor het beschrijven van de ontwikkeling van geweldsdelicten. Bovendien worden er in de VM specifiek gerichte vragen naar geweldsdelicten gesteld. Het voordeel hiervan is dat het voor de respondent duidelijker is wat er precies onder geweldsdelicten wordt verstaan waardoor het gemeten concept wordt afgebakend.

Verder is het denkbaar dat er van een aanzienlijk deel van geweld in huiselijke kring geen aangifte wordt gedaan door angst bij het slachtoffer. Het is voor het slachtoffer minder gevaarlijk om in een slachtofferenquête melding van huiselijk geweld te maken, omdat dit mogelijk is zonder dat de dader hiervan weet. De drempel om hier via een slachtofferenquête melding van te maken is volgens deze redenering lager dan voor het melden bij de politie.

Voor dit delicttype wordt om bovengenoemde redenen gebruikgemaakt van de VM om de trend te beschrijven. Dit delicttype bevat de delicten mishandeling, bedreiging en ook pogingen tot moord en doodslag, omdat de vraagstelling aangaande geweldsdelicten in de VM dermate algemeen is dat zowel lichte, als ernstige vormen van mishandeling worden bevraagd.

In figuur 2 is de trend in geweldsdelicten weergegeven. De trend op basis van de VM is totstandgekomen door voor ieder jaar het aantal door burgers ondervonden mishandelingen en het aantal door burgers ondervonden bedreigingen (per 100 inwoners van 15 jaar en ouder) te wegen en bij elkaar op te tellen. Dit levert voor ieder jaar het aantal door burgers ondervonden geweldsdelicten op. Daarnaast is in figuur 2 ter vergelijking tevens de trend in geweldsdelicten op basis van de door de politie geregistreerde misdrijven opgenomen. Zowel de door de politie geregistreerde misdrijven als de VM laten eenzelfde dalende trend zien.

Figuur 2 Trends geweldsdelicten op basis van VM en de door de politie geregistreerde misdrijven (2012=100)

2.3 Zedendelicten

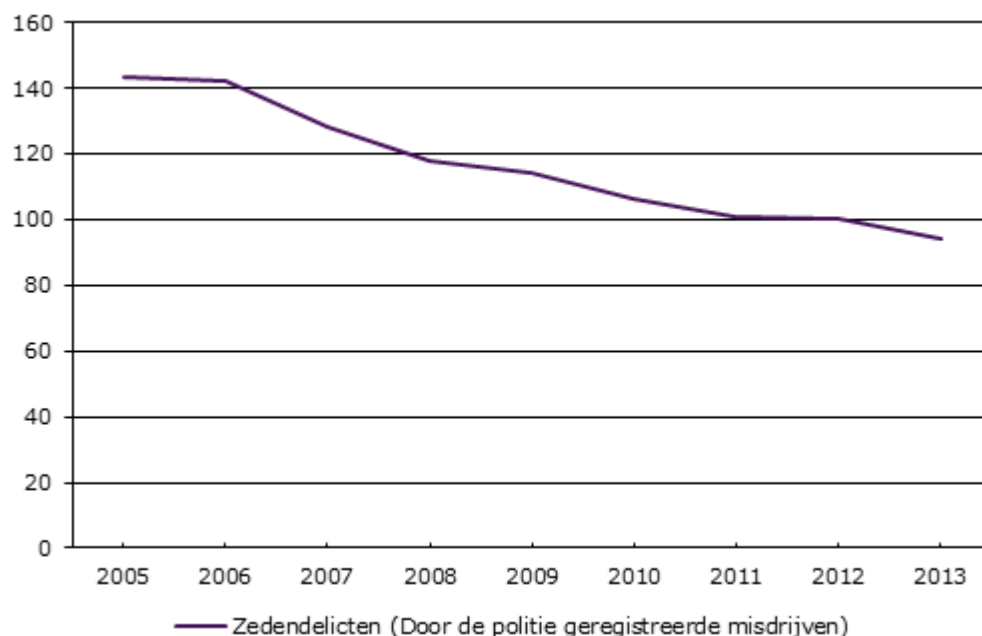
In de VM worden zedendelicten zeer beperkt bevraagd. Er wordt enkel gevraagd of de dader van een geweldsdelict hier wel of geen seksuele bedoelingen bij had. De VM is als bron dan ook niet bruikbaar om de ontwikkeling van dit delicttype te beschrijven. Het enige alternatief is de door de politie geregistreerde misdrijven. Het is aannemelijk dat dergelijke delicten redelijk zorgvuldig door de politie worden geregistreerd als er aangifte van wordt gedaan. Dit in verband met de ernst van zedendelicten *an sich* en de maatschappelijke impact van dergelijke delicten binnen de samenleving. Daarnaast zijn er geen aanwijzingen om te veronderstellen dat de registratie van dit delicttype de afgelopen jaren sterk is veranderd.

Concluderend is de enige bruikbare en beschikbare bron om de trends in zedendelicten te beschrijven de door de politie geregistreerde misdrijven.

In figuur 3 is de trend in zedendelicten weergegeven. Deze trend is totstandgekomen door het aantal zedendelicten per 100 inwoners uit de door de politie geregistreerde misdrijven te indexeren met 2012 als ijkjaar. Het aantal zedendelicten is berekend door de delicten aanranding, verkrachting, schennis der eerbaarheid, ontucht met minderjarige, kinderporno, ontucht met misbruik van gezag en overige zedendelicten⁷ bij elkaar op te tellen.

⁷ verige zedendelicten betreffen zedendelicten omschreven in de artikelen 243-245, 247-248 en 250 van het Wetboek van Strafrecht.

Figuur 3 Trend zedendelicten op basis van de door de politie geregistreeerde misdrijven (2012=100)

2.4 Vermogensdelicten met een geweldscomponent

Het ligt in de lijn der verwachting dat er van vermogen met geweld in een groot deel van de gevallen aangifte wordt gedaan. Enerzijds doordat de geweldscomponent binnen dit delicttype doorgaans zorgt voor een grote impact op het slachtoffer en anderzijds uit financieel oogpunt. Het is namelijk noodzaak om aangifte te doen van een vorm van diefstal of inbraak, wil men een vergoeding van de verzekering kunnen ontvangen.

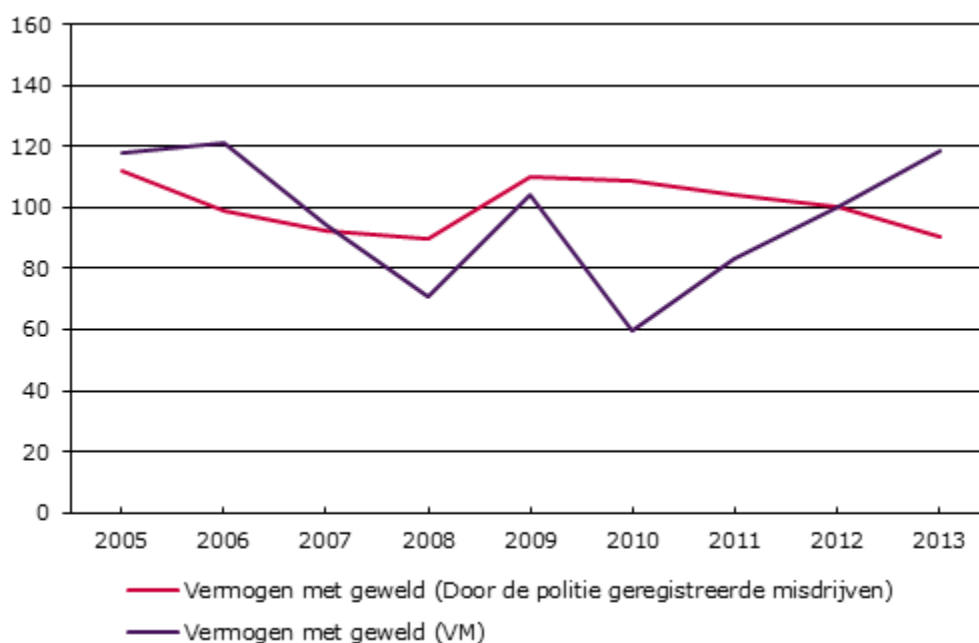
Daarnaast is het aannemelijk dat de dader bij delicten als straatroof vaak een onbekende van het slachtoffer is. De kans angst te hebben voor de dader is kleiner dan bij andere geweldsdelicten, waardoor de drempel om deze delicten bij de politie te melden zal lager zijn dan wanneer de dader wel een bekende van het slachtoffer is.

In de VM wordt naar geweldsdelicten gevraagd en of er bij dat geweldsdelict iets gestolen is. Echter, er wordt niet expliciet gevraagd naar delicten als afpersing en afdreiging. Er wordt wel naar zakkenrollerij met geweld gevraagd. In de VM ontbreken verder winkeldiefstallen waarbij geweld is gebruikt, omdat er naar slachtofferschap van personen wordt gevraagd.

Samenvattend ontbreekt een aantal delicten binnen vermogen met geweld geheel of gedeeltelijk in de VM, terwijl hier wel gegevens van in de door de politie geregistreeerde misdrijven terug te vinden zijn. De door de politie geregistreeerde misdrijven lijkt voor dit delicttype dan ook de meest betrouwbare bron, omdat de bron completer is dan de VM en hij voldoende volledig is voor gebruik in de NVI. Daarom wordt de door de politie geregistreeerde misdrijven gebruikt om de trend in vermogensdelicten met geweld te meten. Dit delicttype omvat de delicten diefstal met geweld, inbraak met geweld, afpersing en afdreiging.

De trendgrafiek voor vermogensdelicten met geweld op basis van de VM en de door de politie geregistreerde misdrijven, is in figuur 4 weergegeven. Het is opvallend dat de trend op basis van de VM erg grillig is. Dit is deels te wijten aan het feit dat de trend enkel is gebaseerd op het aantal ondervonden delicten zakkenrollerij zonder geweld. De stijging van vermogen met geweld tussen 2008 en 2009 is opvallend en in beide bronnen waarneembaar. Deze stijging komt grotendeels voor rekening van de toename van woning- en winkelovervallen in dit jaar met 21%. Een verklaring voor deze plotselinge stijging is niet bekend (Rovers et al., 2010). De trend op basis van de geregistreerde misdrijven is totstandgekomen door het aantal afpersingen/afdreigingen en het aantal diefstallen en inbraken met geweld per 100 inwoners voor ieder jaar gewogen bij elkaar op te tellen.

Figuur 4 Trends vermogen met geweld op basis van de VM en de door de politie geregistreerde misdrijven

2.5 Diefstal (zonder geweld)

Om de ontwikkeling in diefstal te meten kan de door de politie geregistreerde misdrijven als bron dienen. Hierin staat een groot scala aan verschillende diefstal delicten geregistreerd. Bovendien is deze registratie makkelijk te regionaliseren.

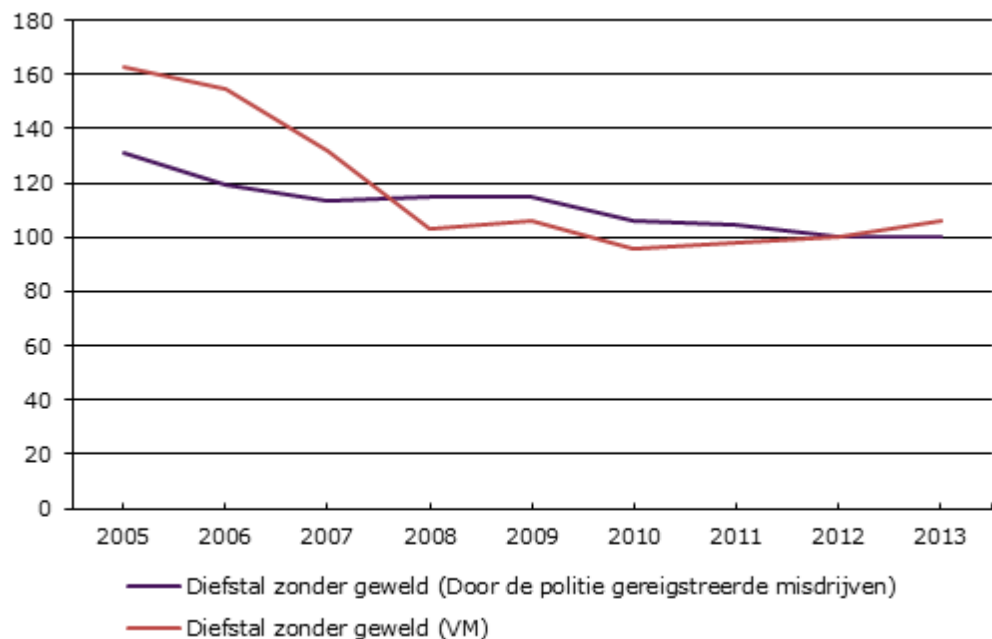
In de VM wordt zowel naar slachtofferschap van zwaardere, als van lichtere vermogensdelicten gevraagd. Waar burgers lichtere vermogensdelicten minder snel onder de aandacht van de politie zullen brengen, zullen ze hier waarschijnlijk wel melding van maken als er naar wordt gevraagd in een slachtofferenquête. Een nadeel van het gebruik van de VM als bron is echter dat alleen personen bevraged worden. Gegevens over diefstal uit bedrijven ontbreken in de VM.

Wij vinden de door de politie geregistreerde misdrijven het meest geschikt als bron om de ontwikkeling van diefstal (zonder geweld) te beschrijven omdat de registratie makkelijk te regionaliseren is en completer is dan de VM.

Onder diefstal zonder geweld vallen alle door de politie geregistreerde diefstallen zonder geweld exclusief inbraak zonder geweld. Inbraak zonder geweld is buiten dit delicttype gelaten, omdat we van mening zijn dat inbraak zonder geweld dermate belangrijk is, dat dit delict een eigen delicttype moet vormen. In paragraaf 2.6 wordt deze keuze verder toegelicht.

De trend in diefstal is voor zowel de VM als de door de politie geregistreerde misdrijven in figuur 5 weergegeven. De trend volgens de door de politie geregistreerde misdrijven is totstandgekomen door het aantal diefstaldelicten (per 100 inwoners) te wegen en bij elkaar op te tellen en te indexeren. Het betreft hier alle diefstaldelicten zonder geweld, zoals gemeten in de door de politie geregistreerde misdrijven.

Figuur 5 Trends diefstal (zonder geweld) op basis van de VM en de door de politie geregistreerde misdrijven

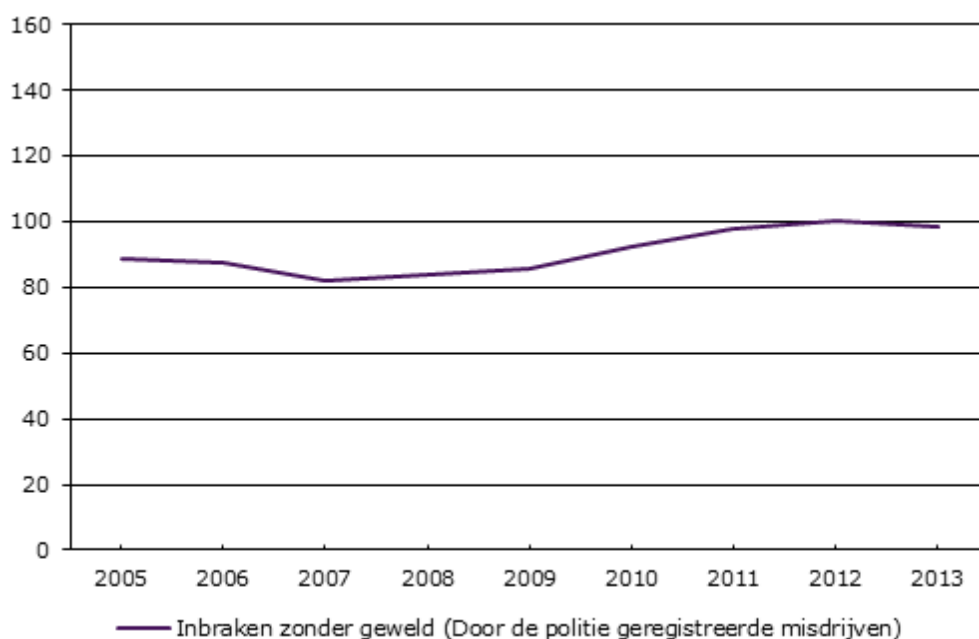
2.6 Inbraken (zonder geweld)

De trend in inbraken is onderscheiden van diefstal, omdat we vinden dat dit delict maatschappelijk gezien belangrijk genoeg is om apart op in te kunnen zoomen. Het feit dat een onbekende de woonruimte is binnengedrongen, is iets dat veel indruk op slachtoffers maakt. Door deze trend apart weer te geven, kan er gemakkelijker specifiek beleid op het tegengaan van inbraken worden ontwikkeld.

Het is aannemelijk dat bij inbraken het risico op het *telescoping-effect* groot is door de grote impact die inbraken op slachtoffers hebben. Hierdoor is het mogelijk dat slachtoffers het delict verkeerd in de tijd plaatsen, waardoor zij bijvoorbeeld denken dat het delict korter geleden heeft plaatsgevonden dan daadwerkelijk het geval is. Delicten komen zo onjuist in de VM terecht terwijl ze in de door de politie geregistreerde misdrijven wel op een correcte manier zijn terug te vinden. Bovendien is er binnen de VM geen differentiatie tussen inbraken met en zonder geweld. Een vergelijking van de trends van beide bronnen is dus niet mogelijk.

Er is om bovenstaande redenen voor gekozen de trend van inbraken te meten op basis van de door de politie geregistreeerde misdrijven. Deze trend is in figuur 6 weergegeven en totstandgekomen door het aantal delicten inbraak in woning en inbraak in schuur/garage (per 100 inwoners) uit de door de politie geregistreeerde misdrijven te wegen en bij elkaar op te tellen. De index is gebaseerd op deze geaggregeerde cijfers.

Figuur 6 Trends inbraken (zonder geweld) op basis van de door de politie geregistreeerde misdrijven (2012=100)

2.7 Vernielingen en delicten tegen de openbare orde

In de VM wordt expliciet naar slachtofferschap van vernieling gevraagd. Dit lijkt daarom op het eerste gezicht een goed bruikbare bron om de ontwikkeling van vernielingsdelicten weer te geven. Echter, dit delicttype omvat ook vernielingen in de openbare ruimte (bijvoorbeeld het vernielen van bushokjes). Voor deze slachtofferloze delicten zijn geen cijfers terug te vinden in de VM. Dit is een belangrijke beperking van het gebruik van de VM voor dit delicttype. Tevens ontbreken gegevens over delicten tegen de openbare orde in de VM. Deze gegevens zijn, net als vernielingen, wel terug te vinden in de door de politie geregistreeerde misdrijven. Op basis van meldingen en eigen waarneming door de politie zijn vernielingen in de openbare ruimte geregistreeerd. Een nadeel van deze cijfers is dat het erg afhankelijk is van de waarneming van en de meldingen aan de politie hoe hoog deze cijfers zijn. Daarnaast gaan gemeenten verschillend om met vernielingen in de openbare ruimte. Zo hebben sommige gemeenten het beleid om van alle vernielingen aangifte bij de politie te doen, terwijl andere gemeenten een eigen registratie bijhouden omdat ze vinden dat het te veel tijd kost om steeds opnieuw aangifte te doen.

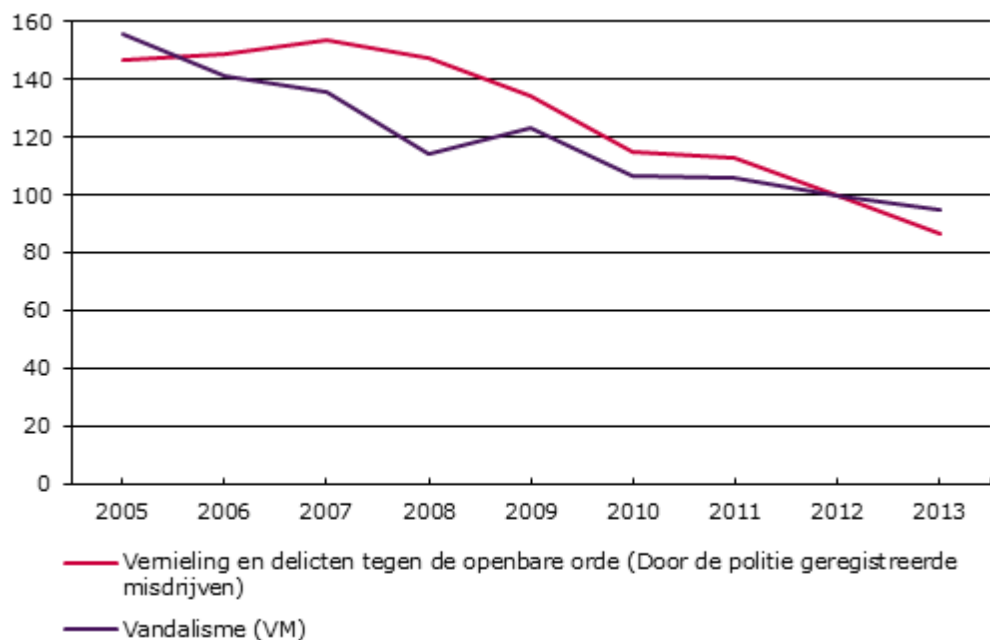
Beide bronnen kennen dus hun eigen beperkingen. Daarnaast ontbreekt onderzoek waaruit blijkt dat de ene bron betrouwbaarder is voor het meten van de trend dan de andere. De bronkeuze hangt daarom vooral af van hoe volledig bepaalde delicten

binnen dit delicttype worden gemeten. Aangezien het meest complete beeld van vernielingen in de door de politie geregistreeerde misdrijven is terug te vinden en dit tevens de enige bron van delicten tegen de openbare orde is, wordt voor dit delicttype de door de politie geregistreeerde misdrijven gebruikt.

De categorie vernieling en delicten tegen de openbare orde bestaat uit alle soorten vernielingen en beschadigingen, delicten tegen de openbare orde, delicten tegen het openbaar gezag en brandstichting. Uit figuur 7 is af te leiden dat de VM en de door de politie geregistreeerde misdrijven grotendeels dezelfde trend volgen met het verschil dat de trend in de VM minder sterk daalt.

De trend in vernielingen en delicten tegen de openbare orde volgens de door de politie geregistreeerde misdrijven is totstandgekomen door het wegen en optellen van het aantal delicten (per 100 inwoners) vernieling en beschadiging, openbare orde misdrijf, brandstichting en openbaar gezag misdrijf. Op deze opgetelde cijfers is vervolgens geïndexeerd.

Figuur 7 Trends vernieling en delicten tegen de openbare orde op basis van de VM en de door de politie geregistreeerde misdrijven (2012=100)

2.8 Verkeersmisdrijven

In de VM wordt niet naar slachtofferschap van verkeersmisdrijven gevraagd, aangezien er relatief veel slachtofferloze verkeersmisdrijven zijn. De meest bruikbare bron lijkt derhalve de door de politie geregistreeerde misdrijven, waar de verkeersmisdrijven wel in zijn opgenomen. Dit betreft voornamelijk door de politie zelf waargenomen misdrijven als rijden onder invloed, joyriding en rijden tijdens een rijtoezegging, maar ook een misdrijf als doorrijden na een ongeval. Het gebruik van de door de politie geregistreeerde misdrijven levert echter een aantal problemen op. De registratie is meer dan bij andere delicttypen afhankelijk van lopende politieacties. Een delict als rijden onder invloed zal in een bepaald jaar vaker worden

geregistreerd als de politie in dat jaar meer gerichte alcoholcontroles heeft gedaan ten opzichte van andere jaren. Het hangt er maar net vanaf waar de politie de meeste aandacht aan geeft en waar de politie al dan niet toevallig achter komt. Bovendien is het mogelijk dat de verschillende regionale eenheden verschillende prioriteiten stellen, waardoor de ene regionale eenheid meer verkeersmisdrijven zal registreren dan de andere. Hier is niet voor te corrigeren omdat er geen gegevens van politieacties en politiecontroles beschikbaar zijn.

Voor het delict doorrijden na een ongeval lijkt deze registratie wel voldoende betrouwbaar, omdat dit geen slachtofferloos delict is en verwacht kan worden dat het slachtoffer hier door de bank genomen wel aangifte van doet.

Er kleven dus zowel aan de VM, als aan de door de politie geregistreerde misdrijven belangrijke beperkingen om de trend in verkeersmisdrijven betrouwbaar weer te geven.

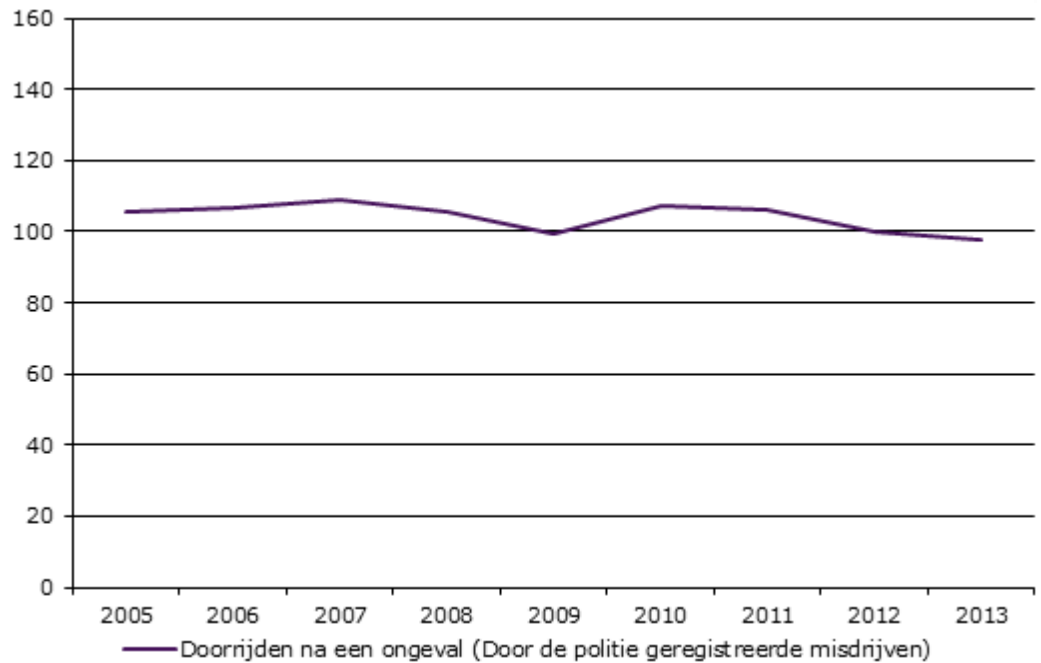
Zoals in hoofdstuk één al werd vermeld, doet WVL, in opdracht van het Directoraat-generaal Bereikbaarheid van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, sinds 1999 onderzoek naar rijden onder invloed van alcohol. Voor dit onderzoek wordt een landelijke, aselechte steekproef uitgevoerd van minimaal 20.000 staandhoudingen van automobilisten die op vrijdag- en zaterdagavond tussen 22.00 en 4.00 aan het verkeer deelnemen en waarbij een ademtest wordt afgenomen (WVL, 2014). Deze bron gebruiken we om de ontwikkeling van rijden onder invloed weer te geven. Daarnaast onderscheiden we het delict doorrijden na een ongeval binnen de verkeersmisdrijven. Hiervoor worden de door de politie geregistreerde misdrijven gebruikt. De ontwikkeling van rijden onder invloed en doorrijden na een ongeval vormen twee indices voor verkeersdelicten.

Samenvattend wordt de trend in verkeersmisdrijven gerepresenteerd door de twee meest voorkomende verkeersmisdrijven: doorrijden na een ongeval en rijden onder invloed. Deze twee delicten omvatten samen 97% van alle door de politie geregistreerde verkeersmisdrijven en 12% van alle door de politie geregistreerde misdrijven.⁸ In figuur 8 en 9 zijn de trends voor beide verkeersdelicten weergegeven. De trend voor rijden onder invloed is totstandgekomen door per jaar het percentage overtreeders uit het onderzoek van WVL te halen en hierop te indexeren. De trend voor het verlaten van de plaats van het ongeval is geconstrueerd door dit aantal delicten per 100 inwoners uit de door de politie geregistreerde misdrijven te halen en hierop te indexeren.

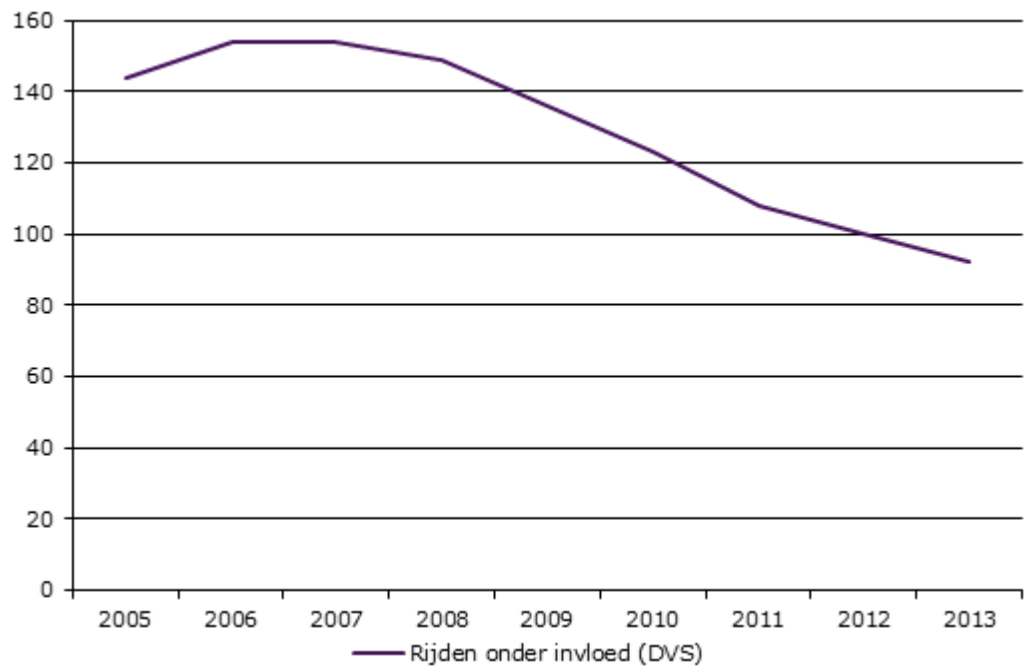
Het is helaas niet mogelijk gebleken om de twee verkeersmisdrijven, die allebei op een andere bron zijn gebaseerd, samen te voegen en uit te drukken in één indexcijfer. Om een koppeling tussen beide delicten mogelijk te maken, is de relatieve omvang van het delict nodig. Deze omvang is in deze gevallen niet te bepalen omdat de delicten niet in zowel de door de politie geregistreerde misdrijven als de VM terug te vinden zijn. De index in verkeersmisdrijven bestaat daarom uit de in figuur 8 en 9 weergegeven aparte trends.

⁸ Op basis van het aantal door de politie geregistreerde misdrijven in 2012.

Figuur 8 Trend doorrijden na een ongeval op basis van de door de politie geregistreerde misdrijven (2012=100)

Figuur 9 Trend rijden onder invloed op basis van onderzoek van WV (2012=100)

2.9 Fraude en bedrog

Zoals we in het voorafgaande hebben gezien, zijn voor bepaalde vormen van criminaliteit de door de politie geregistreerde misdrijven de best bruikbare bron, terwijl voor andere vormen van criminaliteit slachtofferenquêtes wellicht meer geschikt zijn voor het in beeld brengen van de ontwikkeling. Voor het meten van de ontwikkeling van fraude en bedrog zijn beide bronnen minder geschikt. Bij deze delicten weten mensen of instanties in veel gevallen niet of zij slachtoffer zijn geworden. Ook is het in sommige gevallen lastig om in te schatten of bepaalde ervaringen legitiem of juist frauduleus zijn geweest. Slachtoffers zien spam bijvoorbeeld niet als een poging tot bedrog maar simpelweg als een irritatie (Australian Bureau of Statistics, 2012). Ook de geregistreerde misdrijven lijken niet geschikt om trends in fraude en bedrog in kaart te brengen. Hierbij gelden dezelfde beperkingen als bij de verkeersmisdrijven is vermeld. Het valt namelijk te betwijfelen hoe betrouwbaar en valide de cijfers zijn, aangezien het om delicten gaat die doorgaans door de politie zelf moeten worden waargenomen. Deze waarnemingen zijn grotendeels afhankelijk van de prioriteit die aan de opsporing van dit delicttype wordt gegeven. Bij verkeersdelicten is de bovengenoemde problematiek opgelost door alternatieve bronnen te gebruiken. De vraag is of dit ook mogelijk is voor fraude en bedrog.

In 2007 is de fraudemonitor door onderzoekers van de Universiteit Utrecht ontwikkeld om onder andere een beter inzicht te krijgen in de toe- of afname van verschillende fraudevormen in Nederland. De fraudemonitor geeft een overzicht van de omvang van verticale fraude op basis van beschikbare gegevens uit wetenschappelijk onderzoek en administraties van handhavingsorganisaties. Fraude met sociale zekerheidsuitkeringen, verzekeringsfraude en belastingfraude zijn in de monitor opgenomen (Lensvelt-Mulders, van Gils en van der Heijden, 2007).

Het bepalen van de omvang van fraude is volgens de onderzoekers een probleem vanwege de opsporingsprioriteiten bij fraudedelicten. De onderzoekers komen tot de conclusie dat er schattingstechnieken gebruikt moeten worden om de omvang enigszins in kaart te kunnen brengen. Op basis van literatuurstudie concluderen de onderzoekers dat een *randomized response* techniek de beste manier is om de omvang van fraude aan de hand van enquêtes te schatten.⁹

De genoemde schattingsmethoden zijn wellicht bruikbaar om specifieke vormen van fraude voor heel Nederland te schatten, maar zijn niet direct bruikbaar voor de NVI, omdat er nog geen structurele (jaarlijkse) onderzoeken bestaan die deze cijfers naar boven brengen en omdat regionalisering van deze methoden problematisch is.

Naast bovenstaande schattingsmethoden wordt in de fraudemonitor de vangst-hervangst methode aangestipt die schattingen op basis van bestaande administraties mogelijk maakt. Deze methode is echter nog onvoldoende uitgetoetst in de context van criminaliteit en wordt daarom in de fraudemonitor beschreven als veelbelovend voor de toekomst¹⁰.

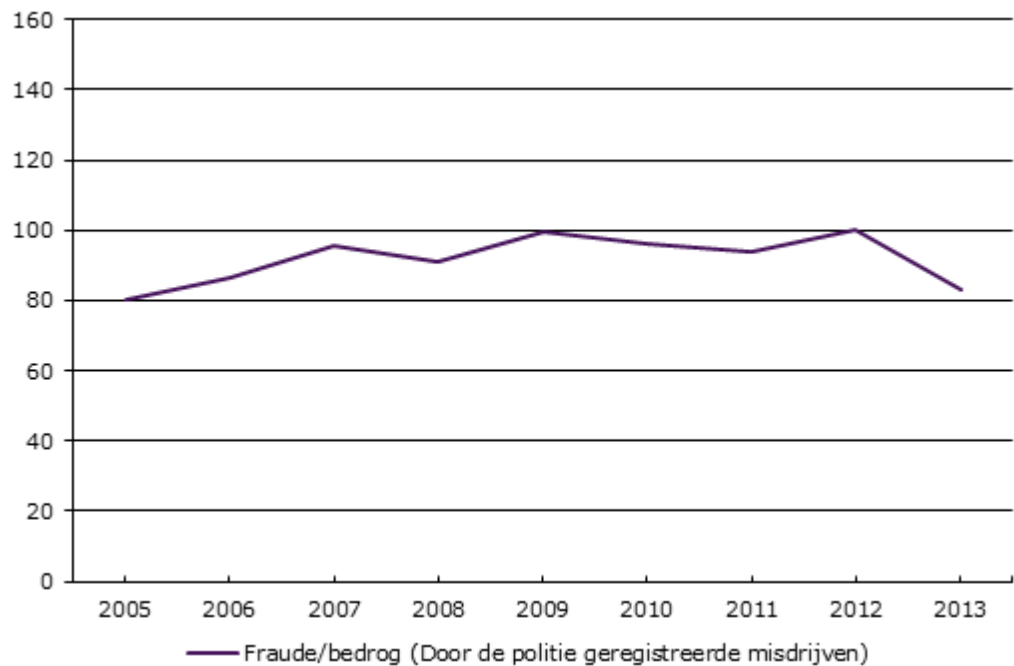
Concluderend zijn er wat betreft fraude en bedrog geen bronnen beschikbaar waarmee dit delicttype op een voldoende betrouwbare en valide manier is te meten. Om toch een beeld van de ontwikkeling van fraude te kunnen geven, is de trend in fraudedelicten volgens de door de politie geregistreerde misdrijven weergegeven in

⁹ Zie voor een beschrijving van deze techniek Lensvelt-Mulders, Van Gils en Van der Heijden (2007) en Lensvelt-Mulders, Hox, Van der Heijden en Maas (2005).

¹⁰ Zie voor een beschrijving van deze methode bijvoorbeeld Cruyff en Van der Heijden (2003). Deze methode lijkt in eerste instantie bruikbaar voor de NVI doordat gebruik wordt gemaakt van bestaande administraties. De assumpties van de *vangst-hervangst* methode worden bij gebruik in dit onderzoek naar criminaliteit echter bijna altijd geschonden.

figuur 10. De trend is gebaseerd op bedrog, valsheidsmisdrijven, heling, bankbreuk en witwassen.

Figuur 10 Trend in fraude en bedrog op basis van de door de politie geregistreeerde misdrijven (2012=100)

2.10 Drugsmisdrijven

De politie registreert onder andere hoeveelheden in beslag genomen drugs. Deze registratie is echter onvoldoende bruikbaar om de trend in drugsdelicten weer te geven. De registratie zelf heeft verschillende validiteitsproblemen en trendbreuken waardoor een vergelijking met voorgaande jaren niet te geven is. Daarnaast betekent een toe- of afname van inbeslagname van drugs natuurlijk niet zomaar eenzelfde toe- of afname in de prevalentie van drugsdelicten. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat prioritering van de politie is veranderd of dat er in een jaar één grote vangst is gedaan in plaats van meerdere kleine. Cijfers uit politieregistraties zijn dus ongeschikt om de trend in drugsmisdrijven mee weer te geven. Daarnaast zijn cijfers uit de VM niet beschikbaar omdat drugsmisdrijven veelal slachtofferloze delicten zijn.

De nationale drugsmonitor (NDM), ontwikkeld door het Trimbos instituut en het WODC, geeft een uitgebreid overzicht van de beschikbare bronnen die de ontwikkelingen in de handel, productie en bezit van illegale drugs meten (Trimbos-instituut, 2012). De voornaamste beschikbare bronnen blijken echter registraties van de politie te zijn. Daarnaast worden registraties van het OM gebruikt en worden er cijfers van het Expertisecentrum Synthetische Drugs en Precursoren (ESDP) gerapporteerd (ESDP, 2011).

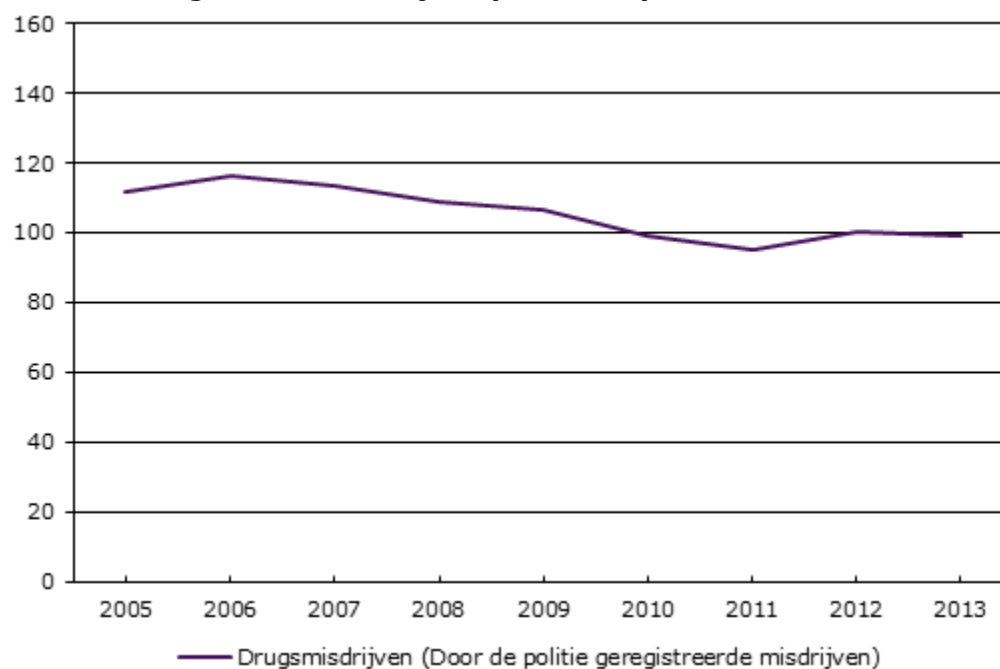
Het ESDP rapporteert eveneens over inbeslagnames, maar dan van synthetische drugs. Het is echter de vraag hoe volledig deze cijfers zijn aangezien er geen meldingsplicht aan het Expertisecentrum is (ESDP, 2011). Daarnaast is de inbeslagname van enkel synthetische drugs onvoldoende om de prevalentie van drugsdelicten op te baseren.

In wetenschappelijk onderzoek naar de omvang van drugsdelicten in Nederland wordt gebruikgemaakt van (een van) de hierboven beschreven bronnen. Onderzoek waar een alternatief wordt geboden op de bovengenoemde bestaande registraties bestaat voor zover bekend niet.

De belangrijkste beperking blijft bij alle bronnen gehandhaafd: de registraties geven maar een beperkt inzicht in de trend van drugsdelicten. Alle beschreven bronnen worden beïnvloed door politieprioriteiten en zijn zodoende niet geschikt om de trend in drugsmisdrijven goed weer te geven.

Concluderend zijn er voor drugsmisdrijven geen bronnen beschikbaar die dit delict-type op een voldoende betrouwbare en valide manier kunnen meten. Om een beeld van de ontwikkeling van drugsmisdrijven te kunnen geven, is de trend in drugsmisdrijven volgens de door de politie geregistreerde misdrijven in figuur 11 weergegeven.

Figuur 11 Trend in drugsmisdrijven op basis van de door de politie geregistreerde misdrijven (2012=100)

2.11 Wapenmisdrijven

Als we het hebben over wapendelicten, wordt voornamelijk het illegaal in bezit hebben van een wapen bedoeld. Dit wordt tot de slachtofferloze delicten gerekend. Daarom zijn dezelfde beperkingen met betrekking tot politiecijfers en slachtoffer-enquêtes van toepassing als eerder in dit hoofdstuk beschreven. Kortgezegd kunnen deze bronnen niet worden gebruikt om de trend in wapendelicten te meten. De politieregistratie wordt erg beïnvloed door politieprioriteiten. Slachtofferenquêtes voldoen niet omdat maar weinig burgers slachtoffer worden van wapendelicten. Door Van der Heijden en Van Gils (2000) en Van der Heijden, Smit en Van Gils (1993) is een overzicht gemaakt van methoden om de prevalentie van vuurwapens en daarmee wapendelicten te schatten. Een op het oog simpele manier om het aantal vuurwapens te schatten is het totale aantal geproduceerde vuurwapens op te tellen bij het saldo van de handel in vuurwapens met andere landen. Het is echter

aannemelijk dat het merendeel van het vuurwapenbezit op illegale basis is. Volgens deze eenvoudige methode worden alleen legale wapens geschat.

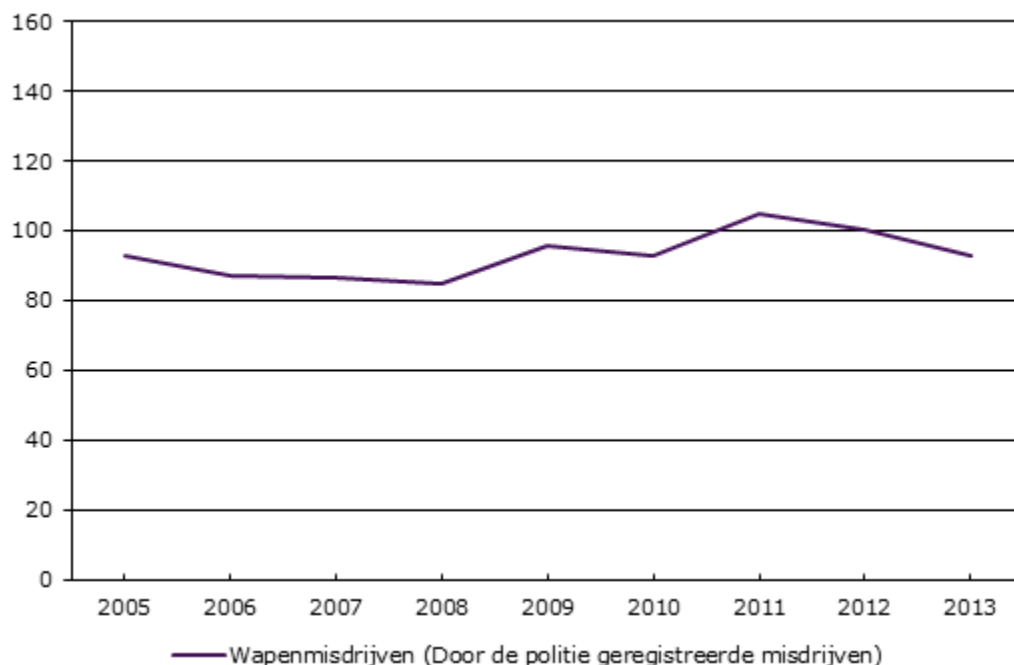
Een tweede schattingsmethode die Van der Heijden en Van Gils (2000) onderscheiden is het gebruik van slachtofferenquêtes, zoals de Internationale Slachtofferenquête, om het aantal huishoudens met een vuurwapen te schatten. In deze enquête wordt gevraagd of iemand in het bezit is van een vuurwapen. Het is echter maar de vraag of respondenten deze vraag eerlijk beantwoorden. Bovendien is het hebben van een wapen in Nederland vermoedelijk een relatief weinig voorkomend verschijnsel, waardoor het maar de vraag is of deze selecte groep wapenbezitters in voldoende mate wordt bevraagd in een steekproef van beperkte grootte.

Een derde schattingsmethode uit Van der Heijden en Van Gils (2000) is het schatten op basis van inbeslaggenomen vuurwapens. Van gestolen wapens zijn meestal wapenummers bekend. Als er wapens in beslag worden genomen, kunnen die aan de hand van het wapennummer worden herkend. Door naar de verhouding tussen het aantal bekende en onbekende wapens te kijken, kan er iets worden gezegd over het totale aantal onbekende wapens. Deze schatting op basis van de vangst-hervangst methode moet echter aan een aantal voorwaarden voldoen. Zo moet het aantal wapens tijdens het onderzoek stabiel blijven en moeten de gestolen wapens een aselechte steekproef van de verschillende soorten wapens vormen. Omdat het aannemelijk is dat dergelijke assumpties worden geschonden, vormt een schatting op basis van deze methodiek hoogstens een ondergrens van het aantal vuurwapens (Van der Heijden & Van Gils, 2000).

De schattingsmethoden zoals hierboven beschreven, zijn niet direct te gebruiken voor de NVI. Net als bij de schattingsmethoden voor fraude en bedrog geldt hier dat er geen structurele jaarlijkse rapportages van deze schattingen zijn en dat er in de NVI trends worden weergegeven. De betrouwbaarheidsintervallen van de beschreven methoden zijn te groot om iets over de verandering in trends te kunnen zeggen en verschillende assumpties van de vangst-hervangst methode worden geschonden.

Concluderend zijn er geen voldoende valide en betrouwbare bronnen beschikbaar om de trend in wapenmisdrijven mee te meten. Net als bij fraude en drugsmisdrijven, is voor wapenmisdrijven de trend op basis van de door de politie geregistreerde misdrijven weergegeven.

Figuur 12 Trend in wapenmisdrijven op basis van de door de politie geregistreeerde misdrijven (2012=100)

Uit de voorgaande paragrafen blijkt dat er voor fraude en bedrog, drugs- en wapenmisdrijven geen alternatieve bronnen beschikbaar zijn die bruikbaar zijn voor de NVI. Deze delicttypen worden daarom niet in de criminaliteitsindex opgenomen. Fraude, bedrog, drugs- en wapenmisdrijven vormen 6% van het totaal door de politie geregistreeerde misdrijven in 2012. Omdat deze delicttypen wel een belangrijk aandeel binnen criminaliteit vormen, worden de beschikbare (maar niet voldoende betrouwbare) cijfers uit de door de politie geregistreeerde misdrijven wel naast de index vermeld. Dit om zodoende toch een indicatie te krijgen van de trends in deze delicttypen. Daarnaast is er een methode ontwikkeld waarbij aan de hand van voorspellingsmodellen op basis van het HKS modelschattingen worden gemaakt van de ontwikkeling van deze delicttypen in de periode 2005-2010. Deze methodiek is echter experimenteel en (nog) niet breed wetenschappelijk geaccepteerd als voldoende valide en betrouwbaar. Daarom is deze methodiek verder buiten de rapportage gehouden, maar wel terug te vinden in bijlage 2 van dit rapport.

2.12 Weging criminaliteitsindices

In deze paragraaf wordt uiteengezet hoe de criminaliteitsindices worden gewogen om de verschillende delicttypen, die op verschillende bronnen zijn gebaseerd, samen te kunnen voegen. Allereerst wordt er gewogen naar de relatieve omvang van de delicttypen. Deze weging is noodzakelijk omdat de delicttypen die op verschillende bronnen zijn gebaseerd, niet zomaar kunnen worden opgeteld. De tweede weging is de weging naar ernst van het delict. Deze weging is nodig omdat niet ieder delicttype even ernstig wordt bevonden en niet dus even zwaar mee mag tellen in de samengestelde index.

2.12.1 Weging naar omvang

Omdat het streven is om de verschillende criminaliteitsindices samen te voegen en uit te drukken in een enkele index voor criminaliteit, is onderzocht in hoeverre dit mogelijk is. Er is daarom een methode toegepast om de relatieve omvang in aantallen misdrijven van de verschillende delicttypen in een bepaald peiljaar te bepalen. Met de relatieve omvang wordt bedoeld hoe vaak delicten ten opzichte van elkaar voorkomen. In bijlage 4 is een uitgebreide rapportage opgenomen waarin deze methode staat beschreven. Hieronder worden de werkwijze en resultaten beknopt beschreven.

Uitgangspunt bij de methode is dat de slachtofferenquêtes die we hier gebruiken een juist beeld geven van de omvang van de verschillende delicttypen. Dat is het geval als sprake is van een steekproef uit de gehele populatie, de responsbereidheid niet selectief is, de vragen juist gesteld zijn en de respondenten naar waarheid antwoorden. Dan kan voor de verschillende vormen van criminaliteit na herweging een correcte schatting van de omvang gegeven worden.

In de praktijk wordt niet voldaan aan deze voorwaarden van ontbreken van selectiviteit en correcte antwoorden. Een paar voorbeelden: het slachtoffer herkent een gebeurtenis niet als een delict of als het verkeerde delict, de respondent van de VM geeft – bewust of onbewust – incorrecte antwoorden, slachtoffers zijn eerder (of juist niet) geneigd mee te doen aan een slachtofferenquête etc. Indien de mate waarin dit gebeurt onafhankelijk zou zijn van het delicttype zou nog steeds de *relatieve* omvang tussen delicttypen direct bepaald kunnen worden. In dit deelonderzoek wordt nagegaan of, en in welke mate, deze afhankelijkheden van het delicttype gevonden kunnen worden bij de selectiviteit en de correctheid van de slachtofferenquête.

Door gegevens van de VM en de door de politie in BVH geregistreerde misdrijven aan elkaar te koppelen, worden drie effecten onderzocht die de oorzaak kunnen zijn van een onder- of overschatting door de VM van het daadwerkelijk aantal gepleegde delicten. Het blijkt dat het niet goed mogelijk is om deze onder- of overschatting in absolute zin te bepalen, dus inzicht in het zogenoemde *dark number* is niet te verkrijgen. Wel, en dat is ook voldoende voor deze synthese, kan onderzocht worden in hoeverre de totale onder- of overschatting van het ene delicttype meer of minder is dan van een ander delicttype.

Deze analyse zal echter niet compleet zijn. Er zijn verschillende mechanismen die zorgen voor onder- of overschatting. Van een aantal kunnen we het effect berekenen (zie de drie effecten hierna genoemd), maar van een aantal kunnen we dat niet en moeten we noodzakelijkerwijs de aanname maken dat *die* effecten delictonafhankelijk zijn. Zo worden bijvoorbeeld de analyses alleen uitgevoerd op de delicten waarvan aangifte is gedaan. Responsgedrag en validiteit waarmee de respondent de vragen beantwoordt kan voor delicten waar geen aangifte van gedaan is anders zijn, en dit zal ook weer afhankelijk zijn van het delicttype. Dit kan niet achterhaald worden. Bij deze analyses wordt aangenomen dat er geen verschil is.

Omdat we zowel de VM als de politieregistratie nodig hebben, kunnen we dit alleen doen voor delicttypen die zowel in de VM als in de politieregistratie terug te vinden zijn. Delicttypen die niet in de VM worden bevraagd, kunnen dus niet samengevoegd worden met de politieregistratie. De synthese is daarom gebaseerd op de zes delicttypen: geweldsdelicten, zedendelicten, vermogen met geweld, vernielingen en delicten tegen de openbare orde, diefstal zonder geweld en inbraken zonder geweld.

De drie effecten die bekeken worden zijn:

- 1 Het responsgedrag van slachtoffers en niet-slachtoffers. Door de gehele steekproef van de VM te koppelen aan de politieregistratie – waar in ieder geval een deel van de slachtoffers gevonden wordt – kan hier inzicht in verkregen worden. Zijn slachtoffers van het ene delicttype meer of juist minder bereid mee te doen aan de VM dan slachtoffers van een ander delicttype?
- 2 De mate waarin slachtoffers uit de politieregistratie die ook respondent waren in de VM daadwerkelijk in de VM hebben aangegeven slachtoffer te zijn geweest van het betreffende delict in de juiste periode. En vooral: in hoeverre verschilt dat per delicttype?
- 3 De mate waarin respondenten uit de VM die daar gemeld hebben slachtoffer te zijn geweest en dat ook aangegeven te hebben bij de politie daadwerkelijk in de politieregistratie gevonden worden met het betreffende delict in de juiste periode. En vooral: in hoeverre verschilt dat per delicttype?

Deze drie effecten resulteren in correctiefactoren per delicttype. Uit praktische overwegingen zijn deze correctiefactoren berekend ten opzichte van het delicttype 'diefstal zonder geweld'. Zo impliceert bijvoorbeeld een correctiefactor van 0,9 voor het delicttype 'inbraken zonder geweld' dat het aantal in de VM gevonden inbraken zonder geweld met 0,9 vermenigvuldigd moeten worden om *dezelfde* onder- of overschatting te krijgen als het aantal in de VM gevonden diefstallen zonder geweld.

Tabel 1: Correcties ten opzichte van diefstal zonder geweld

Delicttype	Effect 1	Effect 2	Effect 3	Totale correctie tov diefstal
Gewelddelicten	1,31	0,87	0,72	0,82
Zedendelicten	1,13(ns)	1,74(ns)	0,21(ns)	0,41(ns)
Vermogen met geweld	1,00	0,99(ns)	0,64(ns)	0,64(ns)
Diefstal (zonder geweld)	1,00	1,00	1,00	1,00
Inbraken (zonder geweld)	0,90	0,67	1,09	0,66
Vernielingen en openbare orde	0,93	0,88	0,83	0,68

In tabel 1 is een overzicht gegeven van de correctiefactoren waarmee ieder delicttype in de VM moet worden vermenigvuldigd om tot de relatieve omvang te komen. Er zijn voor ieder delicttype drie correctiefactoren berekend, voor elk bovengenoemd effect een.

In de rechterkolom van tabel 1 is de totale correctie weergegeven waar het delicttype mee moet worden vermenigvuldigd. Deze correctie komt tot stand door de drie factoren met elkaar te vermenigvuldigen. De correctiefactoren voor zedendelicten en vermogensdelicten zijn eveneens in de tabel opgenomen. Het aantal slachtoffers bleek echter te klein om tot significantie te leiden.

2.12.2 Weging naar ernst

De verschillende delicttypen bestaan in de meeste gevallen uit meerdere delicten. Deze delicten komen uiteraard niet allemaal even vaak voor en verschillen ook in ernst. Er wordt dan ook een weging toegepast op de verschillende delicten die in de indices zijn meegenomen. Er wordt niet alleen gewogen naar hoe vaak delicten voorkomen maar ook naar hoe ernstig delicten zijn.

De gewichten worden bepaald aan de hand van gegevens uit de celdagequivalententabel. Deze tabel is tot stand gekomen op basis van het registratiesysteem van het OM. Bij het OM wordt per wetsartikel bijgehouden welke straffen er zijn opgelegd. Dit kunnen transactiebedragen, geldboetes, taakstraffen maar ook celstraffen

zijn. Om de celdagequivalenten per straf te berekenen, worden de verschillende soorten straffen omgerekend naar dagen celstraf. Per delict wordt vervolgens de gemiddelde straf in celdagen berekend; de celdagequivalenten (Wiebrens, Mak & Slotboom, 2005).

De bijbehorende delicten en overeenkomstige wetsartikelen worden per delicttype geclusterd en gewogen met de waarden uit de celdagequivalententabel. De gewichten worden berekend door voor de betreffende delicttypen te kijken naar de onderlinge verhouding in het gemiddelde aantal celdagen. Dit gewicht wordt vervolgens vermenigvuldigd met het betreffende delicttype.

Een beperking van het gebruik van de celdagequivalententabel is dat de tabel voor het laatst in 2006 is vernieuwd. Om het probleem dat de tabel niet jaarlijks wordt bijgewerkt te ondervangen, wordt de tabel zo veel mogelijk toegepast vanaf het midden van de onderzochte periode. De meest actuele celdagequivalententabel gaat over de periode 2002-2006. Deze versie van de tabel wordt dan vanaf 2004 (het midden van de periode) gebruikt om gewichten aan de delicten toe te kennen. Mocht er in de toekomst een nieuwe versie van de tabel uitkomen, dan worden nieuwe gewichten op basis van de vernieuwde tabel berekend. In bijlage 5 is een overzicht van de gewichten per delicttype op basis van de celdagequivalententabel weergegeven. De gewichten voor de zes samengevoegde delicttypen zijn in tabel 2 weergegeven. Voor de leesbaarheid zijn alle gewichten hieronder met 100 vermenigvuldigd.

Tabel 2 Gewichten per delicttype

Delicttype	Gewicht x 100
Vermogen met geweld	45,37
Zeden	39,78
Diefstal zonder geweld	6,20
Inbraken zonder geweld	6,20
Vernieling en o.o.	5,50
Geweld	5,37

In figuur 13 is schematisch weergegeven hoe we van de losse delicten tot indexcijfers komen. Deze weergave geldt voor de delicttypen die op basis van de wegingen samengevoegd kunnen worden tot één index. Er worden cijfers van de betreffende delicttypen uit de VM en de door de politie geregistreerde misdrijven gehaald. De aantallen delicten uit de door de politie geregistreerde misdrijven worden, aan de hand van de bevolkingsomvang in het betreffende jaar, omgerekend naar aantallen delicten per 100 inwoners. Voor de aantallen delicten uit de VM geldt dat de vertaalslag naar delicten per 100 inwoners al in de VM zelf is gemaakt. Vervolgens worden de delicten per 100 inwoners vermenigvuldigd met de corresponderende weegfactoren voor relatieve omvang en ernst.

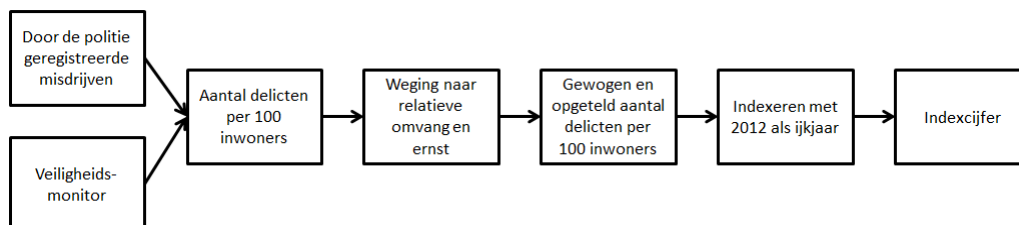
De gewogen delicten van de verschillende delicttypen worden bij elkaar opgeteld, waardoor voor ieder jaar het totale aantal delicten per 100 inwoners bekend is. Het totale aantal delicten in het jaar 2012 wordt als ijkjaar genomen en gebruikt om de overige jaren mee te indexeren. Zo ontstaat voor ieder jaar een indexcijfer waarbij het jaar 2012 het cijfer 100 heeft.

Bij vermogensdelicten met geweld wordt dit bijvoorbeeld:

$((\text{het aantal diefstallen/inbraken met geweld per 100 inwoners}) * (\text{gewichten celdagequivalent}) * (\text{gewichten relatieve omvang})) + ((\text{het aantal afpersingen/afdreigingen per 100 inwoners}) * (\text{gewichten celdagequivalent}) * (\text{gewichten relatieve omvang}))$

omvang)) = aantal delicten jaar x. Aantal delicten jaar x / aantal delicten basisjaar * 100 = indexcijfer jaar x.

Figuur 13 Schematische weergave werkwijze voor samenvoegen van delicttypen

2.13 De criminaliteitsindex

Om één criminaliteitsindex te maken, kunnen zes delicttypen gebruikt worden; vernielingen en delicten tegen de openbare orde, inbraken zonder geweld, geweldsdelicten, zedendelicten, vermogen met geweld en diefstal zonder geweld.

De overige vijf delicttypen (moord en doodslag, verkeersmisdrijven, fraude en bedrog, wapenmisdrijven en drugs misdrijven) kunnen alleen afzonderlijk gepresenteerd worden, waarbij fraude en bedrog, wapenmisdrijven en drugs misdrijven gebaseerd worden op een bron die wij niet voldoende betrouwbaar en valide vinden. Voor elk van de delicttypen is onderzocht wat de beste bron is. Vervolgens is er voor ieder delicttype een index opgesteld om de ontwikkeling weer te geven. Iedere index heeft als ijkjaar 2012. Dit betekent dat zowel de totaalindex als alle deelindices in 2012 op 100 worden gesteld. Voor de indices waar het mogelijk is om gegevens van eerdere jaren weer te geven, zijn de trends vanaf deze jaren beschikbaar maar wel gerelateerd aan 2012. In tabel 3 is een overzicht van de delicttypen en bijbehorende bronnen terug te vinden. Waar mogelijk is de BVH codering tussen haakjes bij de delicten vermeld. In figuur 15 zijn de niet samen te voegen criminaliteitsindices in een overzicht weergegeven.

Om de zes indices van de verschillende delicttypen samen te nemen tot één indexcijfer, vindt binnen iedere index een weging naar ernst plaats. De weegfactoren voor de verschillende indices zijn gebaseerd op de celdagequivalententabel van het OM (zie paragraaf 2.12). Door deze weging worden ernstiger delicten zwaarder meegeteld. Naast deze weging, vindt er ook een weging naar relatief voorkomen van delicten plaats.

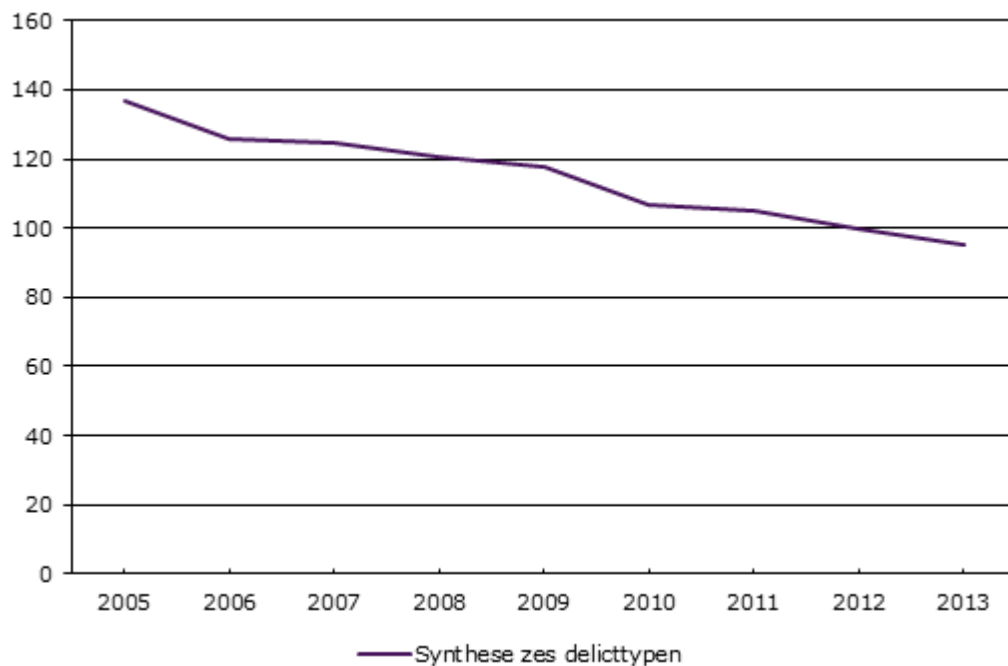
Het is uiteraard onbekend welk percentage van de daadwerkelijk gepleegde criminaliteit in de samengevoegde trend wordt meegenomen. Wel kan aan de hand van de door de politie geregistreeerde misdrijven worden bekeken welk percentage geregistreeerde delicten in de samengevoegde trend is opgenomen. De samengevoegde trend beslaat 80% van de totale door de politie geregistreeerde misdrijven.¹¹

Door middel van de hiervoor beschreven methodiek, zijn zes delicttypen samen te voegen. In figuur 14 is de trend op basis van de zes samengevoegde delicttypen weergegeven. In figuur 15 worden de ontwikkelingen van de delicttypen die niet in de totale criminaliteitsindex geïntegreerd konden worden getoond.¹²

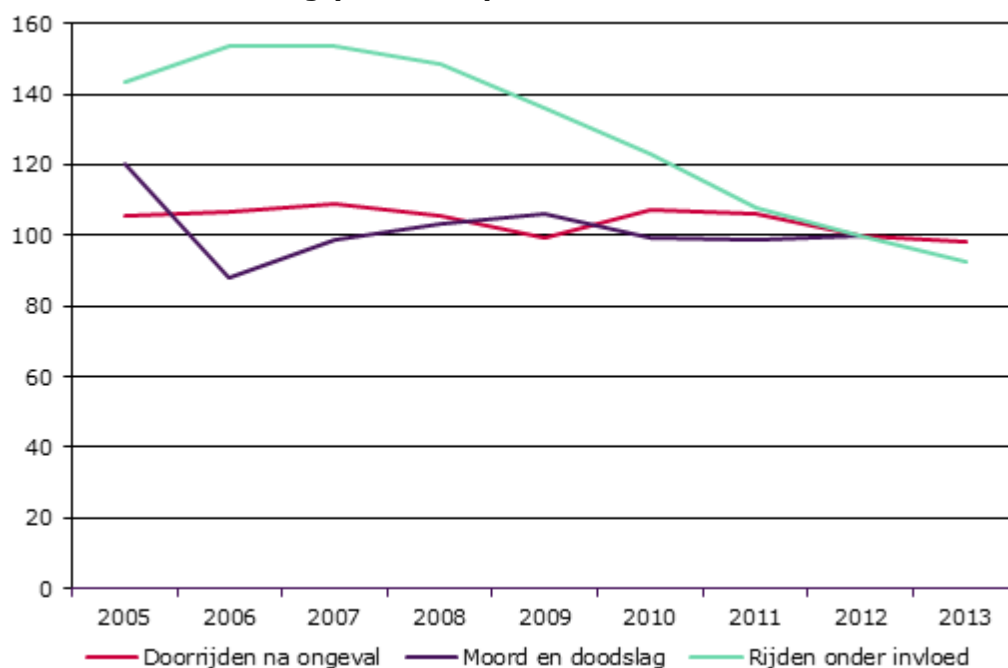
¹¹ Op basis van het aantal door de politie geregistreeerde misdrijven in 2012.

¹² Ten tijde van deze rapportage is de codering van de doodsoorzakenstatistiek veranderd, waardoor er voor 2013 nog geen onderliggende cijfers van moord en doodslag beschikbaar zijn.

Figuur 14 Trend op basis van de zes samengevoegde delicttypen: geweldsdelicten, zedendelicten, inbraken zonder geweld, diefstal zonder geweld, vermogen met geweld en vernielingen en delicten tegen de openbare orde (2012=100)

Figuur 15 Overzicht doorrijden na ongeval, rijden onder invloed en moord en doodslag (2012=100)

De delicttypen fraude en bedrog, wapen- en drugsdelicten worden apart vermeld naast de criminaliteitsindex. Een overzicht van de cijfers voor deze delicttypen is in

figuur 16 weergegeven. Voor deze delicten blijken de bestaande bronnen niet voldoende om de ontwikkeling mee te meten. Om dit te ondervangen is er in eerste instantie een voorspellingsmodel gemaakt waarbij op basis van achtergrondkenmerken van de verdachtenpopulatie een modelschatting van de trend van deze delicttypen wordt gemaakt. Deze modelschattingen zijn echter nog niet voldoende betrouwbaar en valide om de ontwikkelingen mee weer te geven. Er is daarom voor gekozen deze delicttypen op basis van de door de politie geregistreerde misdrijven los van de criminaliteitsindex te vermelden. Hiermee wordt wel een indicatie van de betreffende delicttypen gegeven, maar werken deze cijfers niet door in de criminaliteitsindex. Een beschrijving van de methode achter de modelschattingen is terug te vinden in bijlage 2 van dit rapport.

Figuur 16 Indices fraude en bedrog, wapenmisdrijven en drugsmisdrijven (2012=100)

Omdat het de bedoeling is dat de veiligheidsindices later worden vertaald naar regionaal niveau, is het ook van belang om aan te geven in hoeverre dat per index mogelijk is. Voor de delicttypen die gebaseerd zijn op de door de politie geregistreerde misdrijven geldt dat zij goed kunnen worden geregionaliseerd, aangezien de registratie te herleiden is naar gemeenteniveau. Voor de delicttypen die op de VM zijn gebaseerd geldt dat zij vanaf 2012 voor gemeenten met meer dan 70.000 inwoners wel kunnen worden geregionaliseerd. Voor de kleinere gemeenten hangt dit af van het feit of de gemeente in kwestie deelneemt aan de VM. Het delicttype moord en doodslag, dat op de doodsoorzakenstatistiek wordt gebaseerd, is te regionaliseren naar gemeenteniveau aangezien gegevens per gemeente worden verzameld. Het is echter de vraag of regionalisering zinvol is voor delicttypen die relatief weinig voorkomen en waarbij dus veel gemeenten zijn waar het delicttype niet voorkomt. Het WVL-onderzoek naar rijden onder invloed is enkel te regionaliseren naar provinciaal niveau of het oude politieregionniveau.

Tabel 3 Overzicht delicttypen

Delicttype	Delicten	Gebruikte bron	Hoe ver terug te kijken	Regionaal niveau
Moord en doodslag (voltooid)	- Misdrijven tegen het leven	Doodsoorzaken-statistiek	1996	Op gemeenteniveau voor grote gemeenten, maar klein aantal delicten.
Gewelddelicten	- Mishandeling	Veiligheidsmonitor	2005	Op gemeenteniveau, maar afhankelijk van deelnemende gemeenten. Op het niveau van politiedistricten.
Zedendelicten	- Bedreiging - Poging tot moord en doodslag - Aanranding (3.3.1) - Verkrachting (3.3.2) - Schennis der eerbaarheid (3.3.3) - Ontucht met minderjarige (3.3.4) - Kinderporno (3.3.5) - Ontucht met misbruik van gezag (3.3.6) - Overige seksuele misdrijven (3.3.7)	Door de politie geregistreerde misdrijven	2005	Op het niveau van gemeenten/regionale eenheden
Vermogensdelicten met een geweldscomponent	- Diefstal en inbraak met geweld (1.1.1) - Afpersing en afdreiging (1.5)	Door de politie geregistreerde misdrijven	2005	Op het niveau van gemeenten/regionale eenheden
Diefstal (zonder geweld)	- Diefstal zonder geweld	Door de politie geregistreerde misdrijven	2005	Op het niveau van gemeenten/regionale eenheden
Inbraken (zonder geweld)	- Inbraak zonder geweld	Door de politie geregistreerde misdrijven	2005	Op het niveau van gemeenten/regionale eenheden
Vernielingen en delicten tegen de openbare orde	- Vernieling en beschadiging (2.1) - Tegen de openbare orde (2.2) - Brandstichting (2.3) - Tegen het openbaar gezag (2.4)	Door de politie geregistreerde misdrijven	2005	Op het niveau van gemeenten/regionale eenheden
Verkeersmisdrijven	- Doorrijden na ongeval (5.1) - Rijden onder invloed	Door de politie geregistreerde misdrijven Onderzoek WWL	2005 2005	Op het niveau van gemeenten/regionale eenheden Op het niveau van provincie/politieregio

3 Overlastontwikkeling

3.1 Achtergrond

Om de ontwikkeling van overlast in kaart te kunnen brengen, is er allereerst een eenduidige definitie van overlast nodig. Er is veel discussie over wat precies bedoeld wordt met het begrip overlast. Overlast is een subjectief begrip. Wat door de ene persoon als overlast wordt ervaren, hoeft door de andere persoon helemaal niet als storend te worden gezien. Bovendien is het mogelijk dat een persoon iets op het ene moment wel en op het andere moment niet als overlast ervaart. De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling definieert overlast als gedragingen die op zichzelf niet strafbaar zijn, maar die wel als hinderlijk of intimiderend worden ervaren, zoals het rondhangen van groepen jongeren, onbeleefdheden, rondslingerend vuil en scheldpartijen (RMO, 2004).

Wilson en Kelling (1982) hebben met het invloedrijke artikel over *broken windows* een eerste aanzet gegeven tot het begrip overlast of *disorder* zoals dat nu bekend is. In dat artikel stellen zij dat *disorder* de mogelijkheid van buurten om zich tegen criminaliteit te verdedigen, ondermijnt; men vertrekt uit de buurt en het gebruik van de publieke ruimte neemt af waardoor er minder sociale controle is. Dit zorgt weer voor een toename van criminaliteit. Overlast past, met deze theorie in het achterhoofd, goed in het concept sociale veiligheid zoals dat eerder is besproken. Overigens is er discussie over in hoeverre de fysieke omgeving en de daaruit voortkomende overlast een directe bijdrage levert aan onveiligheidsgevoelens (Elffers & de Jong, 2004).

Van Dijk, Hoogewoning en Welten (2010) concluderen dat er grofweg vier categorieën veroorzakers van overlast te onderscheiden zijn: drugsgebruikers en -handelaars, psychisch gestoorden, buren of medebewoners en jeugdigen. De groep jeugdigen is de grootste groep veroorzakers van overlast. De auteurs stellen dat overlast het gevolg kan zijn van bedoeld, direct gedrag, zoals bedreiging of intimidatie, maar ook van onbedoeld, indirect gedrag, zoals vervuiling, parkeeroverlast, drank- en druggebruik in de openbare ruimte, rondhangen en bedelen.

In onderzoek van Skogan (2006) werden 2500 *police community meetings* geanalyseerd. Hieruit kwam naar voren dat van de 11.221 problemen die ter sprake kwamen, 36% met sociale overlast te maken had, 24% onder de noemer drugscriminaliteit was te plaatsen en 12% over het fysieke verval van de buurt ging. Samen met de *broken windows* theorie is dit onderzoek een belangrijke indicator dat fysieke verloedering een plaats heeft in het moderne concept van overlast.

De huidige aanpak en definiëring van overlast in het beleid in Nederland, vindt zijn oorsprong in het *Actieplan overlast en verloedering* (TK 2007/2008). Dit actieplan, gebaseerd op de hiervoor genoemde theoretische concepten, is begin 2008 door het kabinet-Balkenende IV gepresenteerd als onderdeel van het project 'Veiligheid begint bij Voorkomen'. In het Actieplan is onderzocht welke vormen van overlast door de gemeenten en hun veiligheidspartners (waaronder burgers en politie) belangrijk worden gevonden en waar in de aanpak de meeste knelpunten zitten. Hieruit is naar voren gekomen dat overlast door jongeren, uitgaansoverlast, overlast in de woon- en leefomgeving en verloedering in de woon- en leefomgeving als meest belangrijk worden gezien (Van Noije & Wittebrood, 2009).

3.2 Overlast in bestaande instrumenten

In de Amsterdamse Veiligheidsindex is overlast gebaseerd op gegevens uit de poli-
ieregistratie en op binnengekomen meldingen van burengerucht. Drugsoverlast
wordt in een aparte index over drugsdelicten opgenomen. Er wordt onder het kopje
overlast geen gebruikgemaakt van gegevens uit slachtofferenquêtes. Slachtoffer-
enquêtes worden wel gebruikt voor het element overlast in de deelindex buurtpro-
blemen. Hierin worden gegevens meegenomen over overlast van jongeren, dronken
mensen, geluidsoverlast en mensen die lastig worden gevallen (Gemeente Amster-
dam, 2006).

In de Rotterdamse Veiligheidsindex wordt overlast gemeten op basis van meldingen
bij de politie van burengerucht en overige overlast. Daarnaast worden er cijfers uit
slachtofferenquêtes van overlast van groepen jongeren, dronken mensen op straat
en mensen die op straat worden lastiggevallen in het begrip overlast meegenomen
(Gemeente Rotterdam, 2014).

In slachtofferenquêtes wordt overlast eveneens gemeten. De vraagstelling is in de
loop der jaren echter veranderd. De nieuwste wijziging heeft plaatsgevonden in de
VM van 2012. In de VM worden verschillende vormen van overlast onder de noemer
beleving overlast in de buurt geplaatst. Binnen deze categorie kan worden aange-
geven of bepaalde vormen van overlast voorkomen in de buurt en, zo ja, of dit als
overlast wordt ervaren. Er wordt onderscheid gemaakt tussen rommel op straat,
vernield straatmeubilair, bekladding, hondenpoep, te hard rijden, parkeerproble-
men, agressief verkeersgedrag, dronken mensen op straat, druggebruik of drugs-
handel, hinder van horecagelegenheden, overlast door buurtbewoners, mensen die
op straat worden lastiggevallen en rondhangende jongeren (CBS, 2014a).

De definitie van overlast is bij de VM beduidend breder genomen dan in de Amster-
damse en Rotterdamse Veiligheidsindex. Deze manier van overlast meten hangt
samen met het project 'Veiligheid begint bij Voorkomen' waar eerder aan is gerefereerd.
Concluderend is het begrip overlast in de VM ruwweg op te delen in overlast
van personen (sociale overlast), verkeersoverlast en overlast door verloedering van
de woon- en leefomgeving.

3.3 Overlastmeting

In dit onderzoek is er op basis van bovenstaand literatuuroverzicht voor gekozen om
overlast te zien als het geheel van door burgers ervaren incidenten en verschijn-
selen die niet direct te categoriseren zijn als misdrijven volgens het strafrecht. Met
deze definitie is getracht het begrip overlast afhankelijk te maken van ervaringen
van burgers. De gedragingen die binnen deze definitie van overlast vallen, worden
dus grotendeels bepaald door wat buurtbewoners als overlast ervaren. Door alleen
te kijken naar meldingen van burgers aan de politie zou het gedeelte overlast wor-
den gemist dat wel wordt ervaren, maar om welke reden dan ook, niet aan de poli-
tie wordt gerapporteerd. Dit zijn meestal de lichte vormen van overlast die de
burger wel ervaart, maar niet de moeite vindt om aan de politie te melden. Deze
vormen van overlast zullen burgers waarschijnlijk wel melden als er in het kader
van slachtofferenquêtes naar wordt gevraagd. Er is daarom voor gekozen om bij
het meten van overlast gebruik te maken van de VM. Bovendien is er bij de VM een
jarenlange expertise in het zo betrouwbaar en valide mogelijk meten van overlast.
De definitie van de VM is één op één overgenomen. Dat wil zeggen dat aan crimina-
liteit grenzende variabelen als overlast van te hard rijden en overlast van drugsge-
bruik of drugshandel ook in de index zijn opgenomen. Het gaat hier namelijk om
de overlast die mensen ondervinden van een bepaalde gedraging en niet om de

overtreding of het misdrijf zelf. Met deze definitie van overlast wordt eveneens aangesloten op de definitie en werkwijze die van Noije en Wittebrood (2009) hante- ren in het rapport 'Overlast en verloedering ontsleuteld'.

Het is de vraag of verkeersoverlast wel een onderdeel van sociale veiligheid is en daaruit voortvloeiend of verkeersoverlast wel als zodanig in de overlastindex ge- meten moet worden. De categorie verkeersoverlast wordt in dit onderzoek wel als onderdeel van de overlastindex gemeten, mede omdat uit de VM blijkt dat te hard rijden als grote bron van overlast wordt gezien (CBS, 2014a). Blijkbaar ervaren burgers de categorie verkeersoverlast wel degelijk als een belangrijk aspect binnen het concept overlast.

Aan de hand van VM zijn de verschillende overlastitems gegroepeerd. Uit de voor- gaande beschrijving van overlast op basis van de wetenschappelijke literatuur kun- nen drie soorten overlast worden onderscheiden: sociale overlast, overlast van fysieke verloedering en verkeersoverlast. Het CBS heeft onderzocht welke items hetzelfde onderliggende concept meten en of de veronderstelde indeling in drie soorten overlast methodologisch stand houdt. Dit laatste blijkt inderdaad het geval te zijn. Hierbij vormen de items rommel op straat, vernield straatmeubilair, beklad- ding en hondenpoep samen een concept dat te omschrijven is als overlast van fysieke verloedering. Het tweede concept wordt gevormd door agressief verkeers- gedrag, te hard rijden en parkeerproblemen. Dit concept kan worden gezien als verkeersoverlast. Ten slotte vormen de items dronken mensen op straat, drugsge- bruik en -handel, mensen die op straat worden lastiggevallen en rondhangende jongeren het derde concept. Dit concept is aan te duiden als sociale overlast. Bui- ten deze drie concepten is er een tweetal items dat methodologisch in geen van de concepten goed te plaatsen is. Het gaat hier om de items hinder van horecagelegen- heden en overlast door buurtbewoners.

De overlastindex bestaat uit drie deelindices; een index voor elk van de drie vormen van overlast. Deze drie indices kunnen worden samengevoegd tot één overlast- index. De totale overlastindex bevat naast de items uit de drie deelindices ook de items hinder van horecagelegenheden en overlast van buurtbewoners. De overlast- index en de indeling van de items zijn schematisch weergegeven in tabel 4.

Tabel 4 Opbouw overlastindex.

	Items
Index verloedering	Rommel op straat Vernield straatmeubilair Bekladding Hondenpoep
Index sociale overlast	Dronken mensen op straat Drugsgebruik of drugshandel Mensen die op straat worden lastiggevallen Rondhangende jongeren
Index verkeersoverlast	Te hard rijden Agressief verkeersgedrag Parkeeroverlast
Overige overlast	Hinder van horecagelegenheden Overlast door buurtbewoners

3.3.1 *Weging in de overlastindex*

Er is geen wetenschappelijke basis gevonden om binnen de deelindices bepaalde soorten overlast belangrijker te maken dan andere. Het is eventueel wel mogelijk om de ranglijst uit de VM waar burgers aangeven welke overlast zij het belangrijkste vinden, weer te geven zodat er (vooral vanuit bestuurlijk oogpunt) een indicatie wordt meegegeven voor prioritering van overlastbestrijding. Er vindt echter al een weging plaats in de vraagstelling van de VM doordat er gevraagd wordt naar de mate waarin de respondent overlast van een item ondervindt, naast de vraag of het item wel eens in de buurt voorkomt. De weging vindt dus als het ware in het hoofd van de respondent plaats bij het invullen van de vragenlijst. De items waar de index op is gebaseerd, zullen daarom allen even zwaar worden meegeteld. De items worden ongewogen in de deelindices opgenomen en de deelindices vormen samen ongewogen de overlastindex.

3.3.2 *Opstellen van de overlastindex*

De trend in overlast wordt berekend door voor ieder item uit tabel 4 te achterhalen welk percentage respondenten in de VM aangeeft veel overlast te ervaren. De percentages van de 13 items uit tabel 4 zijn in de VM samengenomen tot een score voor totale overlast. Deze score is in de NVI overgenomen en hierop is geïndexeerd. De trends van de drie deelindices komen op een soortgelijke manier tot stand. De index voor fysieke verloedering wordt berekend door voor alle vier de items de percentages respondenten die veel overlast ervaren voor ieder jaar samen te nemen. Voor sociale overlast en verkeeroverlast wordt dezelfde methode toegepast, maar dan op respectievelijk de vier en drie items waar beide deelindices uit bestaan.

3.3.3 *Ijkjaar van de overlastindex*

Het kiezen van een ijkjaar voor de overlastindex is afhankelijk van verschillende factoren. Een grote beperking is dat de vraagstelling tussen de IVM en de VM fundamenteel is veranderd. In de VM luidt de vraag: 'Komt het volgende wel eens voor in uw buurt en zo ja, kunt u dan aangeven in welke mate u daar overlast van ervaart?'. De vraag in de IVM luidt: 'Kunt u voor elk voorval/misdrijf aangeven of dit naar uw eigen idee vaak, soms of (bijna) nooit voorkomt in uw buurt?'. Omdat de vraagstelling dermate is veranderd, is er een niet te herstellen methodebreuk ontstaan. Door deze methodebreuk is de trend in overlast voor eerdere jaren dan 2012 niet correct weer te geven (CBS, 2014a; CBS, 2012). Een andere beperking bij het kiezen van het ijkjaar is het feit dat het item 'hinder van horecagelegenheden' niet in de voorganger van de IVM, de Veiligheidsmonitor (verder VMR), is gemeten. Hierdoor kan voor dit item in ieder geval niet verder terug worden gekeken dan 2008 (CBS, 2008).

Aangezien het niet mogelijk is om de trend in overlast eerder dan het jaar 2012 nauwkeurig weer te geven, is er besloten om de overlastindex te laten starten vanaf het jaar 2012. Omdat de index in 2012 op 100 wordt gezet, is er voor nu slechts een ontwikkeling in overlast van twee jaar weer te geven.

3.4 **De overlastindex**

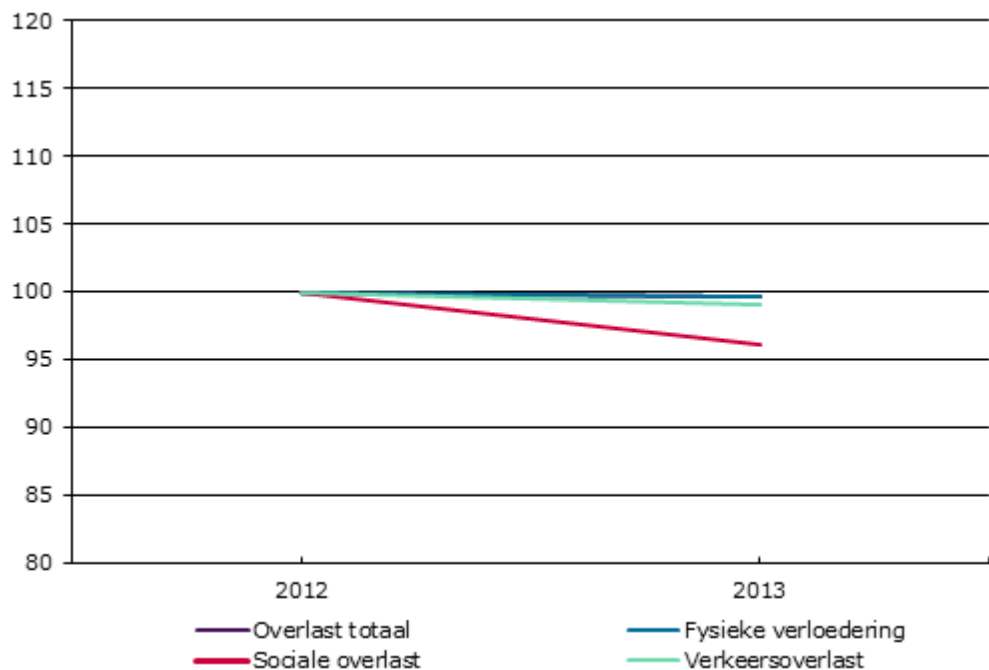
Samenvattend baseren wij ons bij het opstellen van de overlastindex op zowel de literatuur die over dit onderwerp voorhanden is, als op de mogelijkheden die de beschikbare bronnen ons bieden. Met de VM ligt er een zorgvuldig ontwikkeld

instrument klaar om overlast in Nederland in kaart te brengen. Er is dan ook voor gekozen om dankbaar gebruik te maken van de mogelijkheden die de VM biedt bij het opstellen van een overlastindex.

De overlastindex bestaat uit dertien items die in de VM worden bevraagd en die verschillende soorten overlast meten. De items worden onderverdeeld in fysieke verloederings, sociale overlast en verkeersoverlast. Naast de totale overlastindex wordt voor elk van de drie typeringingen een deelindex weergegeven. De index is gebaseerd op het percentage respondenten dat veel overlast van een bepaald item ondervindt. Deze percentages worden gebruikt om op te indexeren. De items tellen allemaal even zwaar mee omdat een wetenschappelijke basis voor weging ontbreekt en omdat er al een weging in de vraagstelling is opgenomen. De index start in 2012 door een methodebreuk in de VM aangaande overlast, waardoor de resultaten vanaf 2012 niet meer vergelijkbaar zijn met de resultaten van de jaren daarvoor. Er is daarom slechts een korte trend in overlast weer te geven. In figuur 17 zijn de trends van de drie vormen van overlast en de totaaltrend van overlast weergegeven. In de figuur is gebruikgemaakt van een afwijkende schaal ten opzichte van andere figuren in dit rapport, omdat de trend over twee jaar minieme verschillen laat zien die anders niet goed zijn waar te nemen.

De overlastindex is door het gebruik van de VM te regionaliseren naar het niveau van regionale eenheden, politiedistricten, basiseenheden en gemeenten met meer dan 70.000 inwoners.

Figuur 17 Overlastindex (2012=100)

4 Ontwikkeling van onveiligheidsbeleving

4.1 Achtergrond

Het derde concept van sociale veiligheid dat we in dit onderzoek onderscheiden en waarvan we de ontwikkeling beschrijven is onveiligheidsbeleving. Oppelaar en Wittebrood (2006) hebben een meta-analyse naar angst voor criminaliteit uitgevoerd. Uit hun onderzoek komt naar voren dat verklaringen voor angstgevoelens zijn onder te verdelen in drie niveaus. Op individueel niveau bepalen persoonlijke kenmerken de mate waarin iemand angst ervaart. De ene burger ervaart een situatie als angstig, terwijl dezelfde situatie voor een andere burger geen angstgevoelens oproept. Op situationeel niveau zorgen omgevingskenmerken voor onveiligheidsgevoelens. Hierbij valt te denken aan de manier waarop de openbare ruimte is ingericht, de mate van overlast en criminaliteit en de sociale cohesie in de buurt. Het derde niveau is sociaal-cultureel van aard. Het gaat hier om een bredere sociale context zoals de rol van de media en de trend van steeds verdere individualisering van de maatschappij. Zie voor een gedetailleerdere beschrijving Oppelaar en Wittebrood (2006) en Vanderveen (2006).

De relatie tussen onveiligheidsgevoelens en criminaliteit is een bijzonder complexe. Een toenemende criminaliteit leidt niet vanzelfsprekend tot toenemende onveiligheidsgevoelens en omgekeerd leidt afnemende criminaliteit niet noodzakelijkerwijs tot afnemende onveiligheidsgevoelens. Men kan zich namelijk even onveilig voelen als toen de criminaliteit hoger lag, omdat die gevoelens niet altijd door de daadwerkelijk aanwezige criminaliteit worden bepaald, maar ook door bijvoorbeeld negatieve ervaringen van naasten of verhalen uit de media. Daarnaast kan een toenemende criminaliteit uiteraard leiden tot een toename van onveiligheidsgevoelens. Maar door deze toegenomen onveiligheidsgevoelens gaan burgers preventieve maatregelen nemen. Zo worden bepaalde plekken vermeden, worden huizen beter beveiligd en komen sommige mensen in het donker helemaal niet meer buiten. Deze toename van onveiligheidsgevoelens kan op haar beurt leiden tot een afname van criminaliteit, juist omdat mensen preventieve maatregelen nemen (Ultee, 2008).

Warr (2000) stelt dat mensen in het dagelijks leven constant met informatie over criminaliteit worden geconfronteerd uit bronnen die criminaliteit gebruiken om te entertainen, verkopen, adverteren of stemmen te winnen. Deze bronnen houden niet altijd rekening met de nauwkeurigheid en correctheid van die informatie. Dit beïnvloedt de *fear of crime* naast de daadwerkelijke criminaliteit. Net als Skogan (1986), waarschuwt Warr dan ook dat *fear of crime* niet altijd criminaliteitsniveaus weerspiegelt maar grotendeels afhangt van eigen waarnemingen en de interpretatie daar van.

Oppelaar en Wittebrood (2006) maken een onderscheid tussen individuele en maatschappelijke onveiligheidsgevoelens. Bij individuele gevoelens staat de persoonlijke situatie centraal terwijl bij maatschappelijke gevoelens de bezorgdheid over criminaliteit in de maatschappij bedoeld wordt. Daarnaast maken de auteurs een onderscheid tussen gevoelens met een cognitieve component en gevoelens met een affectieve component. Onder de eerste categorie vallen gevoelens die betrekking hebben op daadwerkelijke ervaringen met criminaliteit terwijl affectieve gevoelens betrekking hebben op inschattingen van criminaliteit. Angst voor slachtofferschap behoort bijvoorbeeld tot de laatste categorie. Er wordt verondersteld dat de cognitieve gevoelens causaal vooraf gaan aan de affectieve gevoelens, omdat signalen uit de omgeving naar een risico-inschatting worden vertaald. Deze inschatting leidt tot een mate van angst voor criminaliteit.

Onveiligheidsgevoelens maken onderdeel uit van het concept onveiligheidsbeleving. Met onveiligheidsbeleving wordt de inschatting van de kans op slachtofferschap, de bezorgdheid over de manier waarop criminaliteit zich ontwikkelt en de angst om zelf slachtoffer te worden, bedoeld (Oppelaar en Wittebrood, 2006).

Bruinsma et al. (2004) onderscheidt drie aspecten van onveiligheidsbeleving: cognitie (percepties en opinies), affectie (gevoelens van onveiligheid) en conatie (vermijdingsgedrag). Dit sluit tevens aan bij de vraagstelling in de VM en vertoont ook overeenkomsten met de eerder omschreven definitie van Oppelaar en Wittebrood. Wij houden in dit onderzoek dezelfde definitie aan en beschrijven het concept onveiligheidsbeleving dus aan de hand van onveiligheidsgevoelens, onveiligheidsperceptie en vermijdingsgedrag.

4.2 Meting onveiligheidsgevoelens, onveiligheidsperceptie en vermijdingsgedrag

In de VM worden vragen over onveiligheidsbeleving gesteld. De VM is in verschillende vormen al jaren in gebruik en met dit instrument is veel ervaring opgedaan op het gebied van het meten van onveiligheidsbeleving. Dit is tevens de enige beschikbare bron die zowel op landelijk, als regionaal niveau over gegevens omtrent onveiligheidsbeleving beschikt. In de VM wordt onder andere gevraagd of de respondent zich wel eens onveilig voelt en hoe vaak dit het geval is. Daarnaast wordt gevraagd of de respondent zich wel eens onveilig in de eigen buurt voelt en hoe vaak dit het geval is. Ook wordt er gevraagd of iemand vaak omloopt of omrijdt, 's avonds vaak niet open doet en of iemand denkt dat er veel criminaliteit in de buurt is (CBS, 2014a).

Het is de vraag wat de eventuele meerwaarde is van het opnieuw opstellen van een manier om de trends in onveiligheidsgevoelens, onveiligheidsperceptie en vermijdingsgedrag op een valide en betrouwbare manier te meten. Dit is een bijzonder tijdsintensief proces en daarmee wordt er geen gebruikgemaakt van de expertise die is opgedaan bij het ontwikkelen van de VM. Bovendien kan het doel van dit onderzoek worden bereikt met de beschikbare gegevens uit de VM, zoals die hiervoor zijn beschreven. In het kader van dit onderzoek is er om bovengenoemde argumenten geen reden om een nieuwe manier te ontwikkelen om onveiligheidsbeleving te meten. Er is dan ook voor gekozen om voor het opstellen van deze indices de VM te gebruiken.

Voor de opbouw van de index voor onveiligheidsgevoelens, zijn vier items in ogenschouw genomen: onveiligheidsgevoelens in het algemeen, onveiligheidsgevoelens in de buurt, onveiligheidsgevoelens 's avonds op straat en onveiligheidsgevoelens 's avonds thuis. Uit een factoranalyse op de VM 2013 is gebleken dat deze items samen één factor vormen die onveiligheidsgevoelens meet. Uit de uitgevoerde betrouwbaarheidsanalyse kan worden geconcludeerd dat alle items hun bijdrage leveren. De Cronbach's alpha van deze schaal is 0,77 en ligt niet hoger wanneer één van de items uit de schaal wordt weggelaten. De index bestaat dan ook uit de vier items: 'onveiligheidsgevoelens algemeen', 'onveiligheidsgevoelens in de buurt', 'onveiligheidsgevoelens 's avonds thuis' en 'onveiligheidsgevoelens 's avonds op straat'. De resultaten van de factoranalyse zijn terug te vinden in bijlage 3 van deze rapportage.

Vermijdingsgedrag en onveiligheidsperceptie worden naast onveiligheidsgevoelens in de rapportage vermeld. Beide concepten worden, net als onveiligheidsgevoelens, gemeten aan de hand van vragen uit de VM. Vermijdingsgedrag wordt gemeten door het samennemen van de vraag of iemand 's avonds vaak niet opendoet en de

vraag of iemand vaak omloopt of omrijdt in verband met (gevoelens van) onveiligheid. Onveiligheidsperceptie wordt gemeten aan de hand van de vraag of iemand denkt dat er veel criminaliteit in de buurt is.

4.2.1 Opstellen indices onveiligheidsbeleving

Om tot de index voor onveiligheidsgevoelens te komen, wordt het percentage respondenten dat zich wel eens onveilig zegt te voelen, voor ieder jaar meegenomen. Dezelfde werkwijze geldt voor onveiligheidsgevoelens in de buurt. Bij deze items wordt het percentage respondenten opgeteld dat aangeeft zich 's avonds vaak onveilig te voelen op straat en ook het percentage respondenten dat aangeeft zich 's avonds thuis vaak onveilig te voelen. Op dit opgetelde percentage wordt voor ieder jaar geïndexeerd.

Het CBS gaat uit van het percentage respondenten dat aangeeft zich 's avonds vaak onveilig te voelen op straat. Daarnaast zijn er geen omrekenfactoren beschikbaar om de methodebreuk tussen de IVM en VM voor de antwoordcategorie 'soms' te herstellen. De categorie 'soms' is voor deze variabele dus niet opgenomen. Dit geldt ook voor de overige variabelen waar we alleen de categorie 'vaak' meenemen.

De trend in vermijdingsgedrag komt tot stand door de percentages van de vraag of iemand 's avonds vaak niet opendoet en de vraag of iemand vaak omloopt of omrijdt in verband met onveiligheid, bij elkaar op te tellen. Voor ieder jaar wordt dit opgetelde cijfer geïndexeerd. Eenzelfde werkwijze geldt voor onveiligheidsperceptie, waarbij wordt geïndexeerd op het percentage respondenten dat denkt dat er veel criminaliteit in de buurt is.

4.2.2 Ijkjaar indices onveiligheidsbeleving

Voor onveiligheidsgevoelens geldt dat de vraagstelling met betrekking tot het meten van onveiligheidsgevoelens in de VM niet is veranderd. De vraag is echter wel van plek veranderd in de vragenlijst van 2012. De trendbreuk die door deze verplaatsing is ontstaan, is door het CBS gecorrigeerd. Onveiligheidsgevoelens in de buurt zijn echter pas vanaf 2008 in de vragenlijst opgenomen. De trend in onveiligheidsgevoelens kan daarom van 2008 tot en met 2013 worden weergegeven.

Voor onveiligheidsperceptie kan niet verder terug worden gekeken dan de VM van 2012 aangezien de vraag naar de mate van criminaliteit in de buurt in de jaren daarvoor niet in deze hoedanigheid is gesteld. Voor vermijdingsgedrag is het wel mogelijk om verder terug te kijken dan 2012. Zowel in de VMR van 2005 als in de IVM van 2008 worden deze vragen namelijk ook al gesteld. Het is daarom mogelijk terug te kijken tot 2005.

Om binnen de verschillende indices uniformiteit te behouden en omdat het niet voor alle indices mogelijk is om verder terug te kijken dan 2012, is er besloten om voor alle indices, dus ook voor de indices aangaande onveiligheidsgevoelens, onveiligheidsperceptie en vermijdingsgedrag het ijkjaar op 2012 te stellen.

4.3 De indices voor onveiligheidsgevoelens, onveiligheidsperceptie en vermijdingsgedrag

Samenvattend is onveiligheidsbeleving gedefinieerd op basis van de wetenschappelijke literatuur. Net als voor de overlastindex geldt dat wij er voor hebben gekozen gebruik te maken van de expertise van de VM als het gaat om het meten van onveiligheidsbeleving. Uit de literatuur blijken onveiligheidsperceptie en vermijdings-

gedrag naast onveiligheidsgevoelens de belangrijke indicatoren voor onveiligheidsbeleving te zijn. Daarom zijn er voor deze drie concepten indices opgesteld op basis van de VM. Aangezien er zowel conceptueel als methodologisch geen aanwijzingen zijn om deze concepten samen te nemen, omdat ze niet precies hetzelfde meten, nemen wij deze drie concepten ook niet samen in één indexcijfer. In dit onderzoek beperken we ons dus tot het weergeven van de drie trends voor onveiligheidsbeleving.

De onveiligheidsgevoelensindex is gemeten door het percentage respondenten dat aangeeft zich wel eens onveilig te voelen, op te tellen bij het percentage respondenten dat zich wel eens onveilig in de buurt voelt, het percentage respondenten dat zich 's avonds thuis vaak onveilig voelt en het percentage respondenten dat zich 's avonds vaak onveilig voelt op straat.

Vermijdingsgedrag wordt gemeten door het samennemen van de percentages respondenten die aangeven 's avonds vaak niet open te doen en vaak om te lopen of te rijden in verband met onveiligheid.

Onveiligheidsperceptie wordt geïndexeerd op het percentage respondenten dat denkt dat er veel criminaliteit in de buurt is. In figuur 18 zijn de trends van onveiligheidsgevoelens en vermijdingsgedrag weergegeven¹³.

Aangezien de andere indices van de NVI het jaar 2012 ook als ijkjaar gebruiken, is er voor gekozen deze lijn ook voor onveiligheidsbeleving door te trekken. De onveiligheidsgevoelensindex en de indices voor onveiligheidsperceptie en vermijdingsgedrag zijn door het gebruik van de VM te regionaliseren naar het niveau van politiedistricten en gemeenten.

Figuur 18 Indices onveiligheidsbeleving (2012=100)

¹³ De percentages van de verschillende items zijn opgeteld geïndexeerd omdat er ten tijde van het schrijven van dit rapport nog geen schaalscore van alle gebruikte items beschikbaar was. Deze schaalscore zit namelijk niet standaard in de VM en moet apart berekend worden.

5 Slotbeschouwing

In dit onderzoek wordt een methode beschreven om zo betrouwbaar mogelijk ontwikkelingen in criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving in Nederland te beschrijven. In dit laatste hoofdstuk vatten we samen hoe we de trends op deze drie gebieden beogen te meten. Eerst benoemen we echter de beperkingen van de beoogde methode en de knelpunten die zich mogelijk voor doen bij de implementatie van de verschillende indices. Ten slotte worden de (on)mogelijkheden van de regionalisering van de drie indices gegeven.

5.1 Beperkingen

Bij het benoemen van de beperkingen van dit onderzoek onderscheiden we beperkingen op het gebied van brongebruik, ontbrekende delicten en slachtofferloze delicten.

Brongebruik

De criminaliteitsindices zijn gebaseerd op de beste bron voor het betreffende delicttype. Hiermee bedoelen we zeker niet dat 'de beste bron' als synoniem moet worden gebruikt voor 'de perfecte bron'. De gebruikte bronnen hebben zeker beperkingen, daar is niet aan te ontkomen. Het zoeken naar de beste bron kan daarom eerder getypeerd worden als een zoektocht naar de bron met de minste nadelen. Daarnaast kan de keuze voor de beste bron lang niet altijd worden gestoeld op wetenschappelijke literatuur. Omdat het überhaupt een lastige zaak is om verschillende bronnen voor een bepaald delicttype op een wetenschappelijke manier met elkaar te vergelijken, is de gewenste literatuur in veel gevallen niet beschikbaar. We hebben ons daarom naast de wel beschikbare literatuur laten leiden door eigen onderbouwde verwachtingen. In sommige gevallen was er simpelweg maar één bron beschikbaar om het delicttype op te baseren. In deze gevallen is onderzocht of de bron voldoende betrouwbaar wordt geacht. Zo ja, dan is deze gebruikt.

Voor de meeste delicttypen is de door de politie geregistreerde misdrijven als bron gebruikt. Zoals reeds in hoofdstuk 1 van dit rapport te lezen was, zitten er een aantal beperkingen aan deze bron. Zo herkennen slachtoffers of getuigen niet alle misdrijven als zodanig en wordt er niet van elk misdrijf aangifte gedaan. Daarnaast spelen administratieve fouten een rol door de niet altijd eenduidige manier van classificeren van het misdrijf in het BVH. Verder is er door de jaren heen regelmatig van registratiesysteem veranderd (de meest recente wijziging is in de periode 2008-2010 geweest) waardoor trendbreuken zijn ontstaan binnen de registratie. Dit heeft tot gevolg dat het moeilijk is om de ontwikkeling in bepaalde vormen van criminaliteit op een correcte wijze weer te geven. Vergelijkingen met eerdere jaren moeten hierdoor voorzichtig worden geïnterpreteerd.

Ook aan de VM kleven een aantal bezwaren. Zo zijn de gevoeligheid van de vraagstelling op het resultaat en het aanwezige *telescoping-effect* belangrijke beperkingen. Daarnaast kunnen er meerdere slachtoffers bij hetzelfde delict zijn, waardoor het delict meerdere malen wordt gerapporteerd. Ook wordt er in de VM geen gebruikgemaakt van juridische delictomschrijvingen. Hierdoor is het mogelijk dat de respondent een andere interpretatie aan het slachtofferschap geeft.

We hebben, door per delicttype te zoeken naar de beste bron, getracht de genoemde beperkingen aan de bronnen zo veel mogelijk te minimaliseren. Uiteindelijk zijn deze beperkingen nooit helemaal uit te filteren. Omdat de overlastindex en index

voor onveiligheidsbeleving op de VM zijn gebaseerd, gelden alle hiervoor genoemde beperkingen van de VM ook voor deze indices. Een belangrijke beperking voor deze indices is het feit dat de VM in de afgelopen jaren meermaals is veranderd. Deze veranderingen hebben trendbreuken tot gevolg (waarvan de meest recente in 2012). In sommige gevallen zijn deze trendbreuken te corrigeren, bijvoorbeeld voor onveiligheidsgevoelens in 2012. In andere gevallen niet, waardoor de trend in overlast pas vanaf 2012 gestart kan worden. Deze trendbreuken zijn ontstaan doordat vragen in de loop der tijd worden veranderd of geschrapt, maar ook door het simpelweg veranderen van de volgorde waarin de vragen gesteld worden. De VM is wat dat betreft (net als andere slachtofferenquêtes) een erg gevoelig instrument. Deze gevoeligheid zorgt vooral bij overlast en onveiligheidsbeleving tot de bovengenoemde problemen.

Binnen de criminaliteitsindices is aan de hand van de celdagequivalententabel gewogen naar ernst van het delict en de mate waarin het delict in verhouding met andere delicten voorkomt. Een beperking aan deze manier van wegen is het feit dat de celdagequivalententabel voor het laatst in 2006 is bijgewerkt. Het is dus mogelijk dat deze verhoudingen niet helemaal actueel zijn. Wanneer er een nieuwe versie van de tabel uitkomt, wordt deze uiteraard voor de indices worden gebruikt. Een andere beperking is het feit dat de criminaliteit niet in één cijfer kan worden uitgedrukt. Het bleek op basis van de toegepaste methode mogelijk om zes delicttypen in één trend uit te drukken. Voor de overige delicttypen was deze mogelijkheid er niet. Wellicht is dit in de toekomst wel mogelijk wanneer hier meer onderzoek naar is gedaan.

Ontbrekende delicten

Niet alle bestaande vormen van criminaliteit zijn in de indices opgenomen. De focus ligt hierbij op delicten die strafbaar zijn gesteld in het Wetboek van Strafrecht. De belangrijkste delicttypen hebben we in dit onderzoek onderscheiden, waarbij we ons gebaseerd hebben op de Standaard Kwalificatie Misdrijven van het CBS. Wat ontbreekt zijn de 'overige delicten'. Dit zijn uiteenlopende delicten als mensenhandel/smokkel, gijzeling, stroperij en belediging maar ook delicten als milieumisdrijven en militaire misdrijven. Verder ontbreken de relatief nieuwe vormen van criminaliteit, zoals cybercrime. Op het gebied van cybercrime ontbreken nog goede registraties waardoor het nog niet mogelijk is dit delicttype betrouwbaar te beschrijven. Mochten er in de toekomst bronnen beschikbaar komen waarmee betrouwbaar trends in cybercrime te meten zijn, dan kan ervoor worden gekozen ook dit type delict mee te nemen bij het beschrijven van de ontwikkeling van criminaliteit in Nederland.

Slachtofferloze delicten

Een belangrijke kanttekening bij de trends in fraude en bedrog, wapenmisdrijven en drugsmisdrijven is dat we geen van de bestaande bronnen betrouwbaar en valide genoeg achten om een beeld te geven van de ontwikkeling van deze delicttypen. Voor de volledigheid en vanwege het idee dat de trends voor deze delicttypen ondanks de veronderstelde onbetrouwbaarheid toch enige indicatie geven van de ontwikkeling in deze delicttypen, worden de ontwikkelingen wel in de rapportage vermeld op basis van de politieregistratie.

Als alternatief is voor deze drie delicttypen een voorspellingsmodel getest, waarmee de ontwikkeling aan de hand van modelschattingen wordt weergegeven. Deze methodiek is nog erg experimenteel, waardoor er voor gekozen is om de methode (nog) niet toe te passen binnen de criminaliteitsindices. In de bijlage van deze rapportage is de methodiek in zijn geheel terug te vinden. We hopen deze methodiek in de toekomst verder te kunnen introduceren in het wetenschappelijke veld waardoor de methodiek, wellicht in aangepaste vorm, te gebruiken is om ontwikkelingen in

criminaliteit weer te geven. Daarnaast is het mogelijk dat er in de toekomst wel bronnen komen die deze delicttypen op een betrouwbare en valide manier weten weer te geven.

5.2 De indices

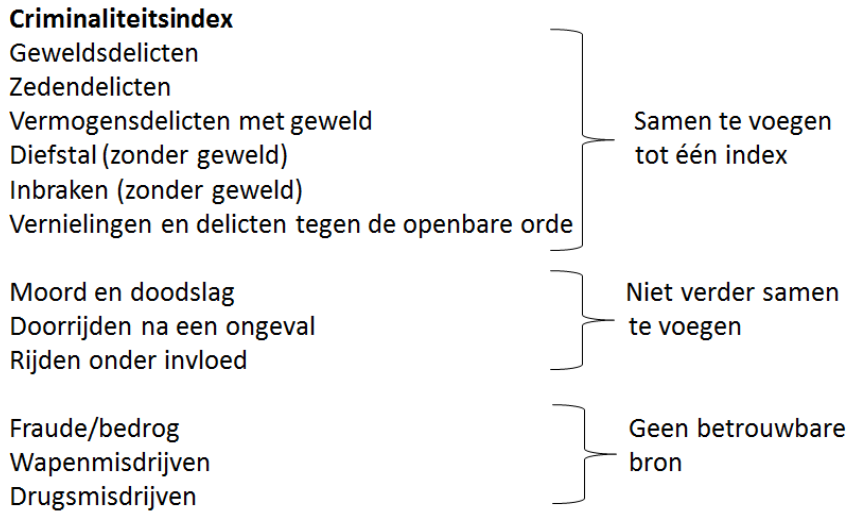
Ondanks de beperkingen waarmee we in dit onderzoek te maken hebben, zijn we gekomen tot een methode waarmee de ontwikkeling van criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving naar ons inzicht goed in beeld kan worden gebracht. Voor de ontwikkeling van criminaliteit hebben we per delicttype onderzocht wat de beste bron is om de ontwikkeling van dit type delict te beschrijven. Doordat verschillende delicttypen verschillende bronnen kunnen hebben, ontstaat er een probleem bij het samenvoegen van de delicttypen tot een enkele criminaliteitsindex. Het is niet mogelijk gebleken om de criminaliteit in Nederland uit te drukken in één cijfer binnen de gehanteerde methodiek. Wel is het mogelijk gebleken om dit voor zes delicttypen te doen. De uiteindelijke criminaliteitsindex kan bestaan uit een samengesteld indexcijfer voor zes delicttypen (gewelddelicten, vernielingen en delicten tegen de openbare orde, zedendelicten, vermogensdelicten met geweld, diefstal zonder geweld en inbraken zonder geweld), een index voor moord en doodslag, en twee voor verkeersmisdrijven. Daarnaast hebben we drie indices op basis van fraude en bedrog, wapenmisdrijven en drugs misdrijven ter illustratie. Een andere mogelijkheid is het laten zien van de trends van alle onderscheiden delicttypen afzonderlijk. De trends in criminaliteit kunnen vanaf 2005 worden weergegeven.

De overlastindex kan in één trend worden weergegeven. Deze trend is gebaseerd op drie typen overlast: sociale overlast, verkeersoverlast en fysieke verloedering. De trends in overlast kunnen vanaf 2012 worden weergegeven.

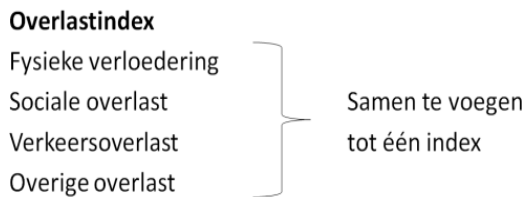
De index voor onveiligheidsbeleving is weer te geven in drie trends: één voor onveiligheidsgevoelens, één voor vermijdingsgedrag en één voor onveiligheidsperceptie. Het is niet mogelijk om deze drie trends samen te voegen tot één trend voor onveiligheidsbeleving, aangezien het drie losstaande concepten zijn. De trend in onveiligheidsgevoelens kan vanaf 2008 worden weergegeven en de trend in vermijdingsgedrag vanaf 2005. De trend in onveiligheidsperceptie kan vanaf 2012 worden weergegeven. Uit het oogpunt van uniformiteit wordt het ijkjaar van de drie trends op 2012 gezet. In figuren 19, 20 en 21 zijn de verschillende indices schematisch weergegeven.

De indices dienen jaarlijks te worden bijgewerkt. Om de NVI ieder jaar te kunnen updaten, zijn de benodigde cijfers uit de gebruikte bronnen nodig. De VM wordt elk jaar uitgebracht in maart. In april volgen jaarlijks de nieuwe cijfers uit de door de politie geregistreerde misdrijven. In augustus wordt het onderzoek van WVL gepubliceerd. Er is op dit moment geen vaste maand bekend waarin de doodsoorzakenstatistiek wordt uitgebracht.

Figuur 19 Schematisch overzicht criminaliteitsindex

Figuur 20 Schematisch overzicht overlastindex

Figuur 21 Schematisch overzicht onveiligheidsbeleving

5.3 Regionalisering

In vervolgonderzoek zal uitgezocht moeten worden in hoeverre de voorgestelde methode om landelijke veiligheidsindices te ontwikkelen naar regionaal niveau kan worden vertaald. Deze vertaling levert een aantal discussiepunten op. Allereerst moet er worden uitgezocht naar welk niveau er kan worden geregionaliseerd. Zo kan het een mogelijkheid zijn om naar gemeenteniveau te regionaliseren, maar ook het niveau van regionale eenheden, politiedistricten of basisteams kunnen opties zijn. In vervolgonderzoek wordt onderzocht welk niveau van regionalisering zowel wenselijk als haalbaar is.

Daarnaast moet in vervolgonderzoek worden onderzocht of regionalisering plaatsvindt naar pleegplaats van het delict, woonplaats van de dader of woonplaats van het slachtoffer. Het is afhankelijk van de manier waarop in de beschikbare bronnen is geregistreerd, of een delicttype naar pleegplaats of woonplaats kan worden geregionaliseerd. Dit kan bijvoorbeeld een probleem vormen bij verkeersdelicten. Als iemand uit Amsterdam die in Rotterdam dronken achter het stuur plaatsneemt, in

Den Haag wordt betraapt op rijden onder invloed, is het de vraag waar dit delict naar geregionaliseerd moet worden. Ook de wensen op lokaal niveau zijn van invloed op de keuze van de pleegplaats of woonplaats. Zo bestaat er vanuit regionaal niveau bezien een behoefte om onveilige plaatsen te kunnen duiden. Dit maakt de pleegplaats van het delict een wenselijke keuze.

In vervolgonderzoek moet hieromtrent een onderbouwde beslissing worden genomen.

Een ander punt van discussie is de vraag of alle indices zoals ze voor het landelijk beeld zijn onderscheiden, wel moeten worden geregionaliseerd. Het is bijvoorbeeld de vraag wat de meerwaarde is van het regionaliseren van een delicttype als moord en doodslag. Een oplossing zou kunnen zijn om verschillende, nabijgelegen gemeenten of eenheden samen te nemen en alleen uitspraken te doen over het samen genomen gebied.

Bij het regionaliseren van de overlastindex en index voor onveiligheidsbeleving, moet rekening worden gehouden met de beperkingen van de VM op regionaal niveau. Zo geldt voor veel gemeenten dat ze niet structureel jaarlijks meedoen aan de VM. De meeste gemeenten blijken dit om het jaar te doen. Sinds 2012 is het door *oversampling* binnen de VM echter wel mogelijk om betrouwbare uitspraken te doen voor de gemeenten met meer dan 70.000 inwoners. Voor de kleinere gemeenten is volgens de huidige stand van zaken wat betreft overlast en onveiligheidsbeleving nog niet te regionaliseren. In het vervolgonderzoek wordt hier dieper op ingegaan.

5.4 Tot slot

In dit onderzoek is onderzocht op welke manier ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in de criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving in Nederland het beste in kaart kunnen worden gebracht. Het vernieuwende aan dit onderzoek is te vinden in de wijze waarop de ontwikkeling van criminaliteit wordt beschreven. Als eerste is voor verschillende delicten nagegaan met welke bron de ontwikkeling van dit delicttype het meest betrouwbaar beschreven kan worden. Vervolgens is een methode ontwikkeld om de verschillende delicten samen te voegen tot één index, waarbij rekening wordt gehouden met de ernst van de verschillende delicten en de mate waarin de verschillende delicten voorkomen. Dit bleek mogelijk voor zes veelvoorkomende delicten.

Met de NVI is een instrument gecreëerd waarin trends in criminaliteit, overlast en onveiligheidsbeleving op een unieke manier naast elkaar worden gepresenteerd. De NVI geeft hierdoor een duidelijker inzicht in de ontwikkeling van sociale veiligheid dan andere instrumenten tot op heden gedaan hebben. In vervolgonderzoek zal nagegaan worden of en op welke wijze deze methode toegepast kan worden op gemeentelijk of politieniveau.

Summary

Establishment of national security indices

In this study, a method will be defined to describe developments in crime, public nuisance and unsafety experiences as reliable as possible. This study originates from a request from the SBV (Strategic Security Consultation), a consultative body between the Ministry of Security and Justice and the VNG (Association of Dutch Municipalities). The SBV has inquired whether it is possible to develop an instrument that can chart the development of public safety in the Netherlands. The aim is to develop an index in which both crime-victim surveys and police statistics can be used to describe public safety trends at both the local and national level. In this case, the term 'local' can mean at a municipal level, but also at a variety of Dutch police levels. The term 'public safety' encompasses crime, nuisance experienced by citizens and experiences of unsafety amongst the public.

By developing separate indices for crime, nuisance and experiences of unsafety, we strive to describe the development of public safety in the Netherlands as reliable as possible. Furthermore, it was requested that the indices be developed in such a way that they can be calculated for individual municipalities and/or regional police units. The innovation in the method employed particularly relates to the crime index. Here, crime is divided into various types of offences and for each type of offence, it is examined which source is best for describing the development of the offence in question. Furthermore, we researched the degree to which it is possible to responsibly weigh and merge indices based on different sources to combine them into a single crime index. Finally, we researched the possibility of using prediction models to reflect trends in offences for which no reliable source is available.

The main question that we wish to answer in this study is as follows: *In what way can developments in crime, public nuisance and experiences of unsafety in the Netherlands best be charted?*

Use of sources

In addition to the fact that developments in crime, public nuisance and experiences of unsafety must be measured as reliable and valid as possible, the possibility of regionalising indices in follow-up studies was also taken into account during the choice of sources. After initially conducting a broad search for possible sources, the number of different sources was found to be limited. The ideal source would be available both nationally and regionally, it would reliably and validly display developments within the concept being measured, and it would preferably be updated on an annual basis.

Bearing in mind the above conditions, the best sources proved to be police crime records (in the form of crimes registered by the police) and crime-victim surveys (in the form of the Dutch Security Monitor). However, there are concerns regarding both instruments, and as a result, the findings must be interpreted with some caution. In addition to offences registered by the police and the Security Monitor, the Dutch cause-of-death statistics and research about drunk driving conducted by Rijkswaterstaat Water, Traffic and Environment (WVL), a division of the Dutch Ministry of Infrastructure and the Environment, were also selected as sources.

Crime index

In order to measure crime trends, a number of criteria were applied to determine what counts as crime. In this case, any behaviour prohibited by law was categorised as a crime. Minor offences were not taken into consideration. At this time, you must bear in mind that we do not classify as crime certain behaviour that is prohibited by law but that in practice, the police do not take action against or is not seen as criminal activity by the general public.

What we define as crime has been divided into eleven types of offences: murder/manslaughter, violent offences, sex offences, property offences involving violence, non-violent theft, non-violent breaking & entering, vandalism/public-order offences, traffic offences, fraud & deception, drug offences and armed offences. In defining these eleven categories, we took into account which offences should be intrinsically distinguished and with which sources the different types of offences can be measured.

Source usage for each type of offence

The murder/manslaughter category is based on the cause-of-death statistics. This type of offence is not assigned to the violent offence category given the clear difference in terms of severity from other violent offences. In the police crime records, no distinction is made between attempted murder and murder.

To measure violent offences, the Security Monitor is used, which also includes offences such as minor assaults. Such incidents do not always result in charges being pressed. This type includes the following offences: assault, threats, and implicitly also attempted murder/manslaughter.

The sex offence category is based on crimes recorded by the police and consists of the following offences: sexual assault, rape, indecency, indecent acts with minors, child pornography, indecent acts involving abuse of authority and other sexual offences (Articles 243-245, 247-248 and 250 of the Dutch Penal Code). Because only a very limited number of sex offences are reported to the Security Monitor, police crime records are the only usable and reliable source on which to base the sex offences category.

Property offences involving violence are measured based on the police crime records. This is because this source is more complete for these types of offence than the Security Monitor. This type of offence includes: violent robbery, violent breaking & entering, extortion and blackmail.

The non-violent theft category is based on the police crime records. The category includes all theft not involving violence, with the exception of non-violent breaking & entering.

The category of non-violent breaking & entering has been distinguished from the theft category as we consider this offence significant enough to be examined separately. By displaying this trend separately, it will be easier to develop specific policy to counteract breaking & entering. For non-violent breaking & entering, the police crime records will be used as a source.

Vandalism and public order offences combine to form a type of offence measured by means of the police crime records. This is because these records give a more complete picture of this type of offence than the Security Monitor. This category includes the following offences: vandalism and criminal damage, public order offences, offences against public authority and arson.

The category of traffic offences differs from the previous types of offence with regard to sources, as both the Security Monitor and the police crime records are insufficiently reliable to base all traffic offences upon. As traffic offences are usually victimless offences, the Security Monitor cannot be used. The police crime records

are also not an option for many traffic offences, as the records are highly dependent on ongoing police campaigns. For this reason, the decision was made to measure trends in this category based on two of the most frequently occurring traffic offences: hit & run offences and drunk driving. Two sources are used to measure these offences. Drunk driving is measured using WVL research about drunk driving. Hit & run offences are based on the police crime records. This type of offence is less dependent on ongoing police campaigns than other traffic offences and therefore more suitable for measurement using the police crime records. The offences form two indices for traffic offences. It proved impossible to combine these two types of offences in order to achieve a single combined index.

For the other three types of offences – fraud & deception, drug offences and armed offences – there are no available sources that are sufficiently reliable and valid to describe developments. As these types of offences are an important subsection of crime, the figures from the police crime records will be specified alongside the crime index as an indicator.

Table S1 gives an overview of the various types of offences and the sources we used.

Table S1 Sources for each type of offence

Type of offence	Source consulted
Murder/manslaughter	Cause-of-death statistics
Violent offences	Security Monitor
Sex offences	Police crime records
Property offences involving violence	Police crime records
Non-violent theft	Police crime records
Non-violent breaking & entering	Police crime records
Vandalism and public order offences	Police crime records
Traffic offences	Police crime records and WVL research
Fraud/deception	No reliable source
Drug offences	No reliable source
Armed offences	No reliable source

In order to achieve a single crime index, the separate indices will be weighted according to severity and relative scale of the type of offence. This proved to be possible, although only for the following types of offences: violent offences, sex offences, property offences involving violence, vandalism/public order offences, non-violent theft and non-violent breaking & entering. For these types of offences, correction factors have been calculated so that these categories can be merged.

The relative scale of the types of offences is determined by analysing – for each type – whether the victims registered by the police also report the offence to the Security Monitor, how many of the registered victims responded, and the extent to which respondents who say they have pressed charges actually were registered with regard to the offence in question.

The severity of the types of offences is established based on the detention day equivalent table. This is a table used by the Public Prosecution Service in which different types of penalties for each section of the law are converted into the number of imposed days of incarceration.

By multiplying the number of offences per 100 inhabitants of each of the six types of offences by the correction factors relating to severity and relative scale, it is possible to merge the number of offences per year for each type of offence. Doing so, results in a combined annual number of offences per 100 inhabitants. This number of offences is then indexed.

In conclusion, crime developments are split into four indices that reflect four different trends. Firstly, a combined trend for the following categories: violent offences, sex offences, property offences involving violence, vandalism/public order offences, non-violent theft and non-violent breaking & entering. This trend encompasses 80% of all crime registered by the police. In addition to this, a trend for murder/man-slaughter, a trend for drunk driving and a trend for hit & run are also determined. Finally, developments with regard to fraud/deception, armed offences and drug offences are presented separately. We have not managed to find sources that enable a reliable description of developments of these offences. To give an indication of developments regarding these offences, we consult the police crime records. The year 2012 has been established as the benchmark year for the various indices. Figure S1 provides a schematic overview of the crime index. Figures S2, S3 and S4 display the trends of the crime indices.

Figure S1 Schematic overview of the crime index

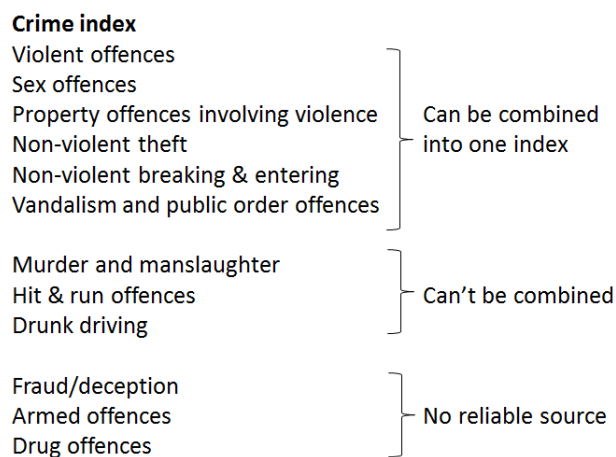

Figure S2 Combined crime trend (2012=100)

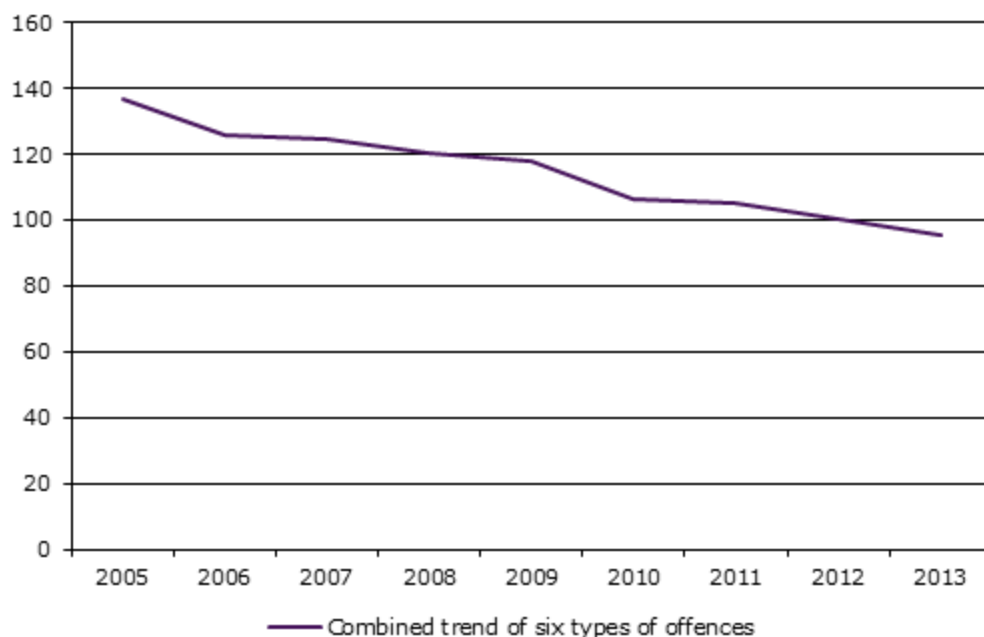
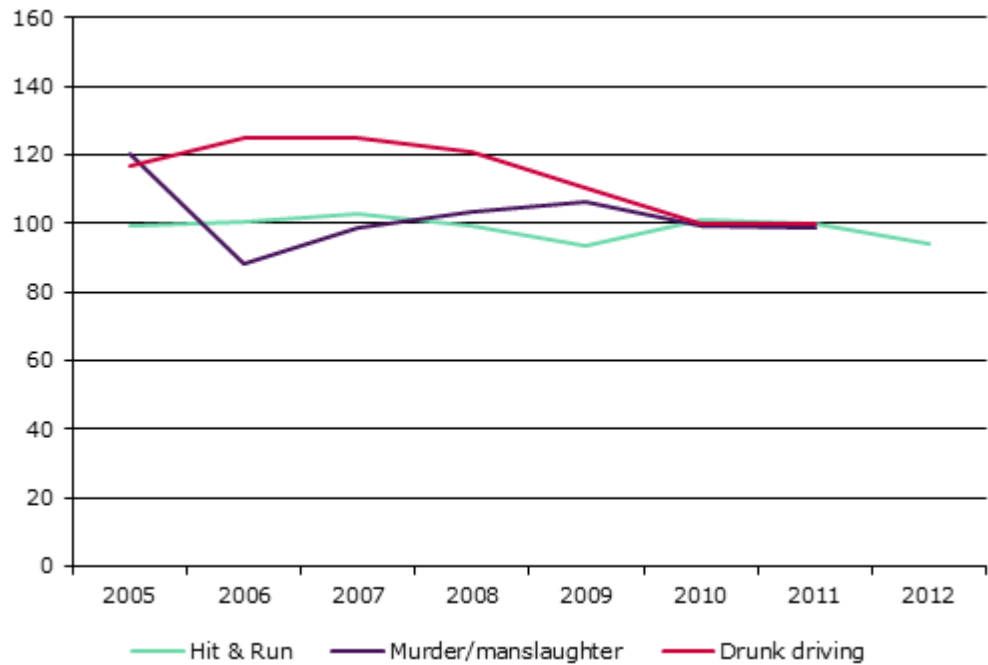
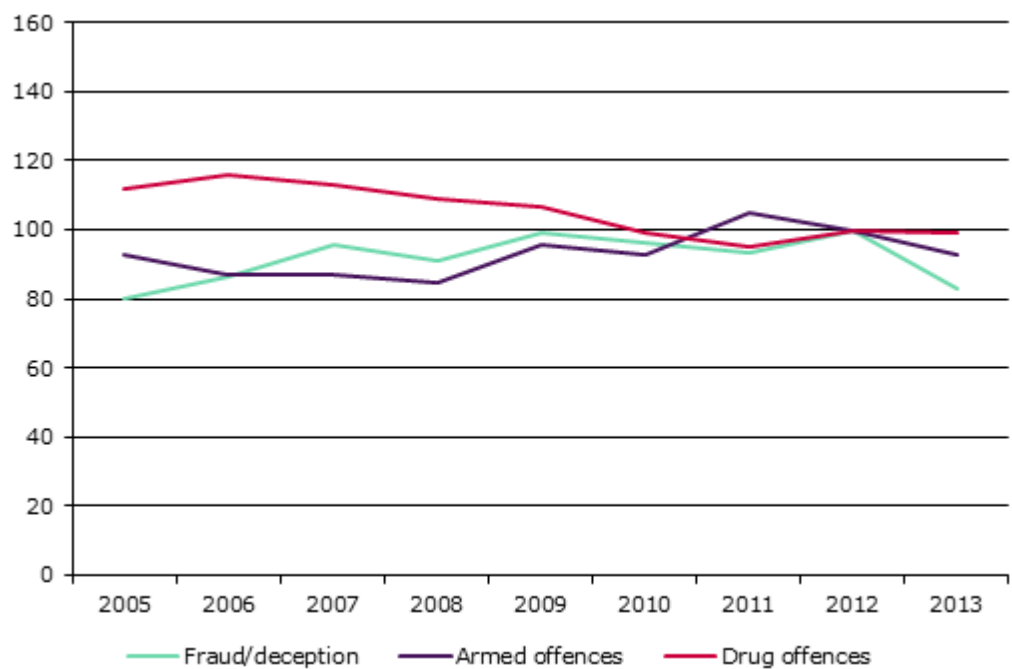

Figure S3 Indices for murder/manslaughter, drunk driving and hit & run (2012=100)^a

^a At the time of writing, the coding of the cause-of-death statistics was changed, so that no underlying figures are available yet for murder/manslaughter in 2013.

Figure S4 Indices for drug offences, armed offences and fraud/deception (2012=100)

Public nuisance index

Our compilation of the public nuisance index is based on the available literature and the opportunities and limitations of existing sources. In this study, public nuisance is defined as all incidents and phenomena affecting citizens that cannot immediately be categorised as offences in accordance with criminal law. By adopting this definition, public nuisance depends on the experiences of citizens. From the literature, we have defined three types of public nuisance: social nuisance, traffic nuisance and nuisance caused by physical deterioration.

Partly due to the fact that citizens probably will not report minor forms of nuisance to the police, but will mention them in crime-victim surveys, we decided to use the Security Monitor as a source for compiling the public nuisance index. Furthermore, the Security Monitor has existed in a variety of forms for many years now and has gathered a great deal of information regarding the measurement of public nuisance. Not all existing forms of public nuisance will be included in the index. We will restrict ourselves to the forms of public nuisance reported to the Security Monitor.

The category of physical deterioration consists of graffiti, dog excrement, litter in the street and vandalised street furniture. The category of traffic nuisance comprises aggressive road use, speeding and parking nuisance. Public drunkenness, drug use/dealing, loitering youths and harassment on the street make up the category of social nuisance. From a methodological point of view, the items of nuisance caused by local residents and nuisance caused by bars/restaurants are not included in any of the three groups, although they are included in the overall index.

Based on the above information, the public nuisance index consists of three sub-indices: one index for social nuisance, one for physical deterioration and one for traffic nuisance. All of the items within the three sub-indices, plus the items of nuisance from local residents and nuisance from bars/restaurants, combine to give the overall public nuisance index. The trends in the public nuisance index are calculated by taking the annual percentage of respondents to the Security Monitor who reported having experienced considerable nuisance from a particular item. The scale scores of these items were used to create the index, with 2012 set as the benchmark year. This is because the percentages based on the Security Monitor cannot be compared with the predecessors of the Security Monitor due to the different lines of questioning. As there is no objective basis for weighting the items, they are all given equal weighting. Figure S5 provides a schematic overview of the public nuisance index. Figure S6 displays the trend of the public nuisance index. Due to the different lines of questioning in the Security Monitor's predecessors, this trend can only be displayed for 2012 and 2013.

Figure S5 Schematic overview of the public nuisance index

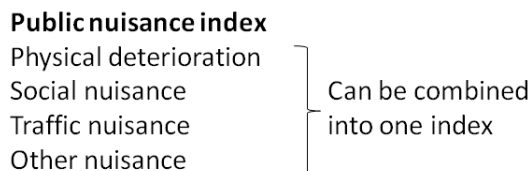
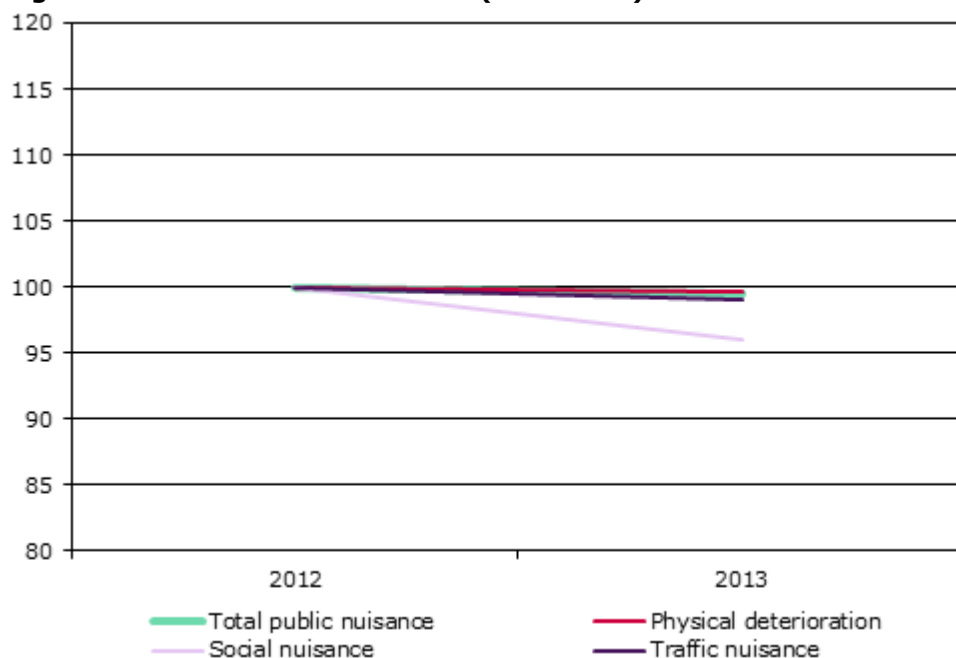

Figure S6 Public nuisance indices (2012=100)

Experiences of unsafety

Just as for the public nuisance index, the index for experiences of unsafety is based on the available literature and the annual surveys conducted within the scope of the Security Monitor. The literature shows that feelings of unsafety, unsafety perception and avoidance behaviour are three important indicators of the broader underlying issue of a experiences of unsafety. These three concepts are so intrinsically different that it would be irresponsible to express them as one single trend. As a result, we decided to describe separate trends for feelings of unsafety, unsafety perception and avoidance behaviour.

The index for feelings of unsafety was compiled by indexing the percentage of respondents from the Security Monitor that sometimes felt unsafe in general, the percentage of respondents that sometimes felt unsafe in their neighbourhood, the percentage of respondents that often felt unsafe at home in the evening and the percentage of respondents that often felt unsafe on the streets in the evening. Avoidance behaviour is based on the combined percentages of respondents who report having avoided opening the door in the evening and who often change their walking/driving routes because they feel unsafe taking the original route.

Unsafety perception is based on the percentage of respondents who think that there is a lot of crime in the neighbourhood. For all three indices, 2012 was set as the benchmark year and all items were entered into the index with no weighting. Figure S7 gives a schematic overview of experiences of unsafety. Figure S8 shows the trend with regard to experiences of unsafety.

Figure S7 Schematic overview of experiences of unsafety

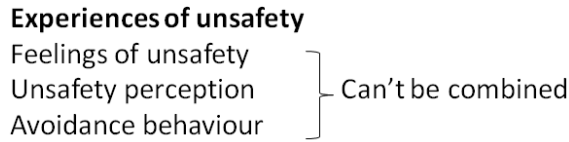
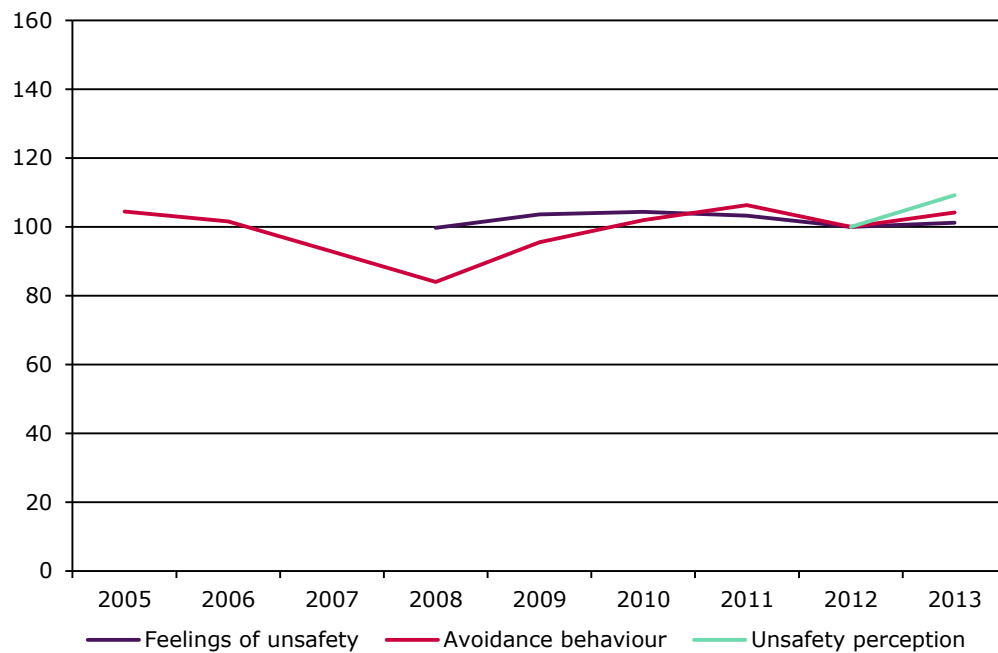

Figure S8 Indices for experiences of unsafety (2012=100)

Concluding observations

This study has introduced a new method for describing developments in public safety in the Netherlands in the most reliable manner possible. Public safety is divided into three components: crime, public nuisance and experiences of unsafety. In this way, both the objective and subjective side of public safety are addressed.

The innovation in this method is firstly that we have decided to measure crime based on different types of offences and that for each type of offence, we determined the best source. We then developed a method for combining these different categories into a single index that takes into account the severity and the frequency of the various offences. However, it proved impossible to combine all of the types of offences into a single index. It was only possible to do this for six frequently occurring offences. The combined crime index encompasses 80% of crimes registered by the police.

The intention is to update the indices on an annual basis. Every year, all of the necessary statistics will be made available in summer to enable the publication of an update of the indices in the autumn. However, this cannot be set entirely in stone as it is not yet clear whether the cause-of-death statistics and the statistics for drunk driving will be available on time every year.

Due to the dependence on available records, it has not been possible to incorporate all existing forms of crime into the indices in a reliable and valid manner. We defined

the distinct categories of offences based on the Standard Crime Classification (SCM) of Statistics Netherlands. Offences not included in the crime index mainly include crimes in the SCM's 'other offences' category. Examples of these include military crimes and offences such as insulting and poaching. This category is a collection of minor, infrequently occurring offences. When measuring these offences, it is difficult to make a responsible choice regarding the best source to consult. Furthermore, it was not yet possible to include cybercrime in the crime index. This is because no source of sufficient quality yet exists to reliably describe this relatively new type of crime.

We use the term 'best source', although this does not mean that the source in question is flawless.

Both the Security Monitor and the police crime records are subject to a variety of limitations. For example, the police regularly change their registration system, and the questionnaires used for the Security Monitor are often altered. This creates changes in trends that cannot always be remedied. Furthermore, in some cases, the eventual choice of the best source could not be based on scientific literature. In addition to the available literature, the decision was also based on individually substantiated expectations. In other cases, only one usable source was available. This makes it more difficult to make judgements regarding the development of crime, public nuisance and experiences of unsafety.

A follow-up study will investigate how the developed indices can be applied at the regional level. This will specifically examine possibilities to calculate these indices for various municipalities and different police units. A number of discussion points that will play a role in this adaptation will be indicated in advance. For example, it should be determined what level of regionalisation is desirable and feasible. Options include regionalisation in terms of provinces, municipalities or regional police units. The selection of the benchmark year is also important to the regionalisation. The available options and the occurrence of any breaks in the trends should be examined. If possible, the benchmark year should be kept at 2012 to ensure uniformity between the different indices.

Moreover, the question is whether all indices should in fact be regionalised. For example, there may be doubts about the value of regionalising infrequently occurring types of crime. A possible solution that must be investigated is to combine different municipalities in the same region for these infrequently occurring offences and to only make statements about the combined regions.

When regionalising public nuisance and perceived lack of safety, the limitations of the Security Monitor at the regional level must be taken into account. For example, most municipalities do not systematically participate in the Security Monitor every year. Furthermore, it is currently not possible to make reliable judgements about municipalities with less than 70,000 residents. This factor must also be investigated in the follow-up study.

Literatuur

- AD (2014). Geraadpleegd in september 2014: www.ad.nl/misdaadmeter.
- Aebi, M.F., & Linde, A. (2012). Conviction Statistics as an Indicator of Crime trends in Europe from 1990 to 2006. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 18, p.103-144.
- Australian Bureau of Statistics (2012). *Personal fraud 2010-2011*. Geraadpleegd in juli 2013: www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/mf/4528.0
- Averdijk, M., & Elffers, H. (2012). The discrepancy between survey-based victim accounts and police reports revisited. *International review of victimology*, 18(2), 91-107.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. Londen: Sage Publications.
- Bijleveld, C.C.J.H. (2006). *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Blokland, A.A.J., & Nieuwebeerta, P. (2005). The effects of life circumstances on longitudinal trajectories of offending. *Criminology*, 43(4), 1203-1240.
- Blom, M., & Jennissen, R. (2014). The involvement of different ethnic groups in various types of crime in the Netherlands. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 20(1), 51-72.
- Blumstein, A., Tonry, M., & Ness, A. van (2005). Cross-National measures of punitiveness. *Crime and Justice*, 33, 347-376.
- Borghans, L., & Ter Weel, B. (2003). Criminaliteit en etniciteit. *Economische Statistische Berichten*, 88(4419), 548-550.
- Bruinsma, G.J.N., Bernasco, W., Elffers, H., Huisman, W., Laan P. van der, Leun, J. van der, Luijkx, F., Poot, C. de, Wagenaar, H., & Weerman, F. (2004). De stad en sociale onveiligheid: Een State-of-the-Art van wetenschappelijke kennis in Nederland. In E.R. Muller (red.), *Veiligheid: Studies over inhoud, organisatie en maatregelen* (pp. 279-318). Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Bunt, H. van de, & Bijleveld, C.C.J.H. (2000). Het luisterend oor van de criminoloog. *Tijdschrift voor Criminologie*, 42(1), 55-57.
- Buruma, Y. (2005). *De dreigingsspiraal: Onbedoelde neveneffecten van misdadaadbestrijding*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- CBS (2008). *Veiligheidsmonitor Rijk 2008: Landelijke rapportage*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- CBS (2012). *Integrale Veiligheidsmonitor 2011: Landelijke rapportage*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- CBS (2014a). *Veiligheidsmonitor 2013: Landelijke rapportage*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- CBS (2014b). Geraadpleegd in mei 2014: www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/veiligheid-recht/methoden/classificaties/standaardclassificatie-misdrijven-methode.htm
- CBS (2014c). Geraadpleegd in september 2014: <http://statline.cbs.nl>.
- Kalidien, S.N., & Heer-de Lange, N.E. de (eindred.) (2013). *Criminaliteit en Rechts-handhaving 2012: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom Lemma. Justitie in statistiek 2.
- Coughlin, C., & Vuchinich, S. (1996). Family experience in preadolescence and the development of male delinquency. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 491-501.
- Cruyff, M.J.L.F., & van der Heijden, P.G.M. (2003). *Benutting HKS en ontwikkeling vangst-hervangstmethode*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

- Demuth, S. & Brown, S.L. (2004). Family structure, family processes, and adolescent delinquency: The significance of parental absence versus parental gender. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 41, 58-81.
- Dijk, A.J. van, Hoogewoning, F.C., & Welten, B.J.A.M. (2010). Overlast en veiligheid. *Het tijdschrift voor de politie*, 72(3), 30-34.
- Egelkamp, M.M. (2002). *Inflation van geweld?* (Proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen). Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Eggen, A.Th.J., & Koeijers, C.A.J. (2004). Een papieren werkelijkheid: AD Misdaadmeter zit er te vaak naast. *Het Tijdschrift voor de Politie*, 66(7), 12-15.
- Elffers, H. en Jong, W. de (2004). 'Nee, ik voel me nooit onveilig': Determinanten van sociale onveiligheidsgevoelens. Werkdocument 5 van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, uitgevoerd door het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving.
- ESDP (2011). *Jaarverslag Synthetische Drugs en Precursoren 2010*. Driebergen: KLPD-Dienst Nationale Recherche.
- Fijnaut, C., & Zaat, I. (2003). *De sociale (on)veiligheid in Tilburg: Een kritische analyse van de problemen en een reeks aanbevelingen voor hun aanpak*. Commissie Veilig Samenleven. Tilburg: Gemeente Tilburg.
- Gemeente Amsterdam (2006). *Veiligheidsindex Amsterdam*. Gemeente Amsterdam: Amsterdam.
- Gemeente Rotterdam (2014). *Methodologische verantwoording veiligheidsindex 2014*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- Gould, E.D., Weinberg, B.A., & Mustard, D.B. (2002). Crime rates and local labor market opportunities in the United States. *Review of Economics and Statistics*, 84(1), 45-61.
- Heijden, P.G.M. van der, Smit, F., & Gils, G. van (1993). Schattingen van het aantal slachtofferloze delicten. *Politia Nova*, 3.
- Heijden, P.G.M. van der, & Gils, G. van (2000). Omvangsschattingen van vuurwapens. *Tijdschrift voor Criminologie*, 2, 154-164.
- Hirschi, T., & Gottfredson, M. (1983). Age and the explanation of crime. *American Journal of Sociology*, 89(3), 552-584.
- Jennissen, R.P.W. (2009). *Criminaliteit, leeftijd en etniciteit: Over de afwijkende leeftijdsspecifieke criminaliteitscijfers van in Nederland verblijvende Antillianen en Marokkanen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 277.
- Jennissen, R., & Besjes, G. (2012). Geregistreerde criminaliteit. In R. van der Vliet, J. Ooijevaar & R. van der Bie (red.), *Jaarrapport Integratie 2012* (pp. 173-194). Den Haag: CBS.
- Keijser, J.W. de, Weerman, F.M. & Huisman, W. (2008). Criminaliteitscijfers: Roeien met de riemen die je hebt of schaatsen op dun ijs? *Delikt en Delinkwent*, 30(4), 409-415.
- Laub, J. H., & Sampson, R. J. (2003). *Shared beginnings, different lives: Delinquent boys to age 70*. Cambridge: Harvard University Press.
- Lensvelt-Mulders, G., Hox, J.J., van der Heijden P., & Maas, C. (2005). Meta-analysis of randomized response: 35 years of validation studies. *Sociological methods and research*, 33, 319-348.
- Lensvelt-Mulders, G., van Gils, G.H.C., & van der Heijden, P.G.M. (2007). *Fraude-monitor: Rapportage*. Utrecht: Universiteit Utrecht, Departement Methoden en Technieken.
- Liem, M., Wilsem, J. van, Smit, P. & Nieuwbeerta, P. (2012). De daling van moord en doodslag in Nederland. *Tijdschrift voor Criminologie* 54(1), 18-31.
- Nieuwbeerta, P., & Leistra, G. (2003). Moord en doodslag in Nederland: Een overzicht van alle zaken in de periode 1992-2001. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 3, 36-54.

- Nieuwbeerta, P., & Leistra, G. (2007). *Moord en doodslag in Nederland*. Amsterdam: Balans.
- Noije, L. van, & Wittebrood, K. (2008). *Sociale veiligheid ontsleuteld*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Noije, L. van, & Wittebrood, K. (2009). *Overlast en verloedering ontsleuteld*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Oppelaar, J., & Wittebrood, K. (2006). *Angstige burgers?* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Os, R. van, Ganpat, S. M., & Nieuwbeerta, P. (2010). Moord en doodslag in Nederland. In E.R. Muller, J.P. van der Leun, M. Moerings & P. van Calster (red.), *Criminaliteit* (pp. 181-193). Deventer: Kluwer.
- Politie en wetenschap (2008). *Gemeentelijke Veiligheidsindex*.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2004). *Sociale veiligheid organiseren: Naar herkenbaarheid in de publieke ruimte*. Den Haag: Sdu uitgevers.
- Rakt, M. van de, Weerman, F., & Need, A. (2005). Delinquent gedrag van jongens en meisjes: Het (anti)sociale kapitaal van vriendschapsrelaties. *Mens & Maatschappij*, 80, 328-352.
- Reep, C.M.M. (2014). *Slachtoffer geweest? Vergelijking van de respondentopgaven in de Veiligheidsmonitor 2012 met aangiftegegevens van de politie*. Den Haag/Heerlen: CBS.
- Rovers, B. (2000). Toename van geweld leidt tot betere registratie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 42(1), 58-64.
- Rovers, B., Bruinsma, M., Jacobs, M., Jans, M., Moors, H., Siesling, M., & Fijnaut, C. (2010). *Overvallen in Nederland: Een fenomeenanalyse en evaluatie van de aanpak*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Sampson, R.J. (1987). Urban black violence: The effect of male joblessness and family disruption. *The American Journal of Sociology*, 93, 348-382.
- Schuilenburg, M. (2009). De securisering van de samenleving: Over de relatie tussen veiligheidszorg, bestuur en quasi-strafrecht. *Krisis, Tijdschrift voor actuele filosofie*, 3, 6-23.
- Skogan, W. (1974). The validity of official crime statistics: an empirical investigation. *Social Science Quarterly*, 55(1), 25-38.
- Skogan, W. (1986). 'Fear of Crime and Neighborhood Change'. In A.J. Reiss & M. Tonry (red.), *Communities and Crime* (pp. 203-229). Chicago: University of Chicago Press.
- Skogan, W. (2006). *Police and Community in Chicago*. New York: Oxford University Press.
- Smit, P.R., Zee, S. van der, Heide, W. van der, & Heide, F. (2001). *Moord en doodslag in 1998*. Den Haag: WODC. Onderzoeksnotitie 2001-8.
- Smit, P.R. en Nieuwbeerta, P. (2007). *Moord en doodslag in Nederland: 1998 en 2002-2004*. Den Haag: WODC. Cahier 2007-15.
- TK (2002/2003a). *Naar een veiliger samenleving*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2002/2003, 28 684, nrs. 1-2.
- TK (2007/2008). *Actieplan overlast en verloedering*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2007/2008. Zie: www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/notas/2008/03/10/actieplan-overlast-en-verloedering.html.
- Trimbos-instituut (2012). *Nationale Drugmonitor: Jaarbericht 2011*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Ultee, W.C. (2008). Minder misdrijven: door overheidsingrijpen of zelfbescherming? *Justitiële verkenningen*, 34(2), 46-56.
- Vanderveen, G.N.G. (2006). *Interpreting fear, crime, risk and unsafety*. (Proefschrift, Erasmus Universiteit Rotterdam). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

- Warr, M. (2000). 'Fear of Crime in the United States: Avenues for Research and Policy'. In D. Duffee (red.), *Measurement and Analysis of Crime and Justice* (p. 451-489). Washington, DC: National Institute of Justice.
- Wiebrens, C., Mak, M., & Slotboom, A. (2005). Plankzaken en prestatieafspraken. In Openbaar Ministerie (red.), *Goed Beschouwd 2004* (pp. 5-21). Den Haag: Openbaar Ministerie.
- Wilson, J.Q., & Kelling, G.L. (1982). Broken windows. *Atlantic monthly*, 29-38.
- Wittebrood, K., & Junger, M. (1999). Trends in geweldscriminaliteit. Een vergelijking tussen politiestatistieken en slachtofferenquêtes. *Tijdschrift voor Criminologie*, 41(3), 250-267.
- Wittebrood, K., & Nieuwbeerta, P. (2006). Een kwart eeuw stijging in geregistreerde criminaliteit. Vooral meer registratie, nauwelijks meer criminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48(3), 227-242.
- WODC (2010). *Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven 2009: Feiten en trends inzake aard en omvang van criminaliteit in het bedrijfsleven*. Den Haag: WODC.
- WVL (2014). *Rijden onder invloed in Nederland in 2002-2013*. Den Haag: Ministerie van Infrastructuur & Milieu.

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter

Dhr. prof. dr. B.F.M. Bakker
Professor Register Methodologie, Vrije
Universiteit Amsterdam
Afdelingshoofd Methodologie, CBS

Leden

Mw. drs. M. Beijers
Dhr. prof. dr. ir J.A. van den Brakel
Dhr. drs. R.E. Flos
Dhr. drs. A.W.M. van der Heijden
Mw. L.E. Kerstens, MSc
Mw. drs. D. van Nobelen
Dhr. dr. H. Smeets

Kennismakelaar Veiligheid, Gemeente Tilburg
Professor Survey Methodologie, Universiteit
Maastricht,
Methodoloog, CBS
Coördinerend Beleidsmedewerker, ministerie
van Veiligheid en Justitie
Senior Beleidsadviseur, Parket-Generaal
Beleidsmedewerker Openbare Orde en
Veiligheid, Vereniging Nederlandse Gemeenten
Strategisch Onderzoeker, Nationale Politie -
Landelijke Eenheid
Senior Onderzoeker, Bureau O&S, Gemeente
Amsterdam

Bijlage 2 Modelschattingen

1 Voorspellingsmethode NVI

Uit het voorgaande is gebleken dat er voor fraude en bedrog, drugs- en wapendelicten geen betrouwbare bronnen zijn. Wij maken daarom gebruik van voorspellingsmodellen om een modelschatting te maken van de ontwikkeling van het betreffende delicttype in de periode 2005-2010. De trend in deze delicten wordt niet zoals bij de overige delicttypen gebaseerd op een meting van het fenomeen zelf, maar op achtereenvolgens: de relatie tussen of men binnen een jaar verdachte is van betreffende delict en een aantal sociaaleconomische achtergrondkenmerken en de trends in deze achtergrondkenmerken.

We maken hiervoor gebruik van gegevens uit het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de politie, die gekoppeld zijn aan en daarmee inmiddels onderdeel zijn geworden van het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het SSB bevat gegevens over demografische en sociaaleconomische kenmerken op het individuele niveau voor de gehele in de Gemeentelijke Basisadministratie ingeschreven bevolking van Nederland (zie voor meer informatie bijv. Jennissen, 2009, pp. 19-22). Voor de gehele periode (2005-2010) worden multivariate regressieanalyses uitgevoerd om te onderzoeken in welke mate een aantal, op basis van literatuur geselecteerde, sociaaleconomische achtergrondkenmerken van individuen de neiging tot het plegen van (bepaalde typen) delicten bepalen. Voor de afzonderlijke jaren (van 2005 tot en met 2010) wordt de verwachte waarde (\hat{y}) met behulp van deze resultaten uit de regressieanalyse voor de periode 2005-2010 berekend. Met de verwachte waarden kan men na correctie voor de verhouding 18-69-jarigen ten opzichte van 12-17-jarigen, de trend afleiden. Enigszins 'gevaarlijke' aannames die we hier doen zijn: 1. Er bestaat geen variantie in de invloed van de sociaaleconomische achtergrondkenmerken in de tijd en 2. Ontwikkelingen op een hoger niveau dan het individuele hebben geen invloed op de betreffende criminaliteitstrends (tenzij ze invloed hebben op de achtergrondkenmerken zelf). Verder missen we wellicht enkele belangrijke verklarende variabelen om de modelschattingen als betrouwbaar te beoordelen en worden verdachten die niet in Nederland woonachtig zijn maar hier wel verdacht worden van het plegen van een misdrijf niet in de analyses opgenomen. Er is gepoogd dit enigszins te corrigeren door de verhouding tussen het aantal verdachten dat in Nederland woonachtig is en het aantal verdachten uit de verdachtenregistratie van de politie (waar de verdachten die niet in Nederland woonachtig zijn wel in zijn opgenomen) mee te nemen in de modelschattingen. Dit bleek echter niet haalbaar.

Daarnaast worden voorspellers van criminaliteit gebaseerd op aangehouden verdachten. We nemen dan ook aan dat de groep aangehouden verdachten op deze kenmerken niet afwijkt van de groep daders die nooit gepakt wordt.

Voor zowel de minderjarigen als de volwassenen is, met behulp van het toevoegen van interactietermen aan de logistische regressies, getoetst of de effecten van de achtergrondvariabelen door de tijd heen variëren. Interactie-effecten blijken in de voorspellingen voor zowel de volwassenen als de minderjarigen door de tijd heen nauwelijks voor te komen.

De regressiemodellen hebben een dusdanige vorm, dat aan de problematiek die deze tweede aanname oproept, in ruime mate tegemoet wordt gekomen. Hierover meer in de volgende paragraaf.

1.1 De modellen

We hebben om de relatie tussen het verdacht worden van drugs- en wapendelicten en van fraude en/of bedrog enerzijds en een aantal sociaaleconomische variabelen anderzijds te voorspellen, gebruikgemaakt van standaard binaire logistische regressieanalyse. Ook is dit ter vergelijking voorspeld voor het verdacht zijn van een misdrijf (welk delicttype dan ook). De onderzochte populatie is alle in Nederland geregistreerde inwoners van 12 tot en met 69 jaar. De analyses voor minderjarigen (12-17 jaar) en volwassenen (18-69 jaar) zijn separaat uitgevoerd, omdat de in de analyses meegenomen achtergrondvariabelen in bepaalde opzichten anders zijn voor minderjarigen dan voor volwassenen. Zo kijken we bijvoorbeeld bij minderjarigen naar het feit of ten minste één van beide ouders een uitkering als voornaamste inkomensbron heeft, terwijl we bij volwassenen in ogenschouw nemen of de betrokkene zelf al dan niet het grootste deel van het inkomen uit een uitkering genereert.

Een belangrijk punt van kritiek op de methode die hierboven beschreven is, is dat mogelijke effecten van beleidsmaatregelen om bepaalde criminaliteit tegen te gaan met deze methode niet gemeten kunnen worden. Mede om hieraan tegemoet te komen, hebben we besloten om ook het gegeven of men zich in de afgelopen drie jaar schuldig heeft gemaakt aan het betreffende delict¹⁴ op te nemen aan de rechterkant van de regressievergelijking. De modelschatting van de trend wordt hierdoor zowel op trends in sociaaleconomische achtergrondvariabelen als op de trends in het percentage verdachten van het betreffende delict zelf gebaseerd. Dit laatste gebeurt dan wel met enige vertraging. De gevoeligheid van de trend voor de prioriteit die door de politie aan de opsporing van een bepaald delicttype (bijvoorbeeld drugsmis-drijven) wordt gegeven, wordt in deze opzet beperkt doordat de invloed van het percentage verdachten over drie jaar wordt uitgesmeerd. De resultaten van de regressieanalyses zijn weergegeven in de tabellen b2.1 (minderjarigen) en b2.2 (volwassenen). De sociaaleconomische achtergrondvariabelen tezamen vormen uiteraard nog geen afdoende verklaring voor het bestaan van de betreffende delict-typen. De pretentie hier een theoretisch kader ter verklaring van het voorkomen van een bepaald type deviant gedrag is dan ook geenszins aanwezig. Hiervoor zou men moeten kijken naar de zogenoemde criminogene factoren op individueel niveau.

Menig onderzoek heeft aangetoond dat leeftijd, geslacht en sociaaleconomische kenmerken van personen samenhangen met het plegen van delicten. De demografische factoren sekse en leeftijd zijn belangrijke determinanten van crimineel gedrag. Criminaliteit komt vaker voor onder mannen dan onder vrouwen. De kans op het vertonen van delinquent gedrag neemt tot de late adolescentie of de vroege volwassenheid toe, om vervolgens weer af te nemen (Hirschi & Gottfredson, 1983). Verondersteld kan worden dat verschillen in de demografische opbouw van de afzonderlijke herkomstgroepen leiden tot verschillen in de verdachtenpercentages onder deze groepen.

De behoefte aan materieel gewin, die grotendeels bepaald wordt door de (relatieve) economische positie van een individu of huishouden, is ook een belangrijke determinant van crimineel gedrag, met name van vermogensdelicten (zie bijvoorbeeld Gould, Weinberg & Mustard, 2002). Een gemiddeld minder gunstige economische positie van een bepaalde herkomstgroep kan er dan ook mede een oorzaak van zijn dat personen uit de betreffende herkomstgroep relatief vaker te vinden zijn in de criminaliteitsstatistieken. Het vooruitzicht op een betere economische positie (bij-

¹⁴ De controlevariabele 'crimineel verleden' kan in de modellen drie waarden aannemen: geen, betreffende delict of een ander delict.

voorbeeld een hoger inkomen of het vooruitzicht op een baan) kan temperend werken op de behoefte tot het plegen van vermogensdelicten. Mogelijke indicatoren hiervan zijn of iemand momenteel een opleiding volgt en – als dit het geval is – wat de aard van deze opleiding is.

De sociale omgeving is een containerbegrip dat doelt op verscheidene sociale contexten. Eén aspect van de sociale omgeving dat van invloed zou kunnen zijn op de etnische dimensie van criminaliteit, is de woonomgeving. Zo vonden Borghans en Ter Weel (2003) een positief verband tussen het aantal winkelenden, werkenden en recreanten per inwoner in een bepaalde gemeente en de diefstal van gemotoriseerde vervoermiddelen in de betreffende gemeente. Ook het sociale kapitaal van individuen kan van invloed zijn op het al dan niet vertonen van crimineel gedrag. Uit onderzoek van Van de Rakt, Weerman en Need (2005) bleek bijvoorbeeld dat het hebben van delinquente vrienden een positief effect en het hebben van sterke bindingen met ouders en de school een negatief effect heeft op crimineel gedrag onder vmbo-leerlingen. Uiteraard is ook het gezin waarin men opgroeit van invloed op het al dan niet vertonen van delinquent gedrag. Zo is in verschillende studies (zie bijvoorbeeld Coughlin & Vuchinich, 1996; Demuth & Brown, 2004) aangetoond dat kinderen die opgroeien in een eenoudergezin een grotere kans hebben op het plegen van delicten. Voor volwassenen zijn het al dan niet hebben van een partner en kinderen vermoedelijk zaken die de neiging tot het plegen van delicten doen afnemen (zie bijvoorbeeld Sampson, 1987; Laub & Sampson, 2003). Uit onderzoek verricht door Blokland en Nieuwbeerta (2005) kwam naar voren dat het hebben van een relatie hierbij van groter belang is dan het hebben van kinderen.

Een andere belangrijke determinant van crimineel gedrag is herkomst. Uit onder andere Jennissen & Besjes (2012) en Blom & Jennissen (2014) blijkt dat etnische minderheden oververtegenwoordigd zijn in de verdachtenregistratie van de politie. De keuze voor de achtergrondvariabelen is behalve op een (bescheiden) theoretische achtergrond (zie hiervoor ook Jennissen, 2009, p. 47-49) ook gebaseerd op het simpele feit of de variabele al dan niet in het SSB zit.

Tabel b2.1 Resultaten van logistische regressieanalyse ter verklaring van het al dan niet verdacht zijn van een delict (12-17-jarigen; regressiecoëfficiënten; ns=niet significant, $p>0,01$)

	Wapendelict	Drugsdelict	Fraude en bedrog	Alle delicten
<i>Autochtoon (ref.)</i>				
Turks	ns	ns	ns	ns
Marokkaans	ns	ns	0,82	0,67
Surinaams	ns	ns	0,91	0,56
Antilliaans	1,06	ns	1,18	0,88
Overig niet-westers allochtoon	ns	ns	0,59	0,25
Westers allochtoon	ns	ns	0,48	0,27
<i>Vrouw (ref.)</i>				
Man	2,81	1,41	1,37	1,21
Leeftijd	3,57	4,20	3,98	3,52
Leeftijd ²	-0,11	-0,12	-0,12	-0,11
<i>VIB geen ouder een uitkering (ref.)</i>				
VIB minimaal 1 ouder een uitkering	0,25	0,19	0,29	0,31
<i>Huishoudinkomen quintiel 1 (ref.)</i>				
Huishoudinkomen quintiel 2	ns	ns	0,17	0,18
Huishoudinkomen quintiel 3	0,32	0,24	0,38	0,33
Huishoudinkomen quintiel 4	0,33	0,32	0,56	0,45

	Wapendelict	Drugsdelict	Fraude en bedrog	Alle delicten
Huishoudinkomen quintiel 5 <i>Thuis wonend (ref.)</i>	0,59	0,64	0,80	0,71
Uitwonend <i>Geen gebroken gezin (ref.)</i>	ns	0,25	ns	0,38
Gebroken gezin <i>Niet stedelijk (ref.)</i>	0,48	0,56	0,47	0,51
Weinig stedelijk	0,15	ns	0,31	0,07
Matig stedelijk	0,27	ns	0,54	0,20
Sterk stedelijk	0,45	ns	1,05	0,31
Zeer sterk stedelijk	0,38	ns	1,04	0,34
Man x Turks	ns	ns	0,77	0,34
Man x Marokkaans	ns	0,70	0,69	0,31
Man x Surinaams	ns	ns	ns	-0,15
Man x Antilliaans	ns	ns	ns	-0,19
Man x overig niet-westers allochtoon	ns	ns	ns	-0,13
Man x westers allochtoon	ns	ns	ns	ns
<i>Geen delict in de vorige 3 jaar (ref.)</i>				
Zelfde delict in de vorige 3 jaar	1,88	3,52	2,08	-
Overig delict in de vorige 3 jaar	1,53	1,99	1,50	-
Een delict in de vorige 3 jaar	-	-	-	2,03
Constante	-38,80	-45,33	-41,27	-33,82
Pseudo R ²	0,14	0,16	0,18	0,22
N x T	7.169548	7.169548	7.169548	7.169548

Tabel b2.2 Resultaten van logistische regressieanalyse ter verklaring van het al dan niet verdacht zijn van een delict (18-69-jarigen; regressiecoëfficiënten; ns=niet significant, p>0,01)

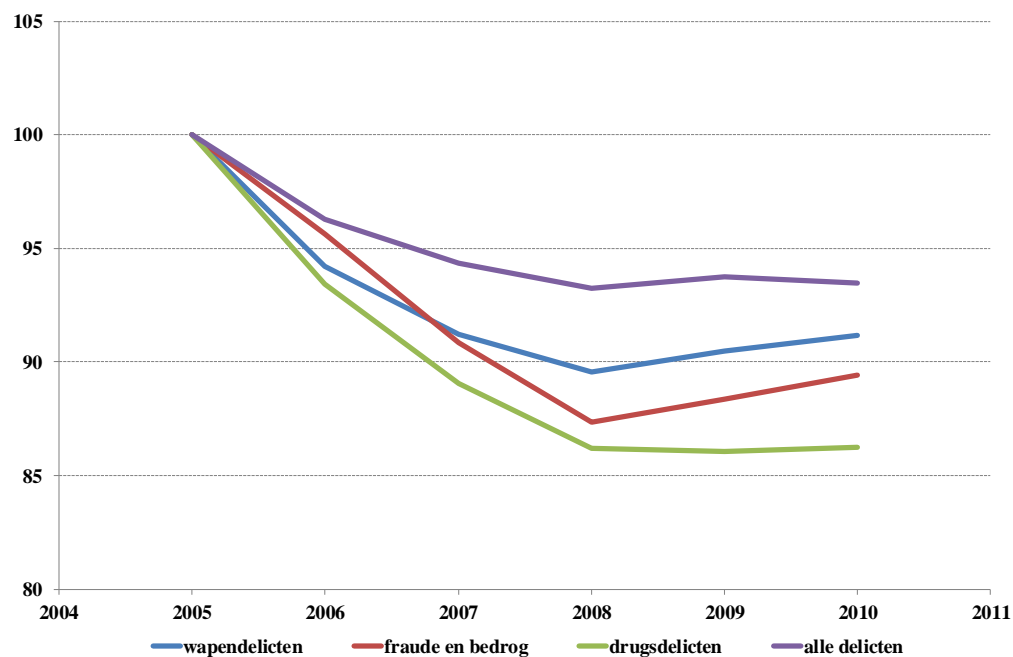
	Wapendelict	Drugsdelict	Fraude en bedrog	Alle delicten
<i>Autochtoon (ref.)</i>				
Turks	ns	-0,26	ns	-0,23
Marokkaans	ns	-0,36	0,40	0,34
Surinaams	0,52	0,71	0,82	0,62
Antilliaans	0,86	0,56	0,77	0,81
Overig niet-westers allochtoon	ns	-0,14	0,39	0,11
Westers allochtoon	0,28	0,22	0,22	0,18
<i>Vrouw (ref.)</i>				
Man	1,89	1,27	0,88	1,38
Leeftijd	-0,14	0,22	-0,07	-0,04
Leeftijd ²	0,00	-0,01	0,00	0,00
Leeftijd ³	-0,00	0,00	-0,00	0,00
Man x Turks	0,56	0,72	0,39	0,53
Man x Marokkaans	0,81	1,00	0,27	0,16
Man x Surinaams	ns	ns	-0,09	-0,06
Man x Antilliaans	0,31	0,14	ns	-0,10
Man x overig niet-westers allochtoon	ns	ns	0,22	-0,07
Man x westers allochtoon	ns	-0,13	ns	-0,17
<i>VIB geen uitkering (ref.)</i>				

	Wapendelict	Drugsdelict	Fraude en bedrog	Alle delicten
VIB uitkering	0,64	0,45	0,56	0,51
<i>Huishoudinkomen quintiel 1 (ref.)</i>				
Huishoudinkomen quintiel 2	-0,08	-0,12	-0,23	-0,02
Huishoudinkomen quintiel 3	ns	ns	ns	0,05
Huishoudinkomen quintiel 4	0,19	0,25	0,24	0,18
Huishoudinkomen quintiel 5	0,70	0,96	0,82	0,58
<i>Stel met kinderen – ouder (ref.)</i>				
Stel met kinderen – kind	0,77	0,94	0,27	0,68
Stel zonder kinderen	0,15	0,40	ns	0,13
Eenouderhuishouden – ouder	0,97	0,85	0,71	0,83
Eenouderhuishouden – kind	0,89	0,96	0,56	0,78
Eenpersoonshuishouden	0,66	0,84	0,35	0,61
Overig/institutioneel huishouden	0,65	0,83	0,55	0,64
<i>Lage opleiding (ref.)</i>				
Middelbare opleiding	-0,46	-0,36	-0,32	-0,33
Hoge opleiding	-1,90	-1,70	-1,37	-1,32
Opleiding onbekend	-0,39	-0,29	-0,39	-0,34
<i>Niet stedelijk (ref.)</i>				
Weinig stedelijk	0,13	0,19	0,12	0,08
Matig stedelijk	0,25	0,39	0,29	0,20
Sterk stedelijk	0,32	0,43	0,53	0,28
Zeer sterk stedelijk	0,10	0,38	0,48	0,33
<i>Geen delict in de vorige 3 jaar (ref.)</i>				
Zelfde delict in de vorige 3 jaar	2,63	2,94	2,83	-
Overig delict in de vorige 3 jaar	1,58	1,51	1,45	-
Een delict in de vorige 3 jaar	-	-	-	1,83
Constante	-7,26	-11,19	-7,00	-4,69
Pseudo R ²	0,19	0,21	0,17	0,22
N x T	67.230.986	67.230.986	67.230.986	67.230.986

1.2 Trends

De modelschattingen van de drie typen delicten en het al dan niet verdacht zijn van een delict (ongeacht welk delict) zoals hierboven is beschreven, leveren voor ieder jaar per delicttype en voor het totaal een voorspeld aantal delicten op. Op dit aantal delicten is vervolgens geïndexeerd. De indexcijfers zijn voor alle drie de delicttypen en het totaal op eenzelfde manier totstandgekomen. De trendgrafieken op basis van deze indexcijfers zijn in figuur b2.1 weergegeven.

Figuur b2.1 Wapendelicten, drugsdelicten, fraude en bedrog, en alle delict indexcijfers (2005=100), modelschattingen op basis van persoonskenmerken van de verdachtenpopulatie

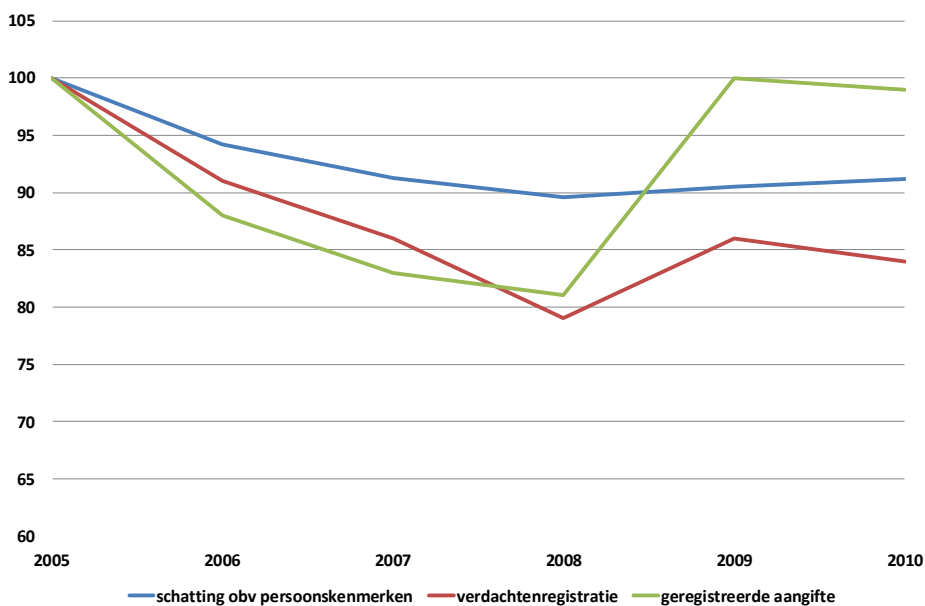
De trend in wapendelicten daalt van 100 in 2005 naar 90 in 2008 om vervolgens licht te stijgen naar 91 in 2010. Net als de trend in wapendelicten, daalt de trend in drugsdelicten tot 2008 om vervolgens tot 2010 redelijk stabiel te blijven. Voor drugsdelicten daalt de trend van 100 in 2005 tot 86 in 2008. Dit verandert nauwelijks tot 2010. Net als de twee voorgaande trends, is een daling tot 2008 waarneembaar waarna een lichte stijging tot 2010 is te constateren. De trend in fraude en bedrog daalt van 100 in 2005 naar 87 in 2008 om vervolgens licht te stijgen naar 89 in 2010. De trend in het totale aantal delicten daalt eveneens tot 2008, hetzij minder sterk dan de overige trends; van 100 in 2005 naar 93 in 2008. In 2009 is een lichte stijging naar 94 waar te nemen, om vervolgens weer tot 93 te dalen in 2010.

Om de methode op basis van de modelschattingen enigszins tegen de bestaande bronnen af te kunnen zetten, zijn de modelschattingen ook uitgevoerd voor een delicttype waar verdachtenregistratie en geregistreerde misdrijven wel redelijk betrouwbaar worden verondersteld. Dit is gedaan voor het delicttype vermogen met geweld. De modelschatting van dit delicttype is op dezelfde wijze uitgevoerd als hierboven is beschreven voor wapendelicten, drugsdelicten en fraude.

In figuur b2.2 zijn de trends in vermogensdelicten met geweld weergegeven op basis van de modelschattingen, de verdachtenregistratie en de door de politie geregistreerde misdrijven. Het is opvallend dat alle drie de trends een daling tot 2008 laten zien. Deze dalingen lopen sterk uiteen. De trend op basis van de modelschatting laat een daling zien van 10 tot 2008 terwijl de trends op basis van de verdachtenregistratie en de geregistreerde misdrijven dalingen van rond de 20 laten zien in diezelfde periode. De trend op basis van de geregistreerde misdrijven stijgt in 2009 weer naar het oude niveau van 100. Ook de trend op basis van de verdachtenregistratie laat in dat jaar een stijging zien, maar een minder extreme; namelijk naar 86.

In 2010 laten zowel de trends op basis van verdachtenregistratie en geregistreerde misdrijven weer een lichte daling zien van 2 respectievelijk 1 punt. Vanaf 2008 laat de trend op basis van de modelschatting tot 2010 een lichte stijging zien van 1 punt. De trend op basis van de modelschatting fluctueert in vergelijking met de andere trends veel minder door de tijd heen, terwijl de richting van de trend tot 2009 hetzelfde is als bij gebruik van de andere bronnen. De trendlijn van de door de politie geregistreerde misdrijven is erg vreemd (een stijging van bijna 25% in 1 jaar tijd) en kan worden verklaard door de overgang naar een nieuw registratiesysteem.

Figuur b2.2 Vermogensdelicten met geweld (2005=100)

Bijlage 3 Factoranalyse onveiligheidsgevoelens

Tabel b3.1 Communaliteiten factoranalyse (Principal Axis Factoring)

	Initial	Extraction
Onveiligheidsgevoelens algemeen	0,330	0,450
Onveiligheidsgevoelens in de buurt	0,381	0,528
Onveiligheidsgevoelens 's avonds thuis	0,276	0,366
Onveiligheidsgevoelens 's avonds op straat	0,368	0,508

Tabel b3.2 Totale verklaarde variantie (Principal Axis Factoring)

Factor	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2,383	59,573	59,573	1,852	46,310	46,310
2	0,612	15,301	74,875			
3	0,552	13,789	88,663			
4	0,453	11,337	100,000			

Tabel 3 Factormatrix (Principal Axis Factoring)

	Factor 1
Onveiligheidsgevoelens in de buurt	0,846
Onveiligheidsgevoelens algemeen	0,837
Onveiligheidsgevoelens 's avonds thuis	0,607
Onveiligheidsgevoelens 's avonds op straat	0,500

Bijlage 4 De relatieve omvang van delicttypen

Doelstelling en onderzoeksvraag

De doelstelling van dit deel van de ontwikkeling van de NVI is het ontwikkelen van een methode om de *relatieve* omvang van het aantal gepleegde misdrijven van de in de NVI onderscheiden delicttypen te bepalen in een bepaald peiljaar. Dit met behulp van de slachtofferenquêtes en/of de door de politie geregistreerde misdrijven. De cijfers die gebruikt zijn voor deze analyse zijn ontleend aan een onderzoek, verricht door het CBS, waarbij de Veiligheidsmonitor aan het politieregister gekoppeld is (Reep, 2014). Hiermee is per delicttype geanalyseerd hoeveel van de geregistreerde slachtoffers responderen, of geregistreerde slachtoffers het delict inderdaad opgeven in de enquête en in welke mate respondenten die zeggen aangifte te hebben gedaan van een delict ook daadwerkelijk geregistreerd zijn met dat delict.

Uitgangspunt hierbij is dat slachtofferenquêtes – althans alleen voor misdrijven met slachtoffers – een correct beeld geven van het voorkomen van criminaliteit *mits* de steekproef aselekt getrokken is (althans na herweging een juiste afspiegeling is van de populatie) en de responsbereidheid niet selectief is en *mits* de respondent naar waarheid de enquêtevragen beantwoordt (en deze vragen ook juist gesteld zijn). In de praktijk wordt niet voldaan aan deze voorwaarden van ontbreken van selectiviteit en correcte antwoorden. Indien de mate waarin hieraan niet voldaan wordt onafhankelijk zou zijn van het delicttype zou nog steeds de *relatieve* omvang tussen delicttypen direct bepaald kunnen worden. In dit deelonderzoek wordt nagegaan of, en in welke mate, er delicttype afhankelijkheden bestaan bij de selectiviteit en de correctheid van de slachtofferenquête.

De *onderzoeksvraag* is dan als volgt:

Zij \mathbf{x} een misdrijftype. $Q_t(\mathbf{x})$ is het totale aantal in Nederland gepleegde misdrijven van type \mathbf{x} in een periode t . $Q_t(\mathbf{x})$ is niet bekend. $S_t(\mathbf{x})$ is het aantal in Nederland gepleegde misdrijven van type \mathbf{x} in een periode t zoals gemeten door de slachtofferenquête VM.

Zij \mathbf{m}_i en \mathbf{m}_j twee verschillende delicttypen en t een peiljaar. Kan er met voldoende validiteit en betrouwbaarheid een factor $f_{ij}(t)$ bepaald worden zodanig dat:

$$(1) \quad Q_t(\mathbf{m}_i) / Q_t(\mathbf{m}_j) = f_{ij}(t) \cdot S_t(\mathbf{m}_i) / S_t(\mathbf{m}_j)$$

Hiermee is dus niet de absolute omvang voor de verschillende delicttypes te bepalen, maar wel de relatieve.

Methode, beperkingen en aannames

In de ideale situatie kan het totale aantal door slachtoffers ondervonden delicten eenvoudig uit een slachtofferenquête als de VM gehaald worden. Het percentage slachtofferschap voor een bepaald delict zoals gevonden in de VM – na weging op een aantal achtergrondkenmerken van respondenten - wordt dan toegepast op de totale bevolking en daarmee wordt het totale aantal misdrijven van dat type bepaald. Dit werd ook gedaan in de meeste rapportages over de Nederlandse slachtofferenquêtes en bijvoorbeeld ook in C&R (Kalidien & De Heer-de Lange, 2013). Op deze wijze wordt het zogenoemde 'dark number' in kaart gebracht en daarmee is ook eenvoudig voldaan aan de onderzoeksvraag. Immers, hier er wordt dan van uitgegaan dat

$$(2) \quad Q_t(\mathbf{m}_i) = S_t(\mathbf{m}_i) \text{ voor alle } i, t$$

wat impliceert dat

$$(3) \quad f_{ij}(t) = 1 \text{ voor alle } i, j, t$$

Om een groot aantal redenen is het echter maar de vraag of op deze wijze een betrouwbare schatting verkregen wordt van het aantal delicten. Om er een paar te noemen: het slachtoffer herkent een gebeurtenis niet als een delict of als het verkeerde delict, de respondent van de VM geeft – bewust of onbewust – incorrecte antwoorden, slachtoffers zijn eerder (of juist niet) geneigd mee te doen aan een slachtofferenquête etc. Natuurlijk speelt ook een selectieve respons naar andere variabelen als leeftijd, geslacht, herkomst, etc. een rol, maar daarvoor wordt in de VM in principe een weegmodel toegepast om deze effecten te neutraliseren.

Nu zou dit niet zo'n probleem hoeven te zijn voor de beantwoording van de onderzoeksvraag als al deze effecten delictonafhankelijk zijn. Immers, dan zou (2) niet meer gelden, maar (3) wel. Door koppeling van de gegevens van de slachtofferenquête VM en de politieregistratie kan voor een beperkt aantal delicttypen inzicht verkregen worden in hoeverre de onder- of overschattingen van $S_t(\mathbf{m}_i)$ ten opzichte van $Q_t(\mathbf{m}_i)$ delictafhankelijk zijn.

Een noodzakelijke beperking bij deze methode is dat we alleen kijken naar delicttypen die a) onderdeel zijn van de VM en b) redelijk goed geïdentificeerd kunnen worden met delicttypen in de politieregistratie. Dit impliceert dat we de volgende delicttypen beschouwen:

- 1 geweldsdelicten;
- 2 zedendelicten;
- 3 vermogen met geweld;
- 4 diefstal (zonder geweld);
- 5 inbraken (zonder geweld);
- 6 vernielingen en openbare orde.

Een andere beperking zit in de koppeling zelf. Zo zijn er de al eerder genoemde inhoudelijke redenen (zoals bijvoorbeeld: slachtoffer vergeet een delict of geeft een delict onterecht op) die veroorzaken dat de koppeling tussen de VM en de politieregistratie niet altijd gevonden wordt. Deze effecten, en dan in het bijzonder de delictafhankelijkheden, proberen we in het onderzoek te achterhalen.

Maar er is nog een drietal andere beperkingen die invloed hebben op deze analyse en de interpretatie van de resultaten. De belangrijkste is dat de analyses alleen uitgevoerd worden op de delicten waarvan aangifte is gedaan. Responsgedrag en validiteit waarmee de respondent de vragen beantwoordt kan voor delicten waar geen aangifte van gedaan is anders zijn, en dit zal ook weer afhankelijk zijn van het delicttype. Dit kan niet achterhaald worden. Bij deze analyses wordt aangenomen dat er geen verschil is.

Een tweede, waarschijnlijk minder verstorende, beperking is de mogelijke onvolledigheid van de politieregistratie omdat niet alle aangiftes worden geregistreerd. Dit is wellicht afhankelijk van het type delict, door verschillen in ophelderingsverwachting en/of noodzaak voor het slachtoffer een bewijs van aangifte te hebben voor de verzekering. Ook hiermee wordt in deze analyses geen rekening gehouden.

Een derde beperking is dat niet alle geregistreerde slachtoffers geïdentificeerd kunnen worden, waardoor dus ook niet alle respondenten teruggevonden kunnen worden. Dit blijkt voor alle delicttypen hetzelfde en heeft dus geen invloed op deze analyse.

Voor het onderzoek nemen we als peiljaar 2012. Verder bepalen we alleen de factoren ten opzichte van het delicttype nr. 4 'diefstal (zonder geweld). Aangezien de aantallen hier het grootst zijn is de verwachting dat deze delictgroep het meest stabiel is (de kleinste onzekerheidsmarges vertoont). Dus we bepalen alle $f_i(t)$ waarvoor geldt:

$$(4) \quad Q_t(m_i) / Q_t(m_4) = f_i(t) \cdot S_t(m_i) / S_t(m_4); i=1 \dots 6; t=2012$$

Hiermee zijn de $f_i(t)$ te zien als correctiefactoren om voor alle delicten dezelfde over- of onderschatting te krijgen als 'diefstal (zonder geweld)'. Uit (4) blijkt, zoals te verwachten, dat $f_4(t) = 1$.

Op een drietal manieren zullen we – door het koppelen van de 2012 VM met de politieregisters – de delictafhankelijkheden onderzoeken. Of met andere woorden de factoren $f_i(t)$ bepalen:

- a Allereerst wordt er gekeken naar het verschil in respons tussen slachtoffers en niet-slachtoffers. Door de gehele steekproef van de VM te koppelen aan de politieregistratie en daarmee direct te observeren wie van de geregistreerde slachtoffers wel en wie niet gerespondeerd hebben kan ook het verschil in respons tussen slachtoffers en niet-slachtoffers en in het bijzonder de delictafhankelijkheid daarvan bepaald worden.
- b Vervolgens wordt gekeken naar die slachtoffers die gerespondeerd hebben in de VM en die volgens het politieregister slachtoffer van een delict waren in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête. Bij goede en volledige beantwoording van de enquête zouden deze respondenten in de VM het betreffende delict op moeten geven. Dit blijkt niet zo te zijn en de mate waarin dit niet zo is, is duidelijk afhankelijk van het soort delict. In het algemeen zal hier sprake zijn van een onderschatting van het daadwerkelijke aantal delicten. Hoe groot die onderschatting is is lastig nauwkeurig vast te stellen, maar een indicatie van de delictafhankelijkheid van de onderschatting kan wel bepaald worden.
- c Ten slotte wordt uitgegaan van alle respondenten die in de VM geantwoord hebben slachtoffer te zijn geweest en aangifte daarvan gedaan te hebben. Nu geldt dat deze slachtofferschappen teruggevonden zouden moeten worden in de politieregistratie. Dit blijkt niet zo te zijn: in nog niet de helft van de gevallen wordt het delict teruggevonden. In hoeverre hier sprake is van een overschatting (slachtoffers geven een delict in de VM onterecht aan) is moeilijk te zeggen. Mogelijk heeft de respondent de vraag of er aangifte van het delict is gedaan fout, of sociaal wenselijk beantwoord. Ook kon een klein deel van de geregistreerde slachtoffers niet geïdentificeerd worden, dus niet teruggevonden. Daarnaast is het mogelijk dat niet alle aangiftes geregistreerd zijn. Wel kunnen we ook hier kijken naar de delictafhankelijkheden in de overschatting.

Elk van de bovenstaande drie effecten leveren de factoren $f_i(t,u)$ op met $u=a,b,c$. Een laatste aanname is dat de drie effecten onafhankelijk van elkaar zijn, waarmee we de uiteindelijke $f_i(t)$ kunnen bepalen met:

$$(5) \quad f_i(t) = f_i(t,a) * f_i(t,b) * f_i(t,c)$$

Gegevensbronnen

Als bron voor de slachtofferenquête is de VM 2012 genomen. Het aantal personen in de steekproef voor de VM was 203.065, het responspercentage 39,0% resulterend in 77.989 respondenten. De politieregistraties zijn gehaald uit het GIDS systeem. Hierin staan gegevens van slachtoffers en aangevers van delicten. Het CBS krijgt

van deze gegevens postcode, geboortedatum en geslacht waarmee in de meeste gevallen (ongeveer 85%) een koppeling gelegd kon worden met het GBA en daarmee ook met de personen in de steekproef van de VM.

Resultaten

Voor de afhankelijkheid tussen respons en slachtofferschap is eerst gezocht naar alle personen die in de steekproef zaten van de VM en die als slachtoffer teruggevonden konden worden in de politieregistratie. Voor de aantallen (n) zie de tweede kolom in tabel b4.1. Van deze slachtoffers is bekend wie er in de VM gerespondeerd hebben en wie niet, dit is weergegeven in de kolom resp%. Vervolgens is berekend vanuit de politieregistratie wat het responspercentage van de slachtoffers was ten opzichte van het responspercentage van de niet-slachtoffers. Zo zien we dat het responspercentage van slachtoffers van geweldsdelicten kleiner is (met een factor 0,78) dan het responspercentage van niet-slachtoffers. Er is dus sprake van een onderschatting van het aantal geweldsdelicten in de VM vanwege selectiviteit in de respons op basis van slachtofferschap. De laatste kolom geeft aan welke correctiefactor aangebracht moet worden ten opzichte van diefstal. Dit zijn de factoren $f_i(t,a)$. Zo moeten bijvoorbeeld het aantal geweldsdelicten gevonden in de VM met 1,31 vermenigvuldigd worden om de selectiviteit van de respons op basis van slachtofferschap ten opzichte van de delicttype diefstal (zonder geweld) te herstellen.

Tabel b4.1 Selectiviteit in de respons op basis van slachtofferschap

Delicttype	n	Resp. %	Resp. so / niet-so	Correctie t.o.v. diefstal
Geweldsdelicten	1.010	30,5	0,78	1,31
Zedendelicten	69	35,3	0,91	(1,13)
Vermogen met geweld	203	39,7	1,02	1,00
Diefstal (zonder geweld)	5.901	39,7	1,03	1,00
Inbraken (zonder geweld)	1.081	44,5	1,14	0,90
Vernielingen en openbare orde	1.560	42,9	1,10	0,93

Cijfers gebaseerd op Reep (2014).

Vanwege de lage n bij zedendelicten (n=69 en het aantal respondenten = 24) is het resultaat, de correctie met een factor 1,13 ten opzichte van diefstal, niet significant.

In tabel b4.2 zien we het aantal (n) respondenten in de VM waarvan een slachtofferschap – in de twaalf maanden voorafgaande aan de beantwoording van de VM – gevonden is in de politieregistratie. Bij correct invullen zouden al deze respondenten in de VM aangegeven moeten hebben het delict bij de politie gemeld te hebben. Dat is niet zo (geweldsdelicten 67,8%) en er zou dus sprake kunnen zijn van onderrapportage in de VM. Ook hier is weer de correctiefactor ten opzichte van diefstal zonder geweld berekend, de $f_i(t,b)$.

Tabel b4.2 Slachtoffer volgens politieregistratie, ook volgens enquête

Delicttype	n	Gemeld	Correctie t.o.v. diefstal
Geweldsdelicten	173	67,8%	0,87
Zedendelicten	12	33,7%	(1,74)
Vermogen met geweld	43	59,2%	(0,99)
Diefstal (zonder geweld)	1.671	58,7%	1,00
Inbraken (zonder geweld)	352	87,6%	0,67
Vernielingen en openbare orde	464	67,0%	0,88

Cijfers gebaseerd op Reep (2014).

Hierbij is gedetailleerder gematched op subcategorie. Indien bijvoorbeeld een respondent geregistreerd is met fietsdiefstal en in de enquête geen fietsdiefstal, maar wel autodiefstal opgeeft, is dit geteld als 'niet gemeld' alhoewel beide onder de categorie 'diefstal zonder geweld' vallen.

Bij zedendelicten en vermogen met geweld zijn de aantallen weer erg laag en zijn conclusies op basis van de correctiefactoren niet goed te trekken.

In tabel b4.3 wordt het aantal VM respondenten gegeven dat zegt slachtoffer geweest te zijn in de laatste twaalf maanden en daar aangifte van te hebben gedaan (n). Ook hier geldt dat bij correct invullen (en correct registreren door politie) al deze slachtoffers gevonden zouden moeten worden bij de geregistreerde delicten. Om verschillende redenen is dat niet zo – bij geweldsmisdrijven wordt ongeveer een derde teruggevonden - en kan er sprake zijn van een overrapportage in de VM. Ook hier is weer de correctiefactor ten opzichte van diefstal zonder geweld berekend, de $f_i(t,c)$.

Tabel b4.3 Slachtoffer volgens enquête, ook geregistreerd in politieregistratie

Delicttype	n	Gevonden in registratie	Correctie t.o.v. diefstal
Geweldsdelicten	516	35,4%	0,72
Zedendelicten	29	10,3%	(0,21)
Vermogen met geweld	76	31,6%	(0,64)
Diefstal (zonder geweld)	4.336	49,2%	1,00
Inbraken (zonder geweld)	1.656	53,6%	1,09
Vernielingen en openbare orde	1.208	41,1%	0,83

Cijfers gebaseerd op Reep (2014).

Hierbij is gedetailleerd gematched op subcategorie. Wel worden hier vrij ruime criteria voor 'gevonden' gebruikt. Ook als het delict of de periode niet geheel overeenstemt of als een huisgenoot aangifte heeft gedaan geldt het delict als 'gevonden in registratie'.

Bij zedendelicten en vermogen met geweld zijn de aantallen weer erg laag en zijn conclusies op basis van de correctiefactoren niet goed te trekken.

Uiteindelijk (zie tabel b4.4) resulteert dit als volgt in de totale correctie van de slachtoffercijfers uit de VM ten opzichte van diefstal (zonder geweld).

Tabel b4.4 Correcties ten opzichte van diefstal zonder geweld

Delicttype	$f_i(t,a)$	$f_i(t,b)$	$f_i(t,c)$	$f_i(t)$
Gewelddelicten	1,31	0,87	0,72	0,82
Zedendelicten	1,13(ns)	1,74(ns)	0,21(ns)	0,41(ns)
Vermogen met geweld	1,00	0,99(ns)	0,64(ns)	0,64(ns)
Diefstal (zonder geweld)	1,00	1,00	1,00	1,00
Inbraken (zonder geweld)	0,90	0,67	1,09	0,66
Vernielingen en openbare orde	0,93	0,88	0,83	0,68

Conclusies

Het blijkt dus dat de meeste delicten ten opzichte van diefstal zonder geweld een *relatieve overschatting* in de VM laten zien. Of er in absolute zin sprake is van een over- of onderschatting is niet te zeggen maar dat was ook niet nodig voor de onderzoeksvraag. Ondanks de grote steekproef (203.000) en het grote aantal respondenten (78.000) in de VM is het aantal slachtoffers van twee delicttypen (zedendelicten en vermogen met geweld) te klein om een uitspraak te doen over de over- of onderschatting ten opzichte van diefstal zonder geweld.

Bijlage 5 Gewichten celdagequivalententabel

In deze bijlage zijn de gegevens van de celdagequivalententabel (tabel b5.1) terug te vinden waar de gewichten op gebaseerd zijn. De gewichten zijn berekend door voor ieder delict de celdagequivalent te vermenigvuldigen met het aantal zaken. De verkregen waarde wordt voor alle delicten binnen een bepaald delicttype opgeteld en gedeeld door het totale aantal zaken binnen dat delicttype. Op basis van deze cijfers worden de gewichten aan de delicttypen gegeven, met moord en doodslag als uitgangscategorie. De gewichten in tabel b5.2 zijn voor de leesbaarheid allen met 100 vermenigvuldigd.

Tabel b5.1 Celdagequivalenten

Wetsartikel	Celdagequivalent	Aantal zaken	Delicttype
SR 131	27,71	120	vernieling en o.o.
SR 137c	19,85	416	vernieling en o.o.
SR 137d	15,31	62	vernieling en o.o.
SR 138	15,68	5.918	vernieling en o.o.
SR 138a	58,32	82	vernieling en o.o.
SR 139	9,90	813	vernieling en o.o.
SR 140	1.069,32	923	vernieling en o.o.
SR 141	31,63	41.520	vernieling en o.o.
SR 142	15,54	658	vernieling en o.o.
SR 157	287,66	4.720	vernieling en o.o.
SR 158	80,73	152	vernieling en o.o.
SR 177	121,41	55	vernieling en o.o.
SR 179	28,36	132	vernieling en o.o.
SR 180	17,22	5.237	vernieling en o.o.
SR 181	36,15	930	vernieling en o.o.
SR 182	43,67	119	vernieling en o.o.
SR 184	16,03	15.712	vernieling en o.o.
SR 185	9,84	81	vernieling en o.o.
SR 188	22,83	1.982	vernieling en o.o.
SR 189	29,59	224	vernieling en o.o.
SR 197	100,93	2.284	vernieling en o.o.
SR 198	31,85	255	vernieling en o.o.
SR 239	19,52	2.269	zeden
SR 240b	210,40	867	zeden
SR 242	639,56	2.378	zeden
SR 243	319,84	130	zeden
SR 244	613,78	951	zeden
SR 245	336,22	607	zeden
SR 246	121,75	2.425	zeden
SR 247	265,26	880	zeden
SR 249	317,73	444	zeden
SR 250a	578,63	304	zeden
SR 250ter	839,44	52	zeden
SR 284	32,55	150	geweld
SR 285	51,98	31.586	geweld
SR 287	475,14	8.823	moord en doodslag
SR 289	1.905,25	2.298	moord en doodslag

Wetsartikel	Celdagequivalent	Aantal zaken	Delicttype
SR 300	21,35	63.623	geweld
SR 301	44,20	155	geweld
SR 302	85,24	20.349	geweld
SR 303	186,78	306	geweld
SR 304	71,69	96	geweld
SR 310	24,65	91.549	diefstal zonder geweld
SR 311	71,58	88.599	diefstal met inbraak
SR 312	329,66	17.062	vermogen met geweld
SR 317	423,06	4.649	vermogen met geweld
SR 350	14,51	35.424	vernieling en o.o.
WVW94 7	15,16	27.492	verkeersmisdrijven
WVW94 8	24,43	172.027	verkeersmisdrijven

Tabel b5.2 Gewichten per delicttype

Delicttype	Gewicht x 100
Vermogen met geweld	45,37
Zeden	39,78
Diefstal zonder geweld	6,20
Inbraken zonder geweld	6,20
Vernieling en o.o.	5,50
Geweld	5,37